

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**SOTILAAN AMMATTI URAVAIHTOEHTONA JA PUOLUSTUSVOIMAT TYÖN-
ANTAJANA – ALOKKAIDEN MIELIPITEET JA NIIDEN ARVO-, YHTEISKUNTA-,
SEKÄ TOIMINTAYMPÄRISTÖSIDONNAISUUS**

Pro Gradu -tutkielma

Yliluutnantti
Juho Lemström

Maisterikurssi 4
Maasotalinja

Helmikuu 2015

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja
Sotatieteiden maisterikurssi 4	Maasotalinja
Tekijä	
Yliluutnantti Juho Lemström	
Tutkielman nimi	
SOTILAAN AMMATTI URAVAIHTOEHTONA JA PUOLUSTUSVOIMAT TYÖNANTAJANA – ALOKKAIKEN MIELIPITEET JA NIIDEN ARVO-, YHTEISKUNTA- SEKÄ TOIMINTAYMPÄRISTÖSIDONNAISUUS	
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka
Johtaminen	Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Helmikuu 2015	Tekstisivuja 82, Liitteitä 5
TIIVISTELMÄ	
<p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää alokkaiden suhtautumista sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana. Lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin arvojen, yhteiskunnan ja toimintaympäristön rakenteita sekä niiden vaikutusta mielipiteiden muodostumiseen. Arvojen osalta tutkimuksessa käytettiin Schwarzin arvoteoriaa. Tulosten käytettävyyden ja luotettavuuden lisäämiseksi tutkimuksessa kartoitettiin myös alokkaiden omia arvioita mielipiteidensä syntymekanismeista.</p> <p>Tutkimus toteutettiin survey-tutkimuksena kaikissa kolmessa valmiusprikaatissa, yhteensä yhdeksässä eri perusyksikössä. Kyselyyn osallistui yhteensä 1151 alokasta ja vastaaminen tapahtui puolustusvoimien tiedonkeruulomakkeelle. Tutkimusaineiston analysointia edelsi faktorianalyysi, jolla vähennettiin käytettävien faktorien määrää ja tiivistettiin tutkimusaineistoa. Tutkimusongelmiin vastattiin käyttämällä varianssianalyysiä ja regressioanalyysiä. Regressioanalyysissä selitettävänä muuttujina käytettiin suhtautumista sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana. Selitettävänä muuttujina puolestaan käytettiin <i>kansallista identiteettiä, tiedonsaantia ennen varusmiespalvelusta, arvoja, arvojärjestelmiä</i> sekä mielipiteiden syntymiseen liittyneitä toimintaympäristöllisiä ja yhteiskunnallisia tekijöitä. Varianssianalyysiä käytettiin alokkaiden taustatietojen analysointiin samoihin selitettäviin muuttujiin liittyen.</p> <p>Käytettyjen menetelmien avulla voitiin todeta, että alokkaiden suhtautumiseen sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana vaikuttivat taustamuuttujien osalta <i>sukupuoli, joukko-osasto ja sotilaslääni</i>. Taustamuuttujista tilastollisesti lähes merkitsevä yhteys löytyi <i>aselaajista, asumispaikasta ja asumismuodosta</i>. Taustamuuttujien lisäksi tilastollisesti merkitsevä yhteys löytyi <i>kansallisesta identiteetistä, tiedonsaannista ennen varusmiespalvelusta, arvoista</i> sekä <i>arvojärjestelmistä</i>. Yksittäisten arvojen osalta eniten mielipiteisiin vaikuttivat <i>kansallinen turvallisuus ja käskyvalta</i>. Arvotyyppien osalta puolestaan merkittävimmät yhteydet löytyivät <i>yhdennukaisuudesta ja vaihtelunhalusta</i>. Mielipiteidensä ja arvojensa alokkaat kokivat syntyneen ennen kaikkea <i>muiden ihmisten, koulutuksen sekä median toimesta</i>.</p> <p>Tulosten perusteella alokkaat suhtautuvat sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana neutraalisti, joka vastaa myös varusmiesten loppukyselyjen tuloksia. Lisäksi puolustusvoimien kannalta paras keino näiden mielipiteiden muokkaamiseen näyttäisi olevan näkyvyys jokaisen nuoren peruskoulutuksessa ja mediassa, jo ennen varusmiespalvelusta.</p>	
AVAINSANAT: Arvot, varusmiehet, ammattisotilaat, puolustusvoimat, kyselytutkimus	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	TUTKIMUSONGELMA	4
1.2	TUTKIMUKSEN VIITEKEHYK	5
1.3	TUTKIMUSRAPORTIN RAKENNE	6
1.4	AIKAISEMMA TUKIMUKSET	7
2	ARVOT JA NIIDEN LÄHIKÄSITTEET	8
2.1	ARVOT JA ARVOJÄRJESTELMÄT	8
2.2	ARVON LÄHIKÄSITTEET	11
2.3	ROKEACHIN ARVOTEORIA	14
2.4	SCHWARZIN ARVOTEORIA	17
3	YHTEISKUNTA ARVOJEN SELITTÄJÄNÄ	20
3.1	TRADITIONAALINEN YHTEISKUNTA	21
3.2	MODERNI YHTEISKUNTA	23
3.3	JÄLKIMODERNI YHTEISKUNTA	26
3.4	ARVOJEN MUODOSTUMINEN SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA	32
3.4.1	Media ja sosiaalinen media	33
3.4.2	Koulutus ja koulutusjärjestelmä	37
3.4.3	Uskonto ja elämäkatsomus	39
3.4.4	Fyysinen ja sosiaalinen toimintaympäristö	42
4	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA	46
4.1	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	46
4.2	TUTKIMUSAINIESTO	47
4.3	KYSELYLOMAKKEEN LUOMINEN	51
4.3.1	Kyselylomakkeen esitestaus ja testaus	52
4.3.2	Kyselylomakkeen kehittäminen	53
4.4	TILASTOLLISET ANALYYYSIT	54
4.4.1	Faktorianalyysi	55
4.4.2	Regressioanalyysi	59
4.4.3	Varianssianalyysi	59
4.5	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	60
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	62
5.1	ALOKKAIDEN SUHTAUTUMINEN SOTILAAN AMMATTIIN URAVAIHTOEHTONA JA PUOLUSTUSVOIMIIN TYÖNANTAJANA	62
5.2	VAIKUTTIMIT SUHTAUTUMISTEN TAUSTALLA	63
5.3	MIELIPITEIDEN JA ASENTTEIDEN VAIKUTTIMIT	70
5.4	ALOKKAIDEN ARVOT JA ARVOJÄRJESTELMÄT	72
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	74

LÄHTEET

LIITTEET

SOTILAAN AMMATTI URAVAIHTOEHTONA JA PUOLUSTUSVOIMAT TYÖN- ANTAJANA – ALOKKAIDEN MIELIPITEET JA NIIDEN ARVO-, YHTEISKUNTA-, SEKÄ TOIMINTAYMPÄRISTÖSIDONNAISUUS

1 JOHDANTO

”Igitur qui deciderat pacem, praeparet bellum”

Vuoden 400–500 jKr. aikoihin roomalainen kirjoittaja Publius Flavius Vegetius Renatus julkaisi teoksensa “Epitoma Rei Militaris”. Teoksessaan hän käsitteli sotimiseen liittyviä periaatteita, joiden avulla Rooman valtakunta laajeni ja pysyi vallassa satojen vuosien ajan. Yksi tämän teoksen merkittävimmistä opeista on mainittu yllä, mikä vapaasti suomennettuna tarkoittaa: ”Jos tahdot rauhaa, varaudu sotaan”. Puolustusvoimilla on useita eri tehtäviä, mutta organisaationa sen olemassaolon voidaan olettaa perustuvan juuri tähän periaatteeseen. Riittävän puolustuskyvyn omaavana valtiona Suomi on huono kohde sotilaalliselle voimankäytölle.

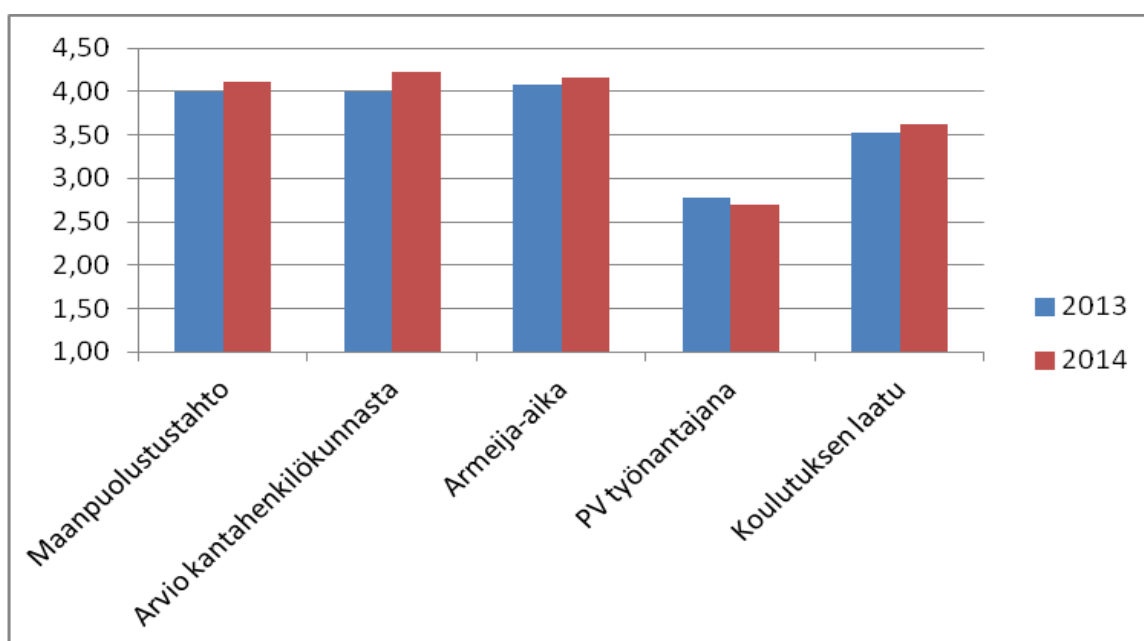
Puolustusvoimien ensisijainen tehtävä onkin Suomen aseellinen puolustaminen, vaikka myös kansainvälinen kriisinhallinta ja viranomaisten avustaminen ovat tärkeitä tehtäviä. (Laki puolustusvoimista 551/2007, 1 luvun 2§) Varsinkaan ensisijaista tehtäväänsä puolustusvoimat ei pystyisi nyky muodossaan toteuttamaan tuottamatta asevelvollisuusjärjestelmällä suurta sodanajan reserviä. Puolustusvoimien toteuttamaa valtakunnallista varusmieskoulutusta puolestaan ei voitaisi järjestää ilman osaavaa, ammattitaitoista ja motivoitunutta henkilökuntaa. Varusmieskoulutus itsessään työllistää suoraan sotilaiden eri henkilöstöryhmiä, kuten upseereita, opistoupseereita ja aliupseereita. Tämä on kuitenkin vain pieni osa siitä henkilöstöstä, jota puolustusvoimien ja varusmiespalveluksen pyörittämiseen tarvitaan. Sotilaiden lisäksi puolustusvoimat tarjoaa siviileille työtehtäviä esimerkiksi seuraavilla nimikkeillä: Tietohallintopäällikkö, insinööri, koulutussuunnittelija, sosiaalikirjuri, lakimies, lääkäri, sairaanhoitaja ja taloussuunnittelija (Pääesikunnan henkilöstöosasto 2015). Kaikkiin näihin tehtäviin tarvitaan osaavia ja sopivan koulutuksen saaneita siviilejä, niin naisia kuin miehiäkin.

Hyvänä esimerkkinä toimikoon puolustusvoimien henkilöstötilinpäätös vuodelta 2013 (10–12), jonka mukaan puolustusvoimat työllistää yhteensä noin 13 700 henkilöä. Näistä peräti 5

233 on siviilejä, eli lähes puolet koko henkilöstöstä. Lisäksi puolustusvoimat on valtakunnallisesti suuri toimija, jolle työskentelee ihmisiä lähes kaikkialla Suomessa. Näiden syiden vuoksi puolustusvoimat työnantajana pitääkin erottaa sotilaan ammatista uravaihtoehtona tämän tutkimuksen viitekehyksessä.

Varusmiesten loppukyselyitä tutkittaessa (kuva 1) on havaittavissa, että monilla käytössä olevilla mittareilla suomalaiset varusmiehet ovat tyytyväisiä saamaansa koulutukseen ja sitä antaneeseen henkilökuntaan. Lisäksi he ovat halukkaita tarvittaessa osallistumaan oman isänmaansa aseelliseen puolustamiseen, vaikka henkensä uhalla. (Puolustusvoimien tutkimuslaitos 2015) Samanlainen asenne on nähtävissä myös World Value Surveyn (2005, 48) teettämässä tutkimuksessa, jonka mukaan lähes 81 % suomalaisista olisi valmis taistelemaan Suomen puolesta sodassa. (ks. myös Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 57) Yksi loppukyselyiden tuloksista on kuitenkin valtakunnallisesti katsottuna suhteettoman alhainen, eli suhtautuminen puolustusvoimiin työnantajana. Moni varusmiesten kouluttajatehtävissä toiminut on varmasti pohtinut, miksi nuoret miehet ja naiset varusmiespalveluksensa loppusuoralla suhtautuvat puolustusvoimiin työnantajana niin negatiivisesti. Onko kyseessä kenties suhtautuminen sotilaan suhteellisen vaativaksi koettuun ammattiin vai suoraan puolustusvoimiin työnantajana?

Kuva 1: Varusmiesten valtakunnallisten loppukyselyiden tuloksia vuosilta 2013–2014 (Puolustusvoimien tutkimuslaitos 2015)

Puolustusvoimien kannalta on huolestuttavaa, että se osa väestöstä joka on potentiaalista tulevaa työvoimaa, ainakin sotilaiden osalta, ei suhtaudu erityisen positiivisesti puolustusvoimiin

työnantajana. Ja vaikka esimerkiksi maanpuolustuskorkeakoulun pääsykoetilaisuuksiin on vuosina 2009 - 2013 osallistunut vuosittain 534 - 662 hakijaa, niin ei se ole valtakunnallisesti kovinkaan suuri hakijamäärä verrattuna muihin yliopistoihin. Varsinkaan kun hakijoista peräti 24 - 30 % pääsee aloittamaan opintonsa, kun taas esimerkiksi Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan hakijoista vain 1-9 % saa opiskelupaikan (Helsingin yliopisto 2014). Tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää omaavatko varusmiehet jo palveluksensa alussa lopukyselyiden kaltaisia mielipiteitä sotilaan ammatista ja puolustusvoimista työnantajana. Mikäli nuoret ovat tutkimuksen perusteella aloituskautellaan neutraaleja ja avoimia sotilasammattia sekä puolustusvoimia kohtaan, niin yksioikoinen, joskin turhan pinnallinen johtopäätös on, että puolustusvoimien henkilökunta tekee jotain väärin varusmieskoulutuksen aikana. On kuitenkin huomioitava, että varusmiespalveluksen tarkoitus on tuottaa suorituskykyisiä sodan ajan joukkoja, eikä niinkään markkinoida puolustusvoimia työnantajana tai sotilaan ammattia uramahdollisuutena (Asevelvollisuuslaki 1438/2007). Jos taas negatiiviset asenteet ovat olemassa jo ennen varusmiespalvelusta, niin ongelma on puolustusvoimien maineenhallinnassa, mediatoiminnassa sekä laajempaan käsitteenä yhteiskunnassa.

Kiintoisaa on myös, että tilastojen valossa puolustusvoimat on kuitenkin haluttu työnantaja, jonka avoimia tehtäviä on HELI ja valtiolle.fi palveluissa hakenut keskimäärin 12 – 25 hakijaa yhtä tehtävää kohden. (Puolustusvoimien henkilöstötilinpäätös 2013). Lisäksi esimerkiksi vuonna 2013 puolustusvoimat oli lähes kaikkien mitattujen ammattiryhmien osalta halutuimman 40 työpaikan joukossa (Universumglobal 2014).

Tutkimuksen keskiössä olevia nuoria ja heidän mielipiteidensä sekä arvojensa muutosta on tutkittu muidenkin toimesta (ks. esim. Poutiainen 2007, Mikkola 2003, Puohiniemi 1997). Nuorten nähdään edustavan uudenlaista, terveellä tavalla hedonistista väestön osaa (ks. myös Jallinoja 1991, 34–35, 72–73, 220–221). Yhteiskunnan muutoksen seurauksena erilaisten hyvinvointi- ja vapaa-ajan palveluiden määrä sekä niiden käyttö ovat lisääntyneet räjähdysmäisesti (ks. esim. Pääkkönen 2005, 125). Tämä puolestaan on seurausta siitä, että vapaa-aikaa ja oman mielihyvän tavoittelua painotetaan yhä enemmän. ”Aika jolloin yhteiskunnassamme eletään nuoruuden suomalla luotolla on pidentynyt. Meillä länsimaissa on pitkään ollut vallalla ajattelu, että koska nuoret ovat nuoria, heillä on enemmän oikeuksia kuin velvollisuuksia, ja nyt nämä nuoruuden oikeudet ovat ulottuneet yhä vanhempiin ikäryhmiin.” (Mikkola & Niemelä & Petterson 2006, 26–27). Tällainen muutos on nähtävissä myös varusmiespalveluksen aloittavissa nuorissa esimerkiksi siten, että erilaisten liikuntamahdollisuuksien ja vapaa-ajan

käyttömahdollisuuksien tiedustelu ovat usein ensimmäisiä asioita joita he kouluttajiltaan kyselevät. Lisäksi alokkaat tuntuvat usein myös olevan erittäin tietoisia omista oikeuksistaan.

Vapaa-ajan korostamisen ja oman mielihyvän tavoittelemisen lisäksi nyky-yhteiskunnalle ominainen yksilöllistyminen aiheuttaa usein auktoriteettien kyseenalaistamista, joka on ymmärrettävästi ongelmallista asevelvollisuusjärjestelmälle (Bauman 1994, 31). Asia ei ole yksiselitteinen, mikä selviää tutkimusraportin myöhemmistä osista. Ilmiö tuntuu kuitenkin korostuneen viime vuosina, jolloin herää kysymys mistä tämä johtuu. Poutiainen käsittelee väitöskirjassaan laajahkosti yhteiskunnan muutosta, ja mainitsee auktoriteettivastaisuuden yhtenä jälkimodernin yhteiskunnan ilmentymänä, mikä selittänee asiaa ainakin osittain. Toisaalta puhuttaessa puolustusvoimista työnantajana sekä sotilaan ammatista, ei ole kyse niinkään auktoriteeteista tai niiden kohtaamisesta, vaan ennemminkin ammatista ja työstä.

Arvojen yksilöllistyminen ja kypsyminen lähtee liikkeelle viimeistään siinä vaiheessa, kun nuori irtautuu kotoa. Olkoon sitten opiskelun, työnteon tai varusmiespalveluksen takia. Juuri tämän vuoksi arvotutkimuksissa on vältetty käyttämästä alle 18-vuotiaita, sillä arvojärjestelmän ei uskota muodostuvan ennen kyseistä ikää. Toisaalta arvomuutoksen koetaan usein ilmentyvän ensimmäisenä nuorissa, jolloin heidän avullaan voidaan löytää arvokasta tietoa, jota muilta ikäryhmiltä ei voida saada. (Mitchell 1983, 45–46, Poutiainen 2007, 191). Näiden syiden vuoksi alokkaat ovat tässä tutkimuksessa hyvä kohderyhmä, sillä he ovat kaikki 18 – 27-vuotiaita.

1.1 Tutkimusongelma

Tutkimuksessa selvitetään varusmiespalveluksensa aloittavien nuorten suomalaisten suhtautumista sotilaan ammattiin uravaihtoehtona sekä puolustusvoimiin työnantajana. Nuorten identiteetin ja mielipiteiden yläkäsitteenä käytetään arvoja sekä arvojärjestelmiä. Tämän vuoksi tutkimuksessa kartoitetaan myös mielipiteiden ja arvojen välistä yhteyttä. Nuorison arvojen koetaan myös olevan vahvasti liitoksissa heidän toimintaympäristöönsä sekä suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Tältä osin tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten nuorten arvoja ja arvojärjestelmiä myös näiden tekijöiden näkökulmasta.

Tutkimuksen pääongelma on:

1. Miten alokkaat suhtautuvat sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana?

Tutkimuksen alaongelmat ovat:

2. Onko alokkaiden taustatiedoilla yhteyttä suhtautumiseen sotilaan ammattiin tai puolustusvoimiin työnantajana?
3. Onko alokkaiden kansallisella identiteetillä tai tiedonsaannilla ennen varusmiespalvelusta yhteyttä suhtautumiseen sotilaan ammattiin tai puolustusvoimiin työnantajana?
4. Miten alokkaat kokevat yhteiskunnallisten tai toimintaympäristöllisten tekijöiden vaikuttaneen mielipiteisiinsä ja asenteisiinsa?
5. Onko alokkaiden arvioimilla yhteiskunnallisilla tai toimintaympäristöllisillä vaikuttimilla yhteyttä suhtautumiseen sotilaan ammattiin tai puolustusvoimiin työnantajana?
6. Millaisia arvoja ja arvojärjestelmiä alokkailla on?
7. Onko arvoilla tai arvojärjestelmillä yhteyttä suhtautumiseen sotilaan ammattiin tai puolustusvoimiin työnantajana?

Näihin ongelmiin vastaamalla tutkimus tuottaa mahdollisesti hyvinkin merkittävää tietoa siitä, miten nykynuorison arvot ja mielipiteet syntyvät. Samalla se antaa puolustusvoimille tietoa siitä, miten nuoret suhtautuvat sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana varusmiespalveluksen alkuvaiheessa. Tällainen tieto arvoista ja mielipiteistä sekä niiden muodostumisesta voisi jatkossa edesauttaa puolustusvoimien mediatoimintaa ja viestintää.

Tutkimusongelmien monipuolisuuden vuoksi tutkimuksessa tukeudutaan yhteiskuntatieteisiin, sosiologiaan, sosiaalipsykologiaan, teologiaan, kasvatustieteisiin ja ihmistieteisiin. Useista tieteenalosta huolimatta, tutkimuksessa nojaututaan pääasiassa alokkaiden osalta ymmärtävään ihmistieteelliseen käsitykseen, johon palataan tutkimuksen metodologiassa. Tutkimusaineisto tuotetaan kvantitatiivisella survey-tutkimuksella. Tutkimusraportin helppolukuisuuden vuoksi, puhuttaessa jatkossa päätutkimusongelman suhtautumisista, tarkoitetaan samanaikaisesti suhtautumista sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana.

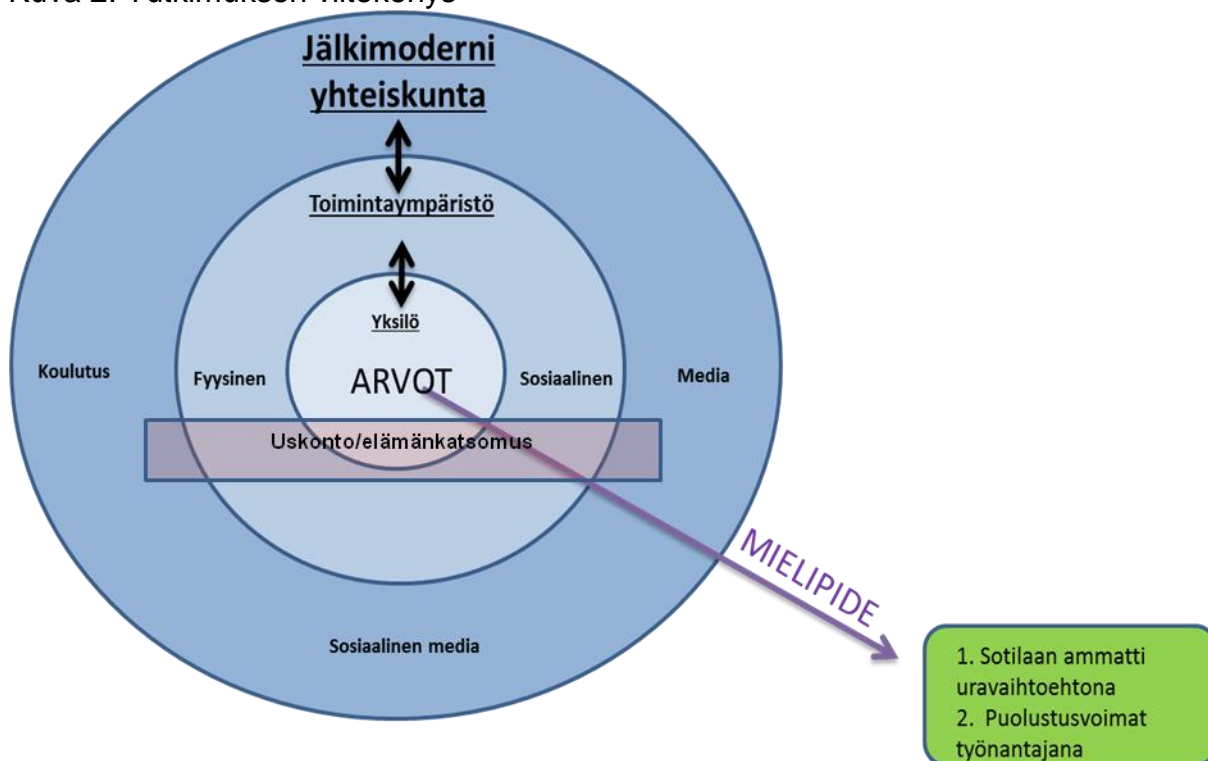
1.2 Tutkimuksen viitekehys

Yksilön arvojen ollessa yläkäsite nuorten identiteetissä, on niiden kartoittaminen ja syntymekanismien selvittäminen erittäin tärkeää. Yksilöt kuvastavat aina, varsinkin laajemmassa mittakaavassa, omaa toimintaympäristöään, yhteiskuntaansa ja kulttuuriaan (Schwarz 2011, 13). Toimintaympäristön osalta tutkimuksessa keskitytään fyysiseen ja sosiaaliseen toimintaympäristöön. Yhteiskunnan osalta tutkimuksessa selvitetään koulutuksen, median ja sosiaalisen median toimintaa sekä niiden vaikutusta ihmisiin. Yhteiskunnan rakenteisiin kuuluu

muitakin kokonaisuuksia kuin edellä mainitut, mutta ne rajataan tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimuksen viitekehyksessä (kuva 2) on esillä myös uskonto ja elämäkatsomus, jonka jakaminen joko yhteiskunnalliseksi tai toimintaympäristölliseksi tekijäksi ei ole helppoa, eikä myöskään tarpeellista. Uskonto tai elämäkatsomus vaikuttaa jokaiseen ihmiseen eri tavalla, ja sen asema ihmisen elämässä on usein hyvin yksilöllistä. Jotkut kuuluvat kirkkoon vain siksi, että se on yhteiskunnallisesti vaikuttava instituutio, johon heidät on kastettu jo ennen kuin he pystyivät asiasta itse päättämään. Toiset puolestaan elävät hyvinkin harrasta elämää kirkon parissa, sen ollessa osa jokapäiväistä elämää ja toimintaympäristöä.

Kuva 2: Tutkimuksen viitekehys

1.3 Tutkimusraportin rakenne

Tutkimusraportin teoriaosuudessa käsitellään aluksi mitä arvot ovat sekä miten niitä on aikaisemmin tutkittu. Tämän jälkeen esitellään miten länsimainen yhteiskunta on muuttunut, ja samalla vaikuttanut ihmisten arvomaailmoihin. Lisäksi yhteiskuntaa käsittelevässä osassa esitellään suomalaisen yhteiskunnan kehitys nykyisen kaltaiseksi jälkimoderniksi yhteiskunnaksi. Samalla kuvataan viitekehysten puitteissa suomalaista koulutusjärjestelmää, mediaa, sosiaalista mediaa sekä toimintaympäristöä. Teoriaosuuden tarkoituksena on luoda lukijalle

ymmärrys siitä, miten arvot syntyvät sekä kuvata niiden vaikutus yksilön elämään, mielipiteisiin ja päätöksentekoon.

Tutkimuksen metodologiaosuudessa perustellaan valittu tutkimustapa, ja esitellään tutkimusaineiston hankkiminen. Lisäksi metodologiassa esitetään tutkimuksen eteneminen, tutkimusaineiston analyysi ja tutkimuksen luotettavuus. Metodologiaosuutta seuraavat tutkimuksen varsinaiset tulokset, jotka esitellään selventäviä taulukoita ja kuvaajia käyttäen. Tutkimustulosten pohjalta tehdään johtopäätökset, joilla pyritään selventämään syy-seuraussuhteista tutkimuksen viitekehyksen mukaisesti. Lisäksi viimeisessä tutkimusraportin osiossa pohditaan tutkimusaineistosta ja aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta esille nousseita asioita, sekä esitellään mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

1.4 Aikaisemmat tutkimukset

Puolustusvoimat on aktiivinen toimija mielipiteiden ja asenteiden mittaamisen suhteen, josta hyvänä esimerkkinä toimivat varusmiehille järjestettävät alku- ja loppukyselyt. Näissä kyselyissä keskitytään nimenomaan asenteisiin ja mielipiteisiin, eikä varsinaista arvotutkimusta varusmiehistä, ainakaan laajassa mittakaavassa, ole tehty. Alku- ja loppukyselyissä mitataan toki tekijöitä, jotka liittyvät myös tähän tutkimukseen, kuten johdantoluvussa tuotiin esille. Näille mielipiteille ei yleensä kuitenkaan etsitä syitä, johtuen todennäköisesti siitä, että kysymyslomakkeet muuttuisivat turhan raskaiksi. Juuri tämän vuoksi tällä tutkimuksella saatetaan tuottaa hyvin merkittävää tietoa siitä, millaisia alokkaat oikeasti perimmiltään ovat. Samalla löytyy myös liityntäpinta johtamiseen, sillä mitä paremmin puolustusvoimat ymmärtää alokkaita, sitä paremmin se ymmärtää myös tulevia työntekijöitään, ja sitä miten heidän kanssaan tulisi toimia sekä miten heitä tulisi johtaa.

Arvoja, yhteiskuntaa ja niiden keskinäisriippuvuutta sekä niiden vaikutusta yksilöihin puolestaan on tutkittu siviilitoimijoiden osalta hyvinkin laajasti, joka jo johdantoluvussa mainittiin. Hyvänä esimerkkinä toimivat tässäkin tutkimuksessa lähteinä käytetyt väitöskirjat ja tutkimukset (esim. Poutiainen 2007, Mikkola 2003, Pohjanheimo 1997, Puohiniemi 1993 & 1995 & 2002, Helve 1993 & 1994 & 1997 & 2009, Inglehart 1990 & 1997). Kaikissa edellä mainituissa julkaisuissa kohderyhmä ja toteutustapa ovat kuitenkin olleet erilaisia kuin tässä tutkimuksessa.

2 ARVOT JA NIIDEN LÄHIKÄSITTEET

2.1 Arvot ja arvojärjestelmät

Mitä arvot sitten itsessään ovat, miten ja miksi ne muodostuvat tai muuttuvat sekä miten ne tulisi määritellä. Varsinaisen perustan arvotutkimukselle loi Clyde Kluckhohn, joka vuosikymmenien työllään kehitti käsitteellisen perustan arvotutkimukselle. (Rescher 1976, 210–211, Mikkola 2003, 31–32, Van Deth & Scarbrough 1995, 27) Lisäksi arvoja ovat tutkineet esimerkiksi Milton Rokeach ja Shalom Schwartz. He kaikki määrittelevät arvot melko samalla tavalla, sillä he tukeutuivat osittain toistensa näkemyksiin tutkimuksissaan (ks. esim. Schwartz 1992, 1, 4, Mikkola 2003, 32)

Kluckhohnin mukaan arvo on ”eksplisiittinen tai implisiittinen, yksilölle tunnusomainen tai ryhmälle luonteenomainen käsitys toivottavasta, mikä vaikuttaa käytettävissä olevien toiminnan keinojen ja päämäärien valintaan” (Kluckhohn 1951, 395 kääntänyt esim. Mikkola 2003, 31 ja Suhonen 1988, 17). Implisiittisen ja eksplisiittinen käsite arvoista on Kluckhohnin mukaan tarpeellinen, sillä yksilö ei aina kykene pukemaan sanoiksi kaikkia niitä asioita, jotka hänen mielestään ovat toivottavia. Toinen huomioon otettava asia Kluckhohnin määritelmässä on käsite toivottavasta (desirable), joka täytyy erottaa himoista ja haluista (desired). (Kluckhohn 1951, 393–399) Kuten Suhonenkin (1988, 18) on tutkimuksessaan huomauttanut, täytyy Kluckhohnin määritelmän mukaisia arvoja pitää sellaisina toiveina, joita yksilöt tai ryhmät ymmärtävät oikeutetuiksi, tai sellaisiksi, joita heidän pitäisi toivoa. Tässä mielessä arvoilla on selvästi normatiivinen luonne. Normatiivisella tarkoitetaan tässä yhteydessä suositusta tai ohjeistusta siitä, miten jokin asia pitäisi tehdä (Kluckhohn 1951, 391, 395–399).

Rokeachin (1973, 5) mukaan arvo on pysyvä uskomus siitä, millainen toiminta (mode of conduct) tai olemisen tila (end-state of existence) on yksilön tai yhteisön mielestä tavoiteltavaa. Schwarz puolestaan määrittelee arvojen olevan käsityksiä tai uskomuksia, jotka liittyvät toivottaviin lopputuloksiin tai toivottavaan käyttäytymiseen, eivätkä ole tilannesidonnaisia. Sen lisäksi arvot ohjaavat käyttäytymisvalintoja, käyttäytymistä ja tapahtumien arviointia. Tämän vuoksi ne, Rokeachia mukaillen, voidaan myös järjestää tärkeysjärjestykseen. (Schwartz 1992, 4, Pohjanheimo 1997, 4)

Yhteistä kaikille neljälle tutkijalle on, että he pitävät arvoa nimenomaan subjektin, eikä objektin arvona. Tällä tarkoitetaan arvon olevan joko yksittäisen ihmisen, ryhmän tai yhteisön käsi-

tys toivottavasta, eikä esimerkiksi jonkin esineen tai objektin arvo. Lisäksi yhteistä on, ettei arvoa pidetä vain toiveena ja haluna. Arvon koetaan olevan arvo vain, mikäli yksilö kokee olevansa velvoitettu toimimaan sen mukaisesti (Pohjanheimo 1997, 5–7).

Merkittävin ero Kluckhohnin ja Rokeachin teorioissa on se, että Rokeachin mukaan kaikilla ihmisillä on samat arvot eriasteisina (Mikkola 2003, 32). Samansuuntaisesti ajattelee myös Kajaste (1998, 7–8), jonka mukaan ihmisten perusarvot ovat samansuuntaisia kaikkialla, johdettujen yhteiskuntien verkostoitumisesta ja kansainvälistymisestä. Jotta samat arvot voisivat olla eriasteisina kaikilla, kehitti Rokeach arvojärjestelmä-käsitteen. Arvojärjestelmä on hänen mukaansa pysyvä arvolajitelma, joka liittyy yksilön kannalta hyväksytyinä pidettäviin toimintatapoihin tai tavoitteisiin. Jokaisella yksilöllä on omanlaisensa arvojärjestelmä, joka on muokkautunut hänen elämänsä ja kokemustensa kautta. Oppiessaan tai omaksuessaan uuden arvon, liittyy uusi arvo osaksi jo olemassa olevaa arvojärjestelmää, ottaen siinä oman asemansa. Arvojärjestelmä on siis pysyvämpi kuin jokin yksittäinen arvo, mutta voi muuttua ihmisen muuttuessa. Tätä näkemystä on käyttänyt tutkimuksissaan hyväkseen myös Schwartz. (Rokeach 1973, 11–13 Schwartz 1992, 4)

Arvojärjestelmään kuuluvilla arvoilla on monien mielestä oma tärkeysjärjestyksensä, joka ei välttämättä ole yksilön suoranaisesti tiedostama (Van deth & Scarbrough 1995, 35, Rokeach 1973, 10). Perheenisä voisi esimerkiksi kysyttäessä sanoa, että tulipalon sattuessa hän pelastaisi ennemmin vaimonsa kuin lapsensa. Tilanteen sattuessa ja valinnan tullessa nopeasti eteen, hän saattaisi päätyä kuitenkin pelastamaan lapsensa. Juuri tähän liittyy aiemmin mainittu ja hyväksyty käsitys siitä, että arvojen pitää näkyä ihmisen toiminnoissa ja valinnoissa, jotta niitä voidaan pitää arvoina. Toisaalta yksilö voi myös toimia vastoin jotain arvoaan, mikäli näin toimiessaan toimii jonkun toisen arvonsa tai arvojensa mukaisesti. Luonnonsuojelua arvonaan pitävä saattaisi toimia arvoaan vastaan, mikäli esimerkiksi hänen työllistymisensä olisi siitä kiinni. Tällöin esimerkiksi perheen turvallisuuteen ja omaan materiaalliseen hyvinvointiin liittyvät arvot ylittäisivät tärkeydessään luonnon suojelun. (Rokeach 1973, 14)

Ihminen saattaa toimia arvojensa vastaisesti myös tilanteissa, joissa hän on menettänyt autonomiansa (Tarkki 1992, 206). Autonomialla tarkoitetaan yksilön itsemääräämisoikeutta, joka esimerkiksi orjuudessa on ainakin osittain riistetty. Tällöin ihminen saatetaan pakottaa epämiellyttäviin, arvojensa vastaisiin tekoihin, uhkaamalla häntä esimerkiksi fyysisellä väkivallalla. Toisaalta voitaisiin sanoa yksilön autonomian vaarantuvan esimerkiksi varusmiespalveluksessa, jossa auktoriteetille annetaan valta käskä useistakin yksilöä koskevista asiois-

ta. Varusmiespalveluksen osalta yksilö, ainakin rohkea sellainen, pystyy kuitenkin vastustamaan annettuja käskyjä, mikäli kokee niiden olevan vastoin omia arvojaan. Tältä osin autonomian menetys täytyy ymmärtää tilannesidonnaisena sekä eriasteisena.

Arvojärjestelmät eivät ole ainoa ero Kluckhohnin ja Rokeachin teorioiden välillä, sillä Rokeach määrittelee todellisten arvojen luonteeseen kuuluvan neljä asiaa arvojärjestelmien lisäksi. Ensinnäkin, ihmisellä voi olla vain suhteellisen vähän erilaisia arvoja. Lisäksi hänen mukaansa kaikilla ihmisillä ympäri maailmaa on samansuuntaisia arvoja eri painoarvoilla. Arvojen taustalla on myös aina kulttuuri, yhteisö, yhteiskunta ja sen instituutiot sekä myös yksilön oma persoonallisuus. Viimeisenä arvojen luonteelle ominaisena seikkana Rokeach mainitsee niiden manifestoitumisen kaikissa niissä asioissa, joita sosiaalitieteiden tutkijat pitävät tutkimisen arvoisena. Rokeach jatkaa, että arvot tulisikin kokea keskeisenä tekijänä sosiaalitieteissä, kuten sosiologiassa, antropologiassa, psykologiassa, psykiatriassa, taloustieteissä ja historiassa. (Rokeach 1973, 3-5 ja Van deth ym. 1995, 35)

Tämän tutkimuksen kannalta on tärkeä ymmärtää, ettei Rokeachin määrittämällä arvon pysyvyydellä tarkoiteta sitä, etteivätkö arvot voisi muuttua. Tämä tarkoittaisi, että yhteisöjen ja yksilöiden muuttuminen olisi mahdotonta. Arvojen muutokseen liittyvää tutkimusta tehnyt Nicholas Rescher mainitsee teoksessaan muutoksen tyyppejä ja muutokseen vaikuttavia tekijöitä. Hänen mukaansa arvot saattavat muuttua useista eri syistä sekä useilla eri tavoilla. Arvot saattavat esimerkiksi muuttua yhteisön mukana ja tätä kautta yksilö saattaa jopa omaksua täysin uusia arvoja tai hylätä vanhoja. Lisäksi olemassa olevien arvojen sijainti arvojärjestelmässä saattaa muuttua. Tähän näkemykseen yhtyy osittain myös Rokeach, joka mainitsee mahdolliseksi muutoksen aiheuttajiksi vaihtelut kulttuurissa, sosiaalisessa elämässä tai henkilökohtaisissa kokemuksissa (Rokeach 1973, 11). (Baier & Rescher 1969, 68–75)

Kluckhohnin ja Rokeachin mukaista arvon käsitettä on käytetty useissa tutkimuksissa, mutta tästä huolimatta sitä on kyseenalaistettu laajalti (Van Deth ym. 1995, 27). Van Dethin ym. (1995, 22–28) mukaan mitään kansainvälistä ja tieteenalat ylittävää konsensusta arvojen merkityksestä ei ole, vaikka arvoille onkin löydettävissä kolme ominaispiirrettä: Niitä ei voida suoraan havainnoida, ne käynnistävät moraalisia päätöksentekoprosesseja ja ne ovat käsityksiä haluttavasta. Tästä huolimatta he päätyvät esittämään arvot ei havaittavissa olevina tai empiirisesti todennettavina näkemyksinä haluttavasta (desirable), joita käytetään moraalisisessa vuoropuhelussa ennen toimintaa. Edellä mainitut ominaisuudet itsessään korostavat sitä, että arvot ovat tärkeitä tekijöitä ihmisten käyttäytymisessä ja päätöksenteossa. Tämä on myös

merkittävin syy sille, miksi tässä tutkimuksessa pyritään kartoittamaan kyselyyn osallistuvien alokkaiden arvoja, sillä arvojen voidaan nähdä toimivan eräänlaisena ohjenuorana, jonka avulla ihminen luo asenteensa ja mielipiteensä sekä ohjaa käytöstään erilaisissa tilanteissa (Van deth ym. 1995, 38). Myös arvojen universaaliutta on kritisoitu, sillä kulttuurin ja yhteiskunnan on koettu usein olevan vahvasti liitoksissa arvoihin. Tämän vuoksi Weberin mukaan länsimaalainen näkemys arvoista olisi poikkeava muista (Mikkola 2003, 57, Gronow & Töttö 1996, 275). Tämä näkemys korostaa samalla myös yhteiskunnan kehityksen vaikutusta arvoihin, johon palataan tutkimusraportissa myöhemmin.

Arvon käsitteeseen ja luonteeseen kuuluu muitakin ongelmia, jotka myös Rokeach myöntää. Arvon voidaan esimerkiksi kokea koskevan enemmän itseä kuin muita, enemmän muita kuin itseä tai yhtä paljon kaikkia (Rokeach 1973, 10). Tästä hyvänä esimerkkinä mainittakoon Poutiaisen (2007, 55) esitys julkituoduista arvoista. Hänen mukaansa esimerkiksi monikansallinen suuryhtiön julkituotu arvo saattaa olla hyvä henkilöstöpolitiikka, joka ei todellisuudessa pidä paikkaansa mikäli yritys voittoa tuottaessaankin irtisanoo henkilöstöä ja saneeraa yritystoimintojaan. Tähän liittyy myös Van Dethin mainitsema ongelma, että arvoja on vaikea empiirisesti mitata ja että arvot voivat olla yksilön kannalta tiedostamattomia. Toinen hyvä esimerkki Rokeachin arvojärjestelmän kohtaamasta kritiikistä on Rescherin käsitys, jonka mukaan yksittäinen arvo voi poistua yksilön arvojärjestelmästä kokonaan, vaikka Rokeachin mukaan sen painoarvo vain muuttuu (Rescher 1969, 69, Rokeach 1973, 3).

Tämä kritiikki ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei arvojärjestelmän käsite olisi käytettävissä. Vaikka Rescherin mukaan arvojärjestelmästä saattaa poistua arvoja kokonaan, niin tämä jäljelle jäänyt arvolajitelma on yhä edelleen yksilön arvojärjestelmä, joka toimii hänen päätöksentekojensa ja elämänsä taustavoimana. Tällöin myöskään arvojärjestelmien määrittäminen tarkemmin ei ole tämän tutkimuksen kannalta tarpeellista.

2.2 Arvon lähikäsitteet

Arvon lähikäsitteitä on monia, eikä niiden välinen vuorovaikutus toistensa sekä arvojen itsensä kanssa ole täysin yksiselitteinen. Rokeachin mukaan arvot olivat siis uskomuksia siitä, millainen toiminta tai olemisen tila on tavoittelemisen arvoista. Toisen näkemyksen mukaan arvot ovat lisäksi käsityksiä toivottavasta. Tällöin arvot eivät myöskään ole nähtävissä selkeästi, vaan havainnoitavissa erilaisten moraalisten valintojen ja vuoropuheluiden kautta. (Van deth ym. 1995, 28, 30, 46)

Asenteet ovat yksi arvojen lähimmistä käsitteistä, joita käsitellään myös Rokeachin, Van dethin ym. julkaisuissa (Baier 1969, 54). Rokeachin (1973, 18–19) mukaan asenteet eroavat arvoista seitsemällä tavalla:

1. Asenteet rakentuvat useiden uskomusten ympärille, ja liittyvät johonkin asiaan tai tilanteeseen. Arvo puolestaan liittyy johonkin tiettyyn yksittäiseen uskomukseen.
2. Arvot ylittävät yksittäiset tilanteet tai asiat, kun taas asenne omaa jonkun selkeän kohteen tai tilanteen.
3. Arvo on standardi, jota asenne ei ole. Tämä tarkoittaa, että monet erilaiset asenteet useita eri asioita tai tilanteita kohtaan perustuvat suhteellisen pienen arvojen määrään.
4. Ihmisellä on niin monta arvoa kuin hän on oppinut tiettyihin tavoiteltaviin toimintatapoihin tai olemisen tiloihin liittyen. Asenteita puolestaan on niin monta, kuin on kohtaamisia (suoria tai välillisiä) kyseessä oleviin asioihin tai tapahtumiin (objects and situations). Tällöin arvoja on joitain kymmeniä, kun taas asenteita voi olla tuhansia.
5. Arvot omaavat huomattavasti keskeisemmän roolin yksilöiden persoonallisuudessa ja kognitiivisessa järjestelmässä kuin asenteet, jolloin ne myös toimivat perustana asenteille ja käytökselle.
6. Arvot ovat käsitteenä voimakkaampia kuin asenteet, ja niillä on tällöin voimakkaampi sekä läheisempi yhteys motivaatioon.
7. Arvot voivat suoraan koskea egon puolustamista, tietoisuutta tai itsensä toteuttamista, kun taas asenteiden yhteys on korkeintaan arvattavissa.

Van deth ym. ovat arvojen ja asenteiden välisestä suhteesta kuitenkin osittain eri mieltä, sillä heidän mukaansa ne ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa vaikuttaen toinen toisiinsa. Tutkijat voivat tällöin luoda empiriset tarkoitukset tällaiselle rakenteelle löytämällä jonkin tietyn kaavan tai rajoituksen yksilön asenteista. Tällaisia kaavoittuneita tai rajoittuneita

asenteita kutsutaan arvo-orientaatioiksi. He käyttävät arvo-orientaatioita heuristisena työkaluna etsiessään yhteyttä niiden vaikutuksesta asenteisiin. Heuristiikalla tarkoitetaan erilaisten yhteyksien päättelemistä, jota ei voida suoranaisesti todentaa empiirisillä toiminnoilla tai tutkimuksilla. Tällaisen työkalun käyttö johtuu nimenomaan siitä, ettei arvoja voida suoranaisesti havainnoida toiminnassa, vaan ne ilmenevät useiden asenteiden taustavoimina. (Van deth ym. 1995, 21–46) Arvo-orientaatioita käytti tutkimuksissaan hyväkseen myös Inglehart (1977, 1990 ja 1997), joka satoi arvo-orientaatiot yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Tämän tutkimuksen kannalta ei ole olennaista erotella arvoja ja asenteita jyrkästi toisistaan, mutta tutkimuksen lähtökohtana on, että ylimpänä käsitteenä toiminnan taustalla ovat arvot, vaikka ne saattavatkin olla yhteisvaikutuksessa asenteiden kanssa. Tämän vuoksi asenteet rinnastetaan aineistonkeruun osalta mielipiteisiin.

Toinen arvoa lähellä oleva käsite on sosiaalinen normi. Rokeachin mukaan sosiaaliset normit eroavat arvoista kolmella tavalla. Arvoilla viitataan toiminnan tapaan tai olemisen tavoitettiin, kun taas sosiaalinen normi liittyy aina käytökseen tai käyttäytymiseen. Toisekseen arvot ylittävät merkitykseltään yksittäiset tilanteet ja tapahtumat, ja sosiaaliset normit sen sijaan antavat tietynlaisen käyttäytymismallin joka liittyy johonkin tilanteeseen. Viimeiseksi eroksi mainitaan se, että arvot ovat yksilöllisiä ja henkilökohtaisia, kun taas sosiaaliset normit ovat yksilöstä riippumattomia. Yksilön arvona voisi esimerkiksi olla Rokeachin mukaisesti avuliaisuus. Tämä ohjaa tällöin yksilön toimintaa muutenkin, kuin jossain tietyissä tilanteissa. Esimerkiksi nähdessään vanhuksen kaatuvan tiellä, lähellä kävelevän nuoren odotetaan tarjoavan apuaan. Tällöin kyseessä on sosiaalinen normi, joka asettaa tietynlaisen paineen yksilöä kohtaan. Jos taas nuori tarjoutuu auttamaan vanhempaa ihmistä kassalla pakkaamaan tavaroita kassiin, voidaan toimintaa enemmänkin käsittää ohjaavan oma arvomaailma. Tällainen yksinkertaistaminen on kuitenkin hyvin ongelmallista, sillä kuten aikaisemmin mainittiin, ei arvoja pysty empiirisesti havainnoimaan. (Rokeach 1973, 19)

Myös tarpeet (needs) koetaan usein arvojen läheiseksi käsitteeksi. Ero arvojen ja tarpeiden välillä koetaankin hyvin pieneksi, joskin havaittavaksi. Rokeach käyttää esimerkkinä sitä, että jos arvot ja tarpeet olisivat sama asia, niin tällöin myös rotalla olisi arvoja, koska sen toimintaa ohjaa esimerkiksi tarve saada ruokaa. Ihminen puolestaan on ainoa eläin jonka voidaan määrittellä omaavan arvoja ja arvojärjestelmiä. Arvot ovat tällöin kognitiivisia esitysmuotoja ja muutoksia tarpeista, johon ainoastaan ihminen pystyy. Tämä tarkoittaa siis sitä, että erilaiset tarpeet muuntuvat kognitiivisen järjestelmän kautta yksilön arvoiksi, ja ilmenevät käytöksessä tämän kautta. (Rokeach 1973, 20, Baldwin 1961, 158–161)

Maslowin tunnetun teorian mukaan fyysiset tarpeet ja niiden täytyminen ovat tärkeimpiä tarpeita kaikille ihmisille. Hyvä esimerkki tarpeiden ja arvojen erosta ovat ihmiset jotka osoittavat mieltään ruokalakolla. Tämän tehdessään he toimivat vastoin fyysisiä tarpeitaan, koska ovat kognitiivisten prosessiensa kautta päätyneet pitämään jotain muuta asiaa tai toimintaa ainakin hetkellisesti arvokkaampana. Tarpeiden ja arvojen läheisyydestä hyvänä esimerkkinä toimii Inglehartin tutkimukset. Hän loi käsitteet materialistista arvoista ja postmaterialistisista arvoista, jotka pohjautuvat hyvin pitkälti Maslowin tarvehierarkiaan. Materialistisilla arvoilla Inglehart viittaa Maslowin alimman tason (fyysisiin) tarpeisiin, ja postmaterialistisilla arvoilla puolestaan ylempien tasojen tarpeisiin (yhteenkuuluvuus, rakkaus, arvostus ja itsensä toteuttaminen) (Inglehart 1977, 23–24, 42, Mikkola 2003, 46). Samalla materialistiset ja postmaterialistiset arvot on rinnastettavissa Schwarzin esittämiin turvallisuuteen ja universalismiin liittyviin arvotyyppeihin (Mikkola 2003, 47, Pohjanheimo 1997, 41). Schwarzin ja Inglehartin teorioihin palataan myöhemmin tutkimusraportissa.

Luonteenpiirteet (traits) ovat myös läheinen käsite arvoille, edustaessaan yksilön näkyvää toimintaa ja käyttäytymistä muiden ihmisten silmissä. Selkeänä erona luonteenpiirteiden ja arvojen välillä pidetään sitä, että arvot voivat muuttua esimerkiksi sosiaalisten tapahtumien, kokemusten ja opiskelun kautta. Luonteenpiirteet puolestaan ovat hyvin pysyviä, ollessaan lapsena opittuja ja osin taustaltaan geeniperimään liittyviä. Luonteenpiirteet kuitenkin ohjaavat yksilön tapaa käsitellä erilaisia tilanteita siinä missä arvotkin. Viimeinen Rokeachin määrittelemä lähikäsite on mielenkiinnon kohteet (interests). Rokeachin mukaan mielenkiinto on vain yksi monista arvojen manifestoitumisen esimerkeistä. Mielenkiinto siis perustuu tavalla tai toisella arvoon tai arvoihin, ja on huomattavasti suppeampi käsite kuin arvo. (Rokeach 1973, 21–22)

2.3 Rokeachin arvoteoria

Kuten aiemmin mainittiin, ovat arvojärjestelmät pysyvämpiä ja laajempia kuin yksittäiset arvot. Tällöin arvojärjestelmien tutkiminen on oletettavasti myös tehokkaampaa, kuin yksittäisten arvojen mittaaminen. Rokeach myöntää itsekkin, että arvojärjestelmän kaikkia arvoja ei kaikissa tilanteissa tarvita, vaikka kaikki arvot ovat jatkuvasti olemassa eri painoarvoilla (Rokeach 1973, 11). Tämän vuoksi on tarpeen tutustua myös arvojärjestelmien teoriapohjaan sekä niiden kehittämiseen.

Arvotyyppejä on Rokeachin mukaan kaksi, välinearvot ja itseisarvot. Itseisarvoilla tarkoitetaan tavoiteltavaa tilaa, kuten esimerkiksi tasa-arvoista yhteiskuntaa tai mukavaa elämää. Välinearvot ovat puolestaan uskomuksia siitä, millainen toiminta on haluttavaa, kuten tunnollisuus tai avuliaisuus. Käytännössä tämä tarkoittaa, että välinearvojen mukaisella toiminnalla pyritään pääsemään itseisarvojen mukaisiin lopputuloksiin. (Rokeach 1973, 7-9)

Arvojen lukumäärä kullakin yksilöllä on rajallinen, mutta erilaisten arvojärjestelmien määrä on lähes rajaton. Luonnollisesti itseisarvoja on usein ihmisillä määrällisesti vähemmän, kuin välinearvoja, mutta näiden välinen suhde ei ole vain yksisuuntainen. Yhden itseisarvon saavuttaminen tai tavoittelu voi vaatia usean eri välinearvon hyödyntämistä. Yhdelläkin välinearvolla voidaan kuitenkin toimia useamman itseisarvon tavoittelemisen edellyttämällä tavalla. Jos yksilön itseisarvona on jännittävän elämän kokeminen, saattaa hänen toimintaa ohjata esimerkiksi sellaiset välinearvot kuin mielikuvitus, rohkeus ja itsenäisyys. Toisaalta mielikuvitusta saatetaan vaatia tavoiteltaessa sellaisia itseisarvoja kuin onnellisuus, rakkaus, mielihyvä tai onnellinen elämä. (Rokeach 1973, 7-12)

Välinearvoja ja itseisarvoja on Rokeachin mukaan olemassa kahta erilaista tyyppiä. Välinearvot voidaan jakaa moraalisiin ja omaan pätevyyteen tai kyvykkyyteen liittyviin arvoihin. Moraaliset arvot voivat olla vaikkapa uskollisuus ja vastuuntunto, kun taas looginen toiminta, älykkyys ja mielikuvituksellisuus viittaavat pätevyyteen tai kyvykkyyteen. Itseisarvot puolestaan voidaan jakaa henkilökohtaisiin arvoihin ja sosiaalisiin arvoihin. Henkilökohtaisia itseisarvoja voisi olla esimerkiksi onnellisuus ja rakkaus, kun taas sosiaalisia arvoja voisivat edustaa maailmanrauha ja tasa-arvoinen yhteiskunta. Yksilön arvot ovat aina yhteydessä toisiinsa tavalla tai toisella, mutta ne ovat usein hyvin yksilökohtaisia ja tulkinnanvaraisia. Esimerkiksi kahdella eri ihmisellä voisi hyvinkin olla itseisarvona maailmanrauha, mutta sen saavuttamiseksi toinen saattaisi haluta suorittaa varusmiespalveluksen ja toimia rauhanturvaajana, kun taas toinen haluaisi lopettaa armeijan olemassaolon kokonaan ja toimia esimerkiksi Punaisen Ristin jäsenenä toimittamassa ruoka-apua vähäosaisille. Molemmat tavoittelisivat tällöin oman itseisarvonsa toteutumista käyttämällä hyväkseen hyvin erilaisia välinearvoja ja toimintatapoja. (Rokeach 1973, 1-10)

Rokeach päätyi tutkimuksessaan siihen, että välinearvoja ja itseisarvoja olisi ihmisillä kumpiakin 18, joista muodostuvat samalla kaikkien ihmisten arvojärjestelmät. Erilaisia arvoja on hänen mukaansa huomattavasti enemmänkin, mutta erilaisten prosessien ja yksinkertaisten päällekkäisyyksien välttämiseksi taulukossa (taulukko 1) näkyvät arvot käsittävät suurimman

osan yleismaailmallisista arvoista. Esimerkiksi hän mainitsee tutkimuksissaan pelastumisen (salvation) ja uskonnon, joiden välinen korrelaatio oli yli 80, jolloin ne käytännössä edustivat vastaajille lähes samaa asiaa. Tämän vuoksi hänen arvotaulukossaan esiintyy vain pelastuminen, eikä uskontoa. (Rokeach 1973, 29)

Taulukko 1: Arvojen jakautuminen itseisarvoiksi ja välinearvoiksi (Rokeach 1973, 28)

Itseisarvo	Välinearvo
Mukava elämä	Kunnianhimoinen (kovasti työskentelevä)
Jännittävä elämä	Avoimuus uusille asioille
Saavutusten kokeminen	Kyvykäs (tehokas ja osaava)
Maailmanrauha	Elämäniloinen (innokas, eloisa, hilpeä)
Kaunis maailma (luonto ja taide)	Siisteys
Tasa-arvo	Rohkeus
Perheen turvallisuus (läheisistä huolehtiminen)	Anteeksiantava
Vapaus (itsenäisyys ja valinnanvapaus)	Avulias
Onnellisuus	Rehellinen
Sisäinen rauha	Mielikuvituksellinen (luova, uskaltava)
Aikuinen rakkaus	Itsenäinen
Kansallinen turvallisuus	Älykäs
Mielihyvä (nautinnollinen elämä)	Looginen (johdonmukainen)
Pelastuminen (kuoleman jälkeinen elämä)	Rakastava
Itsekunnioitus (itseluottamus)	Kuuliainen (arvostava, tottelevainen)
Sosiaalinen tunnustus (kunnioitus, ihailu)	Kohtelias (hyvät tavat)
Todellinen ystävyys	Vastuuntuntoinen (luotettava)
Viisaus (aikuinen ymmärrys elämästä)	Itsekuri

Rokeachin arvojärjestelmä on kuitenkin suhteellisen suppea, ja saattaa ohittaa joitakin tärkeitä arvoja, varsinkin kun kyseessä on erilaiset kulttuurit ja ihmiset. Tämän lisäksi ongelmia aiheuttaa Rokeachin teorian perustalla oleva arvojen hierarkkisuus. Saman on huomannut myös Puohiniemi (1995, 11–12), joka esitteli tutkimuksessaan neljä ongelmaa Rokeachin teoriassa käytetyille arvojen hierarkialle.

1. Rokeachin esittelemä arvojen tärkeysjärjestys on käytettävissä tutkimuksissa vain sellaisilla kohdehenkilöillä, joiden arvojärjestelmä on hierarkkinen ja joko kokonaan tai lähes kokonaan vakiintunut. Muiden osalta se pakottaa erottelemaan arvojen tärkeyttä, vaikka yksilö ei itse eroa arvojen välillä tunnistaisikaan.
2. Yksilöiden on mahdotonta tai ainakin lähes mahdotonta luotettavasti järjestää tärkeysjärjestykseen yli 40 arvoa. Tällöin Rokeachin arvojen kokonaislukumäärää ei myös-

kään pysty laajentamaan, vaikka se useiden tutkimusten perusteella olisikin tarpeellista.

3. Rokeachin hierarkkinen arvojärjestelmä on käytettävissä vain yksilön itsensä arvioimiseen, haettaessa esimerkiksi muutosta pitkän ajan kuluessa. Tämä johtuu siitä, että vaikka kaksi ihmistä saattaa Rokeachin arvolistasta mainita saman arvon tärkeimmäksi itselleen, niin toisella heistä saattaa olla vielä tärkeämpiä arvoja, joita listasta ei löydy.
4. Vaikka arvojärjestelmän hierarkkisuus helpottaakin tiedon keräystä, niin se vaikeuttaa huomattavasti aineiston analyysiä ja vaikeuttaa tai jopa estää tehokkaiden parametrisien testien käyttämisen.

Näistä seikoista huolimatta Rokeachin arvoteoriaa käytettiin laajasti ja pitkään, sillä se oli ensimmäisiä tehokkaita tapoja kerätä vertailukelpoista tietoa yksilöiden arvoista. (esim. Suhonen 1988, 22–23)

2.4 Schwarzin arvoteoria

Puutteet Rokeachin teoriassa huomasi myös Shalom Schwartz, joka on yksi Rokeachin arvoteoriaa tutkimuksissaan hyödyntäneistä sosiaalipsykologeista. Hän tutki Rokeachin teoriapohjan avulla arvojärjestelmiä ja arvorakenteita useissa eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa. Hän loi Rokeachin, sekä myös omien tutkimustensa pohjalta uudenlaisen mallin, joka selitti arvojen yleismaailmallista rakennetta. Hän laajensi samalla Rokeachin arvotaulukkoa siten, että arvoja oli hänen tutkimuksessaan yhteensä 56, jotka on esitetty taulukossa 2. (Arvot ovat esitetty samassa järjestyksessä, kuin missä ne Schwartzin tutkimuksessa kysyttiin vastaajilta).

Schwartzin tutkimusten mukaan arvojen jakaminen arvotutkimuksissa itseisarvoiksi ja välinearvoiksi ei ole mielekäästä eikä myöskään järkevää. Hänen mukaansa itseisarvojen ja välinearvojen sijaan tulisi tutkimuksissa käsitellä ensijaisesti itseisarvoja, sillä välinearvot on usein muutettavissa itseisarvoiksi (itsenäinen - itsenäisyys). Tälle annetaan useita syitä, kuten se, että ihmiset yleensä käsittelevät arvoja substantiiveina eikä adjektiiveina, kuten viisaus enemmän kuin viisas. Tällöin myös välinearvojen kuvailu sekoitetaan persoonallisuuden arvioimiseen enemmän kuin arvojen arvioimiseen. Tämän lisäksi on olemassa itseisarvoja, joita on hyvin vaikea muuttaa välinearvoiksi (esimerkiksi mielihyvä, maailmanrauha ja kaunis maailma). Toisaalta todetaan myös, että joidenkin välinearvojen muuttaminen itseisarvoiksi

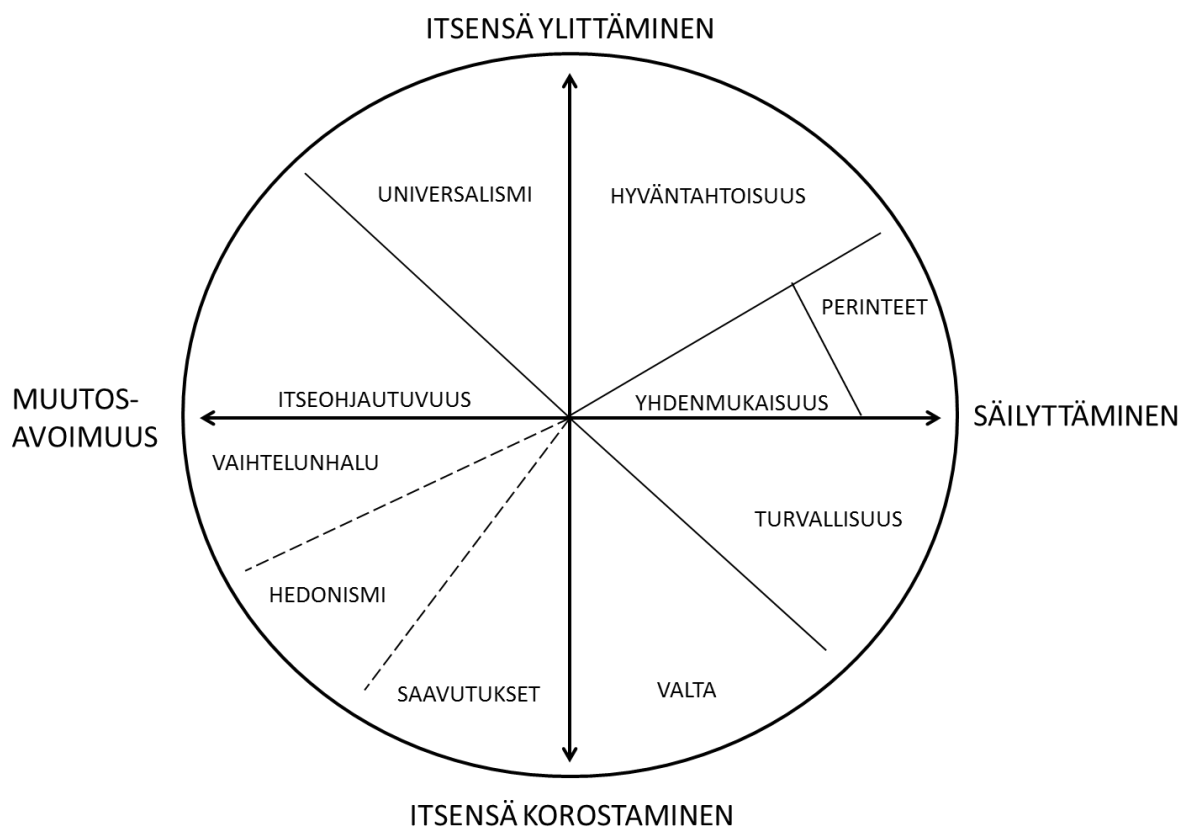
saattaa aiheuttaa pieniä muutoksia kyseisten arvojen tarkoituksessa ihmisille. (Schwartz 1992, 21, 36–37, 49–50)

Taulukko 2: Schwartzin arvot suomennettuna (Schwartz 1992, 60–62)

1. Tasa-arvo	20. Itsekuri	39. Vaikutusvalta
2. Sisäinen rauha	21. Irrallisuus	40. Vanhempien kunnioitus
3. Sosiaalinen valta	22. Perheen turvallisuus	41. Omien tavoitteiden valitseminen
4. Mielihyvä	23. Sosiaalinen tunnustus	42. Terveys
5. Vapaus	24. Luonnonläheisyys	43. Kyvykkyyks
6. Hengellinen elämä	25. Elämän vaihtelevuus	44. Oman elämän hyväksyminen
7. Yhteenkuuluvuuden tunne	26. Viisauts	45. Rehellisyys
8. Yhteiskunnan järjestys	27. Käskyvalta	46. Julkisuuskuvan säilyttäminen
9. Elämän jännittävyys	28. Aito ystävyys	47. Kuuliaisuus
10. Merkitys elämässä	29. Maailman kauneus	48. Älykkyys
11. Hyvä käytös	30. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus	49. Avuliaisuus
12. Varallisuus	31. Itsenäisyys	50. Elämästä nauttiminen
13. Kansallinen turvallisuus	32. Kohtuullisuus	51. Hurskaus
14. Itsekunnioitus	33. Kunnianhimoisuus	52. Vastuuntunto
15. Palvelusten vastavuoroisuus	34. Lojaalius	53. Uteliaisuus
16. Luovuus	35. Avarakatseisuus	54. Anteeksiantavuus
17. Maailmanrauha	36. Nöyryys	55. Menestyminen
18. Perinteiden kunnioitus	37. Uskallisuus	56. Siisteys
19. Kypsä rakkaus	38. Ympäristön suojelu	

Schwartzin tutkimus ei lisännyt pelkästään arvoja Rokeachin luomalle perustalle, vaan hän loi myös 10 niin sanottua arvotyyppiä, joiden jäsentyminen esitetään kuvassa 3. (Schwartz 1992, 5–12) Kuvassa esitetyt ympyrän vastapuolet edustavat toistensa vastakohtia. Muutosavoimuu-teen kuuluvat arvotyyppit (*vaihtelunhalu ja itseohjautuvuus*) sisältävät vastakkaisia arvoja ver-
rattuna säilyttämiseen kuuluviin arvotyyppihin (*yhdenmukaisuus ja turvallisuus*). Sama kos-
kee itsensä ylittämistä (*universalismi ja hyväntahtoisuus*) sekä itsensä korostamista (*saavu-
tukset ja valta*). Kuviossa yhteensopivat ja toisiaan lähellä olevat arvotyyppit ovat siis vierek-
kään, kun taas kauempana olevat edustavat toisenlaisia arvojärjestelmiä. Liitteestä 2 voi havai-
ta tämän selvästi, sillä siinä edellä mainitut 56 arvoa on jaettu 10 arvotyyppin sisään. Lisäksi
arvotyypeille on esitetty selitteet, jotka selventävät niiden sisältöä. (Mikkola 2003, 45)

Kuva 3: Schwarzin malli arvojen järjestymisestä
(Schwartz 1992, 45, Mikkola 2003, 45.)

Schwartzin tutkimus toteutettiin myös Suomessa, ja sen teoreettinen malli arvoille toimi suomalaisten kohdalla erittäin hyvin (Schwartz 1992, 31). Kyseisen tutkimuksen mukaan ikä vaikuttaa arvoihin huomattavasti, ja esimerkiksi opettajien ja opiskelijoiden välillä oli merkittäviä eroja. Opettajat painottivat arvoissaan yhdenmukaisuutta, turvallisuutta, perinteitä ja hyväntahtoisuutta. Opiskelijat puolestaan painottivat hedonismia, vaihtelunhalua ja itseohjautuvuutta. Tällaiset erot ovat merkittäviä senkin vuoksi, että opettajien ja opiskelijoiden arvomaailmat sijaitsevat Schwarzin luoman mallin vastakkaisilla puolilla, jolloin ne myös edustavat hyvin vastakkaisia arvomaailmoja. Nuoret ovat avoimia muutokselle ja pyrkivät korostamaan itseään, kun taas vanhemmat ihmiset korostavat pysyvyyttä, turvallisuutta ja itsensä ylittämistä. (Schwartz 1992, 32) Schwarzin mallia testasi myös sosiaalipsykologi Puohiniemi (1995, 24), joka totesi sen olevan lupaava malli arvojen kartoittamiseen.

Erot selittynevät osittain ikään kuuluvilla tekijöillä, kuten hormoneilla ja ylipäättänsä halulla kokea uusia asioita. Näiden syiden etsiminen ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen kannalta tarpeellista. Tutkimuksen kannalta merkittävää on keskittyä Schwarzin yleismaailmallisen teorian mukaiseen näkemykseen nykyisten nuorten arvomaailmasta, ja sen mahdolliseen vaikutukseen kysyttäessä mielipidettä sotilaan ammatista tai puolustusvoimista työnantajana.

Toisaalta Schwartzin mukaan arvot voivat ikäryhmienkin suhteen muuttua nopeasti teknologisoitumisen, teollistumisen, politiikan ja turvallisuuden muuttuessa tai kehittyessä (Schwartz 1992, 47). Tämän vuoksi ei voidakaan nojata pelkästään Schwartzin löydöksiin, vaan nuorten arvoja tulee mitata uudelleen, johon palataan tutkimuksen metodologiassa. Schwartzin arvo-teoriat ovat helposti sovellettavissa myös yhteiskunnan kehitykseen, johon palataan myöhemmin.

Tutkimuksen seuraavissa kohdissa tarkastellaan sitä, miten länsimaiset yhteiskunnat ovat kehittyneet vuosien saatossa, sekä miten tutkimuksessa määritellyt yhteiskunnalliset muuttujat ovat yhteisvaikutuksessa suomalaiseen nuorisoon. Tarkoituksena on selvittää lukijalle se, miten suurta osaa nämä eri tekijät mahdollisesti edustavat nuorten arvojen muodostumisessa tai muokkaantumisessa.

3 YHTEISKUNTA ARVOJEN SELITTÄJÄNÄ

”Values are clearly, for the most part, cultural products” (Kluckhohn 1951, 398)

Yksilöiden arvot ja asenteet kuvastavat oman aikansa yhteiskuntaa ja kulttuuria, sekä ovat näiden kanssa vuorovaikutuksessa, kuten tutkimuksen aikaisemmissa vaiheissa on kuvattu (ks. myös Turunen 1993, 17–18). Tältä osin pitää paikkansa vanha sanonta, jonka mukaan ei voi ymmärtää nykyisyyttä tai ennustaa tulevaisuutta, jos ei tunne menneisyyttä.

Rokeach mainitsee yhteiskunnan vaikuttavan arvoihin esimerkiksi niiden voimakkuuden tai tärkeyden suhteen. Eli mitä laajemmin yhteiskunta tai yhteisö omaa saman arvon, sitä voimakkaammin sen koetaan vaikuttavan yksilön arvojärjestelmässä. (Rokeach 1973, 9) Yhteiskunnan muutoksen voidaan nähdä ulottuvan nimenomaan yksilöiden arvojen tasalle asti, vaikka se voikin prosessina olla hyvin hidas (Kluckhohn & Strodtbeck 1961, 9). Yhteiskunta ja erityisesti sen päätösvaltaiset jäsenet ovat myös usein historiassa pyrkineet muokkaamaan yksilöitä siten, että heistä tulisi juuri toivotunlaisia (Kluckhohn, 1949, 196–197). Tästä esimerkkinä Hitlerin Saksa, joka pyrki muokkaamaan nuorisosta juuri tietynlaisia arjalaista valtiota. Kyseessä on toki äärimmäinen esimerkki, mutta yhteiskunnat eroavat hyvin paljon toisistaan, myös yksilötasolla.

Yhteiskunnan historiallisen muutoksen kuvaaminen antaa oman lisäarvonsa tutkimustulosten analysointiin ja johtopäätösten tekemiseen, sillä yhteiskunnalla on erittäin merkittävä vaikutus myös yksilöihin sekä heidän arvoihinsa. Tutkimuksessa tullaan esittelemään lyhyesti eri aika-

kausille ominaisia sosiaalisia toimintatapoja ja ihmisten käyttäytymistä, mikä antaa lukijalle paremman kuvan siitä, miten nykyiseen tilanteeseen on päädytty. Viimeiseksi tullaan käsittelemään tutkimuksen viitekehyksen rajoissa suomalaisen yhteiskunnan kehitystä, ja sen nykyisten eri osa-alueiden vaikutusta nuorisoon.

Yhteiskunnan kehittyminen rakennetaan tässä arvostetun yhdysvaltalaisen professori Ronald Inglehartin teorioiden ja tulkintojen pohjalle. Hän esittelee länsimaisen yhteiskunnan kehitystä sekä tämän kehityksen vaikutusta ihmisten arvoihin kirjoissaan: ”Modernization and Postmodernization (1997)” sekä ”Culture Shift in advanced industrial society (1990)”. Myös hänen teoriansa, varsinkin arvojen muutoksesta, on saanut osakseen kritiikkiä joka käsitellään erikseen tutkimusraportin seuraavissa osissa. Huomattavaa Inglehartin teorioissa on se, että vaikka hän käyttääkin erilaisia termejä kuin esimerkiksi Rokeach ja Schwarz, on yhteneväisyyksiä silti löydettävissä paljon. Hyvänä esimerkkinä mainittakoon Schwarzin arvotyypit, jotka ovat löydettävissä myös materialismia ja postmaterialismia edustavista Inglehartin arvoista. (Mikkola 2003, 47)

3.1 Traditionaalinen yhteiskunta

Traditionaalinen yhteiskunta on helposti ymmärrettävissä väärin, sillä se ei terminä ole kielellisesti aikaan sidottu. Tieteellisessä yhteisössä traditionaalisella yhteiskunnalla tarkoitetaan yleensä yhteiskuntaa, joka perustui maatalouteen, metsästykseseen ja paikallaan pysyvään talouteen. Metsästyksen osalta puhutaan vielä kaukaisemmasta historiasta, sillä maatalouden keksimisellä ja sen hyödyntämisellä päästiin selkeästi tehokkaampaan ruoan tuotantoon. (Inglehart 1997, 16–18) Traditionaalisen käsitettä on käyttänyt kirjoituksissaan myös tunnettu saksalainen sosiologi, Max Weber (1971, 50–65), jonka mukaan traditionaalisella tarkoitetaan perinnesidonnaista tapaa toimia ja elää, ollen samalla vahvin vastavoima kapitalismille. Samalla Weber sanoo traditionalismin kuvaavan uskonnossa pitäytymistä ja hurskautta.

Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoista traditionaalisessa yhteiskunnassa oli sosiaalinen toiminta yhteisöissä ja yksilöinä. Maatalouteen perustuvassa yhteiskunnassa saatu asema perustui lähes aina siihen, mihin perheeseen synnyttiin eikä liikkumavaraa juuri ollut. Talonpoikien lapsista tuli talonpoikia ja piikoja, ja maatalojen omistajien lapsista aatelisia, maaherroja tai muita yhteiskunnallisia vaikuttajia. Tällöin myös yhteisöillä oli omat selkeät säännöt ja normit, joita kaikkien tuli noudattaa. Tähän liittyi myös uskonnon vahva vaikutus jokaisen ihmisen elämään. Jumalan ja uskonnon rooli koettiin usein ehdottomana, minkä kyseenalais-

taminen oli epäsoveliaista, ellei jopa rangaistavaa. Tässä mielessä traditionaalisen yhteiskunnan piirteitä on tavattavissa yhä esimerkiksi jyrkän islamistisissa maissa. Tällaisissa yhteisöissä ei luonnollisesti jäänyt paljoa liikkumavaraa yksilölle, sen enempää toiminnan kuin ajatus-tenkaan suhteen. Elämää ohjasivat uskontoon perustuvat hyveet ja arvot, jolloin elämä pyöri ruoan tuottamisen ja perheen ympärillä. (Inglehart 1997, 38, 70 - 71, 78, 81, Hautamäki 1996, 14, Durkheim 1967, 421–425)

Yksittäisen perheenjäsenen sairastuminen tai kuolema saattoi koetella esimerkiksi kokonaista kyläyhteisöä, puhumattakaan perheestä. Varsinaista vähäosaisista tai sairaista huolehtivaa kansallista tai yhteisöllistä tahoja ei lähtökohtaisesti ollut olemassa, jolloin ainoa turvan tunne saattoi olla uskonto ja perhe. Tämä puolestaan on omiaan vahventamaan yksilöiden turvautumista syvään uskoon, joka korostaa yhteisön yhtenäisyyttä. Yksilön tarpeilla ja mukavuudella ei tällöin ollut merkittävää roolia. Tällaisessa yhteiskunnassa eläminen vaati sitä, että yksilö oli tyytyväinen siihen mitä hänellä oli, sekä uskalsi luottaa Jumalan voimaan. (Inglehart 1990, 177–181) Schwarzin arvotyypin osalta traditionaalissa yhteiskunnassa painotettiin siis turvallisuutta, yhdenmukaisuutta sekä perinteiden säilyttämistä.

Inglehartin käsitystä traditionaalista yhteiskunnasta ja sen yksilöistä tukee myös Kellner (1992, 141), jonka mukaan: ”Traditionaalissa yhteisöissä yksilön identiteetti oli pysyvä ja vakaa. Identiteetti oli ennen kaikkea ennalta määrätyn sosiaalisen roolin lopputulema, ja myytit sekä uskonto ohjasi yksilön paikkaa yhteiskunnassa. Yksilö syntyi osaksi omaa klaaniaan tai yhteisöään, ja hänen elämänsä suunta oli määrätty heti syntymän jälkeen. Traditionaalissa yhteisöissä identiteetti oli hyvin yksiselitteinen, eivätkä yksilöt kokeneet identiteettikriisejä, jotka olisivat vaikuttaneet identiteettiin ainakaan voimakkaasti. Yksilö saattoi esimerkiksi olla metsästäjä ja heimon jäsen, ja asia oli sillä selvä”. (ks. myös Heelas 1996, 155)

Suomen voidaan käsittää olleen oma erillinen yhteiskunta jo Ruotsin vallan ajalta alkaen, vaikka varsinainen itsenäistyminen tapahtui vasta 1900-luvun alussa. Suomi oli traditionaalinen yhteiskunta muihin länsimaihin verrattuna melko pitkään. 1800-luvun puolella suurin osa Suomen väestöstä eli maataloudesta, jonka tuottavuus jäi pienehköksi, mutta suurin osa ihmisistä pystyi turvautumaan elämässään omavaraisuuteen. Tämä aika oli myös suhteellisen nopeaa väestön kasvun aikaa, sillä sodat eivät juuri koetelleet kansaa ja lapsien tekeminen koettiin uskonnon kautta velvollisuudeksi sekä lahjaksi Luojalta. Euroopan mittakaavassa suomalaisilla maanviljelijöillä meni melko hyvin, sillä heillä oli huomattavasti vapaampi asema yhteiskunnassa kuin monissa muissa maissa. Talonpojat olivat itsenäisiä, aivan kuten ylempien

säätyjen edustajat, eivätkä joutuneet elämään ainakaan laajassa mittakaavassa maaherrojen alaisuudessa. (Jokinen & Saaristo 2002, 75–76)

3.2 Moderni yhteiskunta

”Modernius tuhoaa tradition” (Giddens 1995, 129)

Modernille yhteiskunnalle on vaikea löytää yhtä hyväksyttyä termistöä sekä määrittelyä, sillä sana "moderni" ymmärretään usein puheessa tarkoittavan uutta tai nykyhetkeä. Tämä ei yhteiskuntatieteissä kuitenkaan pidä täysin paikkaansa, sillä yhteiskunnan osalta modernin aikakauden voidaan katsoa alkaneen teollistumisesta. Teollistuminen puolestaan on ajallisesti sidonnainen siihen, mistä yhteiskunnasta tai valtiosta puhutaan. Käytännössä länsimaisissa yhteiskunnissa modernisaatio on tapahtunut 1800-luvun alkupuolelta alkaen, jatkuen yhä eri puolilla maailmaa (Inglehart 1997, 68, Berman 1992, 33–35, Hautamäki 1996, 33–34). Toisaalta Dickens ja Fontana (1994, 3) toteavat modernisaation käynnistyneen Euroopassa jo 1500-luvulla, mutta myös he ovat sitä mieltä, että varsinainen modernisaatio tapahtui valistumisen aikakauden myötä 1800-luvulla. (ks. myös Touraine 1995, 61)

Modernille yhteiskunnalle löytyy useita merkittäviä ominaispiirteitä, jotka poikkeavat traditionaalisesta yhteiskunnasta. Ensinnäkin teollistuminen mahdollisti, ellei jopa motivoinut ihmisiä rationaaliseen ajatteluun, joka ei ollut enää sidonnaista uskontoon (Touraine 2007, 73, 130). Rationaalisen ajattelun seurauksena ihmiset keksivät yhä tehokkaampia toimintatapoja sekä tuotteita. Teollistumisen seurauksena ihmiset pystyivät siirtymään traditionaalisen yhteiskunnan maatalouspainotteisesta elämästä spesifioituihin ammatteihin, ja elättämään itsensä näiden avulla. Jokaisen perheenjäsenen ei enää tarvinnut viljellä peltoa ruokkiakseen itsensä ja perheensä. Ihmisten spesifioituminen erilaisiin ammatteihin loi luonnollisesti kilpailua työpaikoista ja osaamisesta, joka puolestaan johti tehokkuuden, suorittamisen ja tuottavuuden painottamiseen. (Jokinen ym. 2002, 14, Inglehart 1997, 8–27) Tällaisesta suuntauksesta Inglehart käytti termiä ”materialistiset arvot”, jotka olivat hänen mukaansa tyypillisiä nimenomaan modernille yhteiskunnalle.

Weberin mukaan tämänkaltainen muutos oli askel traditionaalisesta yhteiskunnasta kohti uutta aikaa. Esimerkkinä hän mainitsee viljelijän, joka tuottaa pelloillaan ruokaa kylälleen. Traditionaalisessa yhteiskunnassa viljelijä on saattanut saada esimerkiksi 10 Saksan markkaa kahden viljelemänsä aarin viljoista. Jos hänelle olisi tarjottu 20 markkaa aarilta, hän olisi saatta-

nut hyvinkin tiputtaa tuotantonsa yhteen aariin, jolloin tulotaso olisi pysynyt totutulla tasolla. Tämän tyyppinen ajattelu joutui yhteiskunnan modernisoituessa sivuun, ja viljelijät pyrkivät sen sijaan saavuttamaan mahdollisimman suuren tuoton sillä ajalla, mikä heillä oli käytettävissä (Weber 1971, 59). Tämän kaltainen muutos todennäköisesti heijastui myös uudentyypisinä arvo-orientaatioina ja arvojärjestelminä. Modernin yhteiskunnan muutoksen vaatima asenne tuottavaan työhön oli alkuperältään uskonnollinen, ja perustui protestanttiseen työkeiseen etiikkaan. Työntekijä tai yrittäjä ei välttämättä nauttinut itse saavutetusta pääomasta niin paljoa kuin siitä tunteesta, että oli onnistunut hyvin työssään ja tuottanut omaisuutta. (Weber 1971, 47–79, Vähätalo 1998, 126) Tällöin – hieman paradoksaalisesti – uskonto oli yksi merkittävimmistä tekijöistä länsimaisen yhteiskunnan modernisaatiossa. Uskontoa modernisaatiossa kuvaa myös tiedotusopin professori Pertti Suhonen, jonka mukaan esimerkiksi yleinen mielipide oli vasta modernin yhteiskunnan ilmiö (Suhonen 1998, 173) Traditionaalisessa yhteiskunnassa puolestaan kollektiivisen tahdon muoto oli lähinnä uskonto.

Tehokkuuden, suorittamisen ja tuottavuuden merkityksen lisääntyessä ihmiset muuttivat yhä suurempiin yhteisöihin, eli kaupunkeihin. Tällainen muuttoliike aiheutti perheiden hajoamista ja yhteisten arvojen rapautumista. Tieteen tekeminen ja rationaalinen ajattelu puolestaan vetosi yhä enenevässä määrin ihmisiin, mikä puolestaan vähensi uskonnon ja Jumalan merkitystä yksilöiden elämässä (Touraine 1995, 9–10, 33–39). Tällaiset muutokset olivat omiaan murtaamaan traditionaaliselle yhteiskunnalle ominaisia yhteisöllisyyden sääntöjä ja arvoja. Setälän mukaan tällöin ”renessanssin esittelemä ei-kristillinen arvomaailma” rupesi laajentamaan vaikutustaan ihmisiin.

Saman kehityksen seurauksena Suomessa 1960-luvulta lähtien kotiin, uskontoon ja isänmaahan vedonneet arvot ovat korvautuneet ainakin osittain hyödyllisyydellä ja tehokkuudella (Setälä 1998, 20, 25). (ks. myös Inglehart 1997, 8–27, 72–74) Modernin aikakauden tunnusmerkiksi voidaan nostaa ihmisten lisääntynyt ymmärrys ajasta, historiasta ja tulevaisuudesta, johon voitiin vaikuttaa (Pantzar 1998, 39). Tällöin Pantzarin mukaan voidaan melkein puhua tiede-, talous- ja teknologiapohjaisista uskonnoista. Berman (1992, 33–37) jatkaa tästä toteamalla, että modernille aikakaudelle oli tyypillistä se, että ihmiset kokivat ensimmäistä kertaa pystyvänsä tekemään samoja asioita joihin aiemmin uskottiin vain Jumalan kykenevän. Tämä itsessään ajoi ihmisiä jatkuvasti tutkimaan asioita ja etsimään vastauksia elämän suuriin kysymyksiin. Esimerkkinä tästä hän käyttää Karl Marxin kommunistista manifestia (Marx 1848, 16), jossa todetaan esimerkiksi seuraavaa:

“All that is solid melts into air, all that is holy is profaned, and man is at last compelled to face with sober senses his real conditions of life, and his relations with his kind”.

Marxin ajattelulle olikin tyypillistä se, että tällainen kapitalistinen elämäntapa tulisi tiensä päähän, ennemmin tai myöhemmin. Hänen mukaansa myös kansalaiset tulisivat huomamaan, että olisi täysin kestävämpiä elää yhteiskunnassa, jossa kaikki on sallittua, kunhan se on taloudellisesti kannattavaa. Marxin ajatusten kulminaatiopisteinä voidaan pitää Venäjällä lokakuussa 1917 tapahtunutta vallankumousta, jossa kommunistit nousivat valtaan ja perustivat Neuvostoliiton.

Toisaalta erilaisten ammattikuntien syntyminen ja ihmisten yhteisöllisyyden väheneminen edesauttoi erilaisten poliittisten järjestelmien nousua. Modernisaation seurauksena yhteiskunnasta muodostui eräänlainen synerginen kokonaisuus, jonka loppusumma oli suurempi kuin sen jäsenten yhteenlaskettu tuotos. Yhteiskunnallisten järjestelmien ja byrokratian syntyminen nykymuodossaan voidaan ymmärtää saaneen alkunsa modernisaation ajoista. Esimerkiksi sairaiden, vanhusten ja vähäosaisten hoitoa ei ennen modernisaatiota ollut hoidettu yhteiskunnan järjestämänä. Tällöin myös yhteiskunta itsessään toi yksilöille ennen kokemattomaa turvaa, joka puolestaan vähensi yhä enenevässä määrin tarvetta uskonnolle ja Jumalalle. Turvallisuuden tunne on yksi ihmisen psyykeen tärkeimmistä kulmakivistä, eikä sen saamisen lähde ole niin tärkeää kuin se, että sen ainakin pystyy heikkona hetkenä kokemaan. (Inglehart 1997, 73)

Modernisoituminen vaikutti myös yksilön rooliin yhteiskunnassa, eikä se ollut niin ennalta määrätty kuin traditionaalisessa yhteiskunnassa. Kellnerin mukaan (1992, 141) yhteiskunnan modernisaation myötä yksilön identiteetti oli liikkuvampi, monipuolisempi, henkilökohtaisempi ja alttiimpi muutoksille. Tästä huolimatta modernin yhteiskunnan piirissä yksilön identiteetin takana on ennalta asetettuja rooleja ja mahdollisuuksia. Ihmisten identiteetit rakentuvat voimakkaasti ammattien ja perheessä vallinneiden asemien suhteen, joskin mitä pidemmälle modernisaatio meni, sitä enemmän roolit sekoittuivat. Tältä osin modernilla aikakaudella identiteetti oli vielä sidoksissa, kuitenkin aikaisempaa löyhemmin, rooleihin. Castells (1999, 7) toteaa identiteettien määrittelevän yksilön merkityksen, kun taas rooli kuvastaa hänen oletettuja tehtäviään, identiteetistä huolimatta. Identiteetti koetaan voimakkaampana vaikuttimena yksilön taustalla, sillä se sisältää modernilla aikakaudelle ominaiset itsensä kehittämisen ja yksilöllistymisen prosessit (ks. myös Hautamäki 1996, 13). Traditionaalisella aikakaudella rooli puolestaan määritteli hyvin pitkälti myös omaksutun identiteetin.

Suomalaisen yhteiskunnan osalta moderni yhteiskunta rupesi hahmottumaan 1860-luvun jälkeen, kun ensimmäiset höyrykoneet saapuivat maahan. Tästä myös alkoi myös sahateollisuuden nousu, jolloin astuttiin myös ensimmäiset merkittävät askeleet pois aiemmin mainitusta traditionaalisesta yhteiskunnasta. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut mitään nopeaa tai perusteellista muutosta, vaan pikemminkin pitkän kehityksen alkuaskeleita. Vielä 1900-luvun alussa maatalouden osuus yhteiskunnan työvoiman käytöstä oli 68 prosenttia, kun taas teollisuuden osuus oli vasta kymmenen prosenttia. (Jokinen ym. 2002, 75–76) Vuoteen 1917 mennessä maaseudulta muutti kaupunkeihin modernisaation ja teollistumisen myötä yli puoli miljoonaa nuorta suomalaista, mikä oli yli kuudesosa silloisesta Suomen väestöstä. (Jokinen ym. 2002, 76–78)

3.3 Jälkimoderni yhteiskunta

Jälkimodernin yhteiskunnan tunnusmerkkien määrittelemineen on vähintään yhtä vaikeaa kuin modernin, mutta omanlaisensa yleistäminen on mahdollista. Jälleen, siirtyminen modernista jälkimoderniin on riippuvainen tarkasteltavasta yhteiskunnasta, sekä sen määrittelyssä käytettävistä muuttujista. Joidenkin näkemysten mukaan jälkimodernin yhteiskuntateorian käsitettä ei voida edes käyttää muiden, kuin edistyneiden länsimaiden kohdalla (Seidman 1995, 2).

Berman (1992, 43) kuvaa jälkimodernin aikakauden alkua seuraavalla tavalla: ”Jälkimodernismin ensimmäinen aalto ilmestyi 1960-luvun Amerikan yliopistoissa. Sen juuret olivat niissä ihmisissä, jotka kehittivät tapahtumia, kutsuivat kokoontumisia, olivat läheisiä luonnon kanssa ja kehittivät uutta taidetta, joka tultaisiin tuntemaan nimellä Pop (ks myös Grossberg 1995,160–161). 1960-luvun alun ihmiset olivat aktiivisempia poliittisesti ja olivat rakastuneita siihen maailmaan, jota he tulisesti pyrkivät muuttamaan”. (ks. myös Bjol 1985, 161–162) 1960-luku olikin uusien sosiaalisten ”new age” liikkeiden kulta-aikaa (Heelas, 1996, 57) Thompson (1992, 226–227) ja Seidman (1992, 49) kuitenkin toteavat, että selkeimmin käsite jälkimodernista löi itsensä läpi 1970–1990-lukujen aikana.

Modernille aikakaudelle olivat ominaisia eräänlaiset suuret ja elämää ohjaavat totuudet, kuten teollistuminen, tieteen voittokulku, rationalisoituminen ja osittain myös uskonto (Setälä 1998, 15). Esimerkiksi Suomessakin on edelleen ortodoksisella sekä evankelis-luterilaisella kirkolla julkisyhteisön asema. Tämä mahdollistaa verojen keräämisen sekä näiden yhteisöjen olemisen kiinteä osa julkishallintoa, vaikka kirkko ja valtio ovatkin länsimaissa reformien aikakauden myötä erotettu toisistaan. (Kirkkolaki 1054/1993 ja Parsons 1967, 403–405) Jälkimodernille

aikakaudelle on kuitenkin ominaista ”epäillä paitsi yhteisiä eettisiä identiteettejä, ylipäänsä yleisiä totuuksia, tiedon kasvun ja historiallisen edistyksen kuvitelmia” (Setälä 1998, 25). Setälän käsitys pohjautunee hyvin vahvasti tunnetun ranskalaisen filosofin, Jean-Fracois Lyotardin näkemykseen, jonka mukaan jälkimodernius on ennen kaikkea epäuskoa ”yleisiä totuuksia” kohtaan (Lyotard 1995, 27). Yleisellä totuudella tässä tapauksessa tarkoitetaan esimerkiksi marxismia tai valistumista.

Pantzar (1998, 45) jatkaa tästä kuvaamalla elämänlaadun olevan jälkimodernismissa tärkeämpää kuin suoriutuminen. Hänen mukaansa esimerkiksi vapaa-aika ja ystävät ovat tärkeämpiä kuin menestyminen työelämässä. (ks. myös Mikkola 2003, 20 – 21, Inglehart 1997, 28) Tällöin postmodernin yhteiskunnan arvot ovat ennen kaikkea elämisyhteiskunnan arvoja. Inglehartin (1997, 66) mukaan tämä johtuu siitä, että suurten sotien (toisen maailmansodan) jälkeinen sukupolvi ei enää joutunut miettimään keinoja selviytymiseen, vaan se koettiin itsestäänselvyytenä. Tämän seurauksena myös modernille aikakaudelle tyypillinen tarve taloudellisen hyvinvoinnin maksimointiin laski, ja yksilöt alkoivat etsiä hyvinvointiinsa uusia polkuja. (ks. myös Touraine 1995, 176–198) Edellä mainittujen asioiden lisäksi sosiologian professori Zygmund Bauman (1994, 31) mainitsee jälkimodernille aikakaudelle ominaiseksi auktoriteettivastaisuuden, johon palataan myöhemmin.

Yhteiskunnan modernisaatiolla ja jälkimodernisaatiolla on useita ilmenemismuotoja sekä ominaispiirteitä. Viimeisien vuosikymmenien aikana edistyksellisissä yhteiskunnissa on tapahtunut voimakkaita ja monivivahteisia kulttuurillisia muutoksia. Esimerkiksi työmotivaatio ja asenteet avioeroa, homoliittoja sekä lasten saamista kohtaan ovat muuttuneet merkittävästi. Elämän tavoitteet tuntuvat olevan asteittaisessa, eikä niinkään lineaarisessa muutoksessa. Yhteiskunnan iäkkäämmät jäsenet jakavat yhä samanlaisia arvoja ja näkemyksiä keskenään, nuorempien sukupolvien ajatellessa sekä eläessä yhä erilaisemmin. (Inglehart 1990 ja 1997) Setälän kuvaamat muutokset 1960-jälkeisessä Suomessa ovat osaltaan modernille aikakaudelle tyypillisiä.

Pantzarin (1998, 34) mukaan 1960-luvun jälkeinen muutos sen sijaan enemmän postmodernille aikakaudelle tyypillisiä. Hänen mukaansa ”palkan ja uralla etenemisen tavoitteet ovat jäämässä taka-alalle. Ehkäpä kulutuksesta ja elämyksellisyydestä on tulossa työelämän malli...” (ks. myös Jallinoja 1991, 153–180). Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että Pantzarin (1998, 34) mukaan arvomuutos on ollut Suomessa erittäin hidaskä, vaikka yhteiskunta onkin muuttunut nopeasti. Yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksesta täytyykin ymmärtää, etteivät ne tule ikinä

pysähtymään, vaikka muutos on joissain paikoissa hitaampi kuin toisissa (Hautamäki 1998, 153).

Modernisaation aikanaan käynnistänyt teollistuminen sai alkunsa kulttuurin voimakkaasta muutoksesta. Modernisaatio puolestaan muokkasi yhteiskuntaa ja sen myötä kulttuuria. Tämänkaltainen muutos kulttuurissa puolestaan näyttäisi nyt muovaavan edistyneitä yhteiskuntia taloudellisen kasvun merkityksen ehdottomasta tärkeydestä pois päin. Poikkeuksellista aikaisempiin sukupolviin verrattuna on se, että yksilön maailmankatsomus ei perustu vanhemmilta saatuihin näkemyksiin ja mielipiteisiin, vaan kyseessä on enemmänkin koko elämän pituinen oppimisen prosessi, joka muoaa ihmistä jatkuvasti. Uudenlainen valinnanvapaus ja hyvinvoinnin taso on saanut yhteiskunnan jäsenet painottamaan omissa elämässään ennen kaikkea hyvinvointia ja turvallisuutta. Tämän muutoksen arvoissa ja arvo-orientaatioissa voidaan esittää jälkimaterialistisena ja jälkitekiteollisena muutoksena. (Inglehart 1990, 4-5) Käsitettä jälkitekiteollinen käyttää myös esimerkiksi Touraine (1976, 3-5 ja 1977, 155-166).

Hyvinvoinnin korostaminen ei liity pelkästään kapitalistiseen yhteiskuntaan ja erilaisiin hyvinvointituotteisiin sekä palveluihin. Hyvinvoinnin käsite on laajentunut koskemaan kaikkea sosiaalista toimintaa, eikä omaa elämää enää haluta uhrata toisen puolesta. Sukulaisista ja läheisistä huolehtiminen ei ole enää niin tärkeää, kuin se, että omasta elämästä tehdään elämisen arvoista. Nuorissa tämä usein ilmenee siten, että he ovat hyvin tietoisia siitä, mitä he haluavat ja kuinka se saavutetaan. Toisaalta jälkimodernille aikakaudelle on tyypillistä myös yksilöiden erilaisuuden hyväksyminen, ainakin tiettyyn rajaan asti. Tältä osin jälkimodernissa yhteiskunnassa myös eettinen vastuu siirtyy osittain yksilöille, jotka joutuvat tekemään moraaliset valintansa ilman jatkuvaa ohjausta yhteiskunnallisten toimijoiden puolesta. (Hautamäki 1996, 35-36)

Nämä asiat heijastuvat myös asenteisiin työelämää kohtaan, sillä joissain tutkimuksissa (esim. Tapscott 2010, 177) nuorista jopa 69 % haluaa päättää missä työskentelevät ja kuinka paljon. Työskenteleminen päivittäin yhdeksästä viiteen ei ole nuorisolle enää normaalia, eikä tavoiteltavaa. Samalla ihanteellisen työskentely-ympäristön tulisi olla hauska, haastava, ymmärtävä, luotettava, rohkaiseva, luova ja joustava. Tämä itsessään on haaste puolustusvoimien lisäksi kaikille muillekin työllistävälle organisaatioille.

Elämän laadun parantamiseen kuuluu myös ihmisten elämien individualisoituminen, eli yksilöllistyminen, joka on yksi jälkimodernin aikakauden tunnusmerkeistä. Yksilöllistymisen seu-

rauksena ihminen ei enää ole ensisijaisesti lajinsa ja yhteisönsä edustaja, vaan yksilö (Sihvola 1996, 73). Yksilöllistymisen perusteena on toiminnan ja oman elämän suunnittelun vapaus. Tämä vapaus koetaan usein valitettavasti vapautena jostain (esimerkiksi varusmiespalveluksesta) eikä vapautena johonkin, kuten ilmaisunvapauteen. (Hoikkala 1998, 98–99 Touraine 2007, 108) Sosiologi Anthony Giddens kuvaa nykyaikaa yksilön kannalta elämäntapavalinnan aikakaudeksi (Giddens 1999, 5–6, 52–68). Tällä Giddens tarkoittaa nimenomaan vapautta valita, mutta samalla myös tarvetta erottua valinnoillaan. Touraine (2007, 102) ja Hautamäki (1996, 8–9) myötäilevät tältä osin Giddensia, toteamalla yksilöllistymisen olevan ennen kaikkea irtautumista omista rooleistaan ja oman merkityksen hakemista. Sosiologi Risto Heiskalan (1996, 221) mukaan yksilöllistymisen seurauksena ihmiset myös kokevat itse pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä. Jos esimerkiksi oma ulkonäkö ei miellytä, voidaan turvautua kuntoiluun tai jopa kirurgiaan. Toisaalta jos ympäristö ei miellytä, niin voidaan muuttaa toiselle paikkakunnalle. Ratkaisevaa on nimenomaan kokemus siitä, että yksilö on vastuussa omasta elämästään ja onnellisuudestaan. (ks. myös Heelas 1996, 23)

Yksilöllistyminen johtaa myös tietyllä tavalla uudenaikaiseen turvattomuuteen, jossa yhteisö ei valvo jäseniään jatkuvasti. Tämän sijaan yksilö on entistä enemmän riippuvainen omasta harkinnastaan ja vastaa omasta elämästään. Tämän myötä elämä helposti privatisoituu ja muuttuu itsekeskeiseksi. Yksi esimerkki tästä on nuorison tarve erottua yksilöinä muista mitä erilaisimmilla tavoilla, kuten tyylillä, tatuoinneilla, harrastuksilla tai kehonrakenteella. (Hoikkala 1998, 100) Kellner (1992, 143) ja Hall (1992, 277) toteavatkin yksilön identiteetin olevan jälkimodernissa yhteiskunnassa epävakaa ja herkkä muuttumaan erilaisten vaikuttimien johdosta.

Modernin ja postmodernin välille ei tule vetää jyrkkää linjaa, sillä tällaiset sosiaaliset ja yhteiskunnalliset teoriat ovat saaneet osakseen paljon kritiikkiä. Esimerkiksi Lemert (1992, 24–32) toteaa, että vaikka jälkimodernismin koetaan edustavan muutosta, yksilöllistymistä ja epäkeskittynyttä yhteiskuntaa, niin sen juuret ovat vahvasti kiinni modernissa yhteiskunnassa. Kyseessä ei hänen mielestään ole kaksi erillistä, vaan kaksi rinnakkain elävää ja toisiinsa vaikuttavaa yhteiskuntateoriaa, jotka molemmat kumpuavat historiasta. Calhoun (1992, 276) on samaa mieltä: ”There is the question of whether postmodernism points to, draws on, or provides for any termination or transcendence of modernity” (ks. myös Seidamn 1995, 18). Edellä mainittujen syiden vuoksi sosiologien keskuudessa vallitseekin erimielisyyttä siitä, voidaanko jälkimodernia yhteiskuntateoriaa käyttää kuvaamaan nykyaikaa.

Vaikka suomalainen nyky-yhteiskunta saikin lähtönsä 1800-luvun puolivälin höyrykoneiden saapumisesta, niin todelliseksi murrosvaiheeksi voidaan määrittää vasta toinen maailmansota ja sen jälkeinen jälleenrakentamisen ja teollistumisen aika. Ennen sotaa Suomi ei ollut teollistumisen osalta lähelläkään samaa tasoa monien muiden länsimaiden kanssa, joskaan se ei ollut enää täysin agraarinen valtio. 56 % työssäkävivistä osallistui tavalla tai toisella teollisuuteen, talonpoikien ja maanviljelijöiden edustaessa yhä 21 prosenttia väestöstä. Tähän liittyen myös traditionaalisten arvojen voima pysyi osana suomalaista yhteiskuntaa, johon osiltaan varmasti vaikuttivat myös sodat ja yhteiskunnan epävakaisuus. Suomessa elettiin siis edelleen osittain traditionaalista elämää, maustettuna modernismin piirteillä. (Jokinen ym. 2002, 82–90)

Sodan päätyminen ja siitä aiheutuneet sanktiot antoivat viimeisen sykäyksen teollistumiselle ja yhteiskunnan voimakkaalle modernisaatiolle. (Laakso 2003, 88 Korhonen 2003, 98) Tämä muutos oli voimakkaimmillaan 1960-luvulta alkaen, jolloin maa- ja metsätaloudesta elantonsa saaneiden määrä oli 35 % työtä tekevästä väestöstä vähentyen yhä vuoteen 1975 jolloin luku oli enää 15 %. Tämä aikakausi mahdollisti myös valtiontalouden nopean laajentumisen, erityisesti julkisen talouden puolella. Tätä aikaa voidaan myös pitää nykyisen hyvinvointivaltion rakentamisen aikakautena. Tällöin alkoi myös laaja koulutusjärjestelmän muutos, johon palataan myöhemmin. (Jokinen ym. 2002, 82–90, Castells & Himanen 2001, 82–83, Laakso 2003 181)

Seuraava mullistus suomalaisessa yhteiskunnassa Jokisen ym. (2002, 90–121) mukaan alkoi 1980-luvun loppupuolella informaatioteknologian nostaessa hiljalleen päätään. Aiemmin yhteiskunta rakentui alkutuotantoon, teollisuuteen ja palveluihin. Uuden ajan myötä tällainen jaottelu menetti merkitystään. Perinteinen teollisuus rupesi pikkuhiljaa menettämään asemaansa tietotekniikan astuessa kehiin. Uusien ammattien syntyminen eriytti yhteiskunnan ammattirakennetta entisestään, ja töitä rupesi syntymään luoville kulttuuria sisältäville aloille. Tämän muutoksen kautta suomalainen yhteiskunta siirtyi niin yhteiskunnallisesti kuin arvojenkin osalta jälkimoderniin suuntaan. Suomi on nykyään myös laajalti informaatioteknologian varassa toimiva valtio, jonka vuoksi voitaisiin samassa yhteydessä käyttää myös termiä tieto- tai informaatioyhteiskunta. Tämä ilmenee myös Etlatieto Oy:n digibarometrissa, jonka mukaan Suomen yhteiskunta sijoittuu kansainvälisesti digitaalitekнологian käytössä yhteiskunnallisesti kolmannelle sijalle Ruotsin ja Norjan jälkeen (Digibarometri 2014, 11).

Voidaan sanoa, että varsinkin teknologisesti Suomi on ehdottomasti yksi kehittyneimmistä valtioista koko maailmassa (Castells ym. 2001, 13–14). Toisaalta suomalaisilla on edelleen

hyvin konservatiivisia näkemyksiä esimerkiksi armeijasta ja homoliitoista. Varsinkin suuret sodanjälkeiset ikäluokat kasvoivat ”suurten tarinoiden” aikakaudella, josta yksi hyvä esimerkki on Väinö Linnan vuonna 1954 julkaisema *Tuntematon Sotilas*. Suomen itsenäistyminen ja taistelu itsenäisyyden puolesta onkin ollut jo pitkään asia, joka on toiminut identiteettimme kivijalkana yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Sodasta on kuitenkin jo pitkä aika, eikä se näytele niin suurta osaa nykynuorten keskuudessa, kuin aiemmin. Tällä hetkellä lapsiaan kasvattavat ihmiset eivät ole itse olleet sodissa, eivätkä usein heidän vanhempansa tai isovanhempansakaan. Veteraanit käyvät vähiin ja heidän äänensä ei enää tavoita nuorta sukupolvea. Kenties veteraanien vähentyessä myös heidän viestinsä Suomen ”suuresta tarinasta” häviää, tai ehkä näin on jo osittain käynyt. (Jokinen ym. 2002, 274–275)

Nyky-yhteiskunnan – varsinkin suomalaisen – ymmärtäminen vaatii asioiden kategorioimista ainakin osittain menneeseen ja nykyisyyteen, jossa Inglehart on onnistunut tutkimuksissaan melko hyvin. Hänen teoriansa mukaan arvot eivät pelkästään muuta yhteiskuntaa, vaan ennen kaikkea yhteiskunta muuttaa jäsentensä arvoja (taulukko 3).

Taulukko 3: Erot yhteiskuntamuotojen välillä (Inglehart 1997, 75–76)

Muuttajat	Traditionaalinen (agraarinen)	Moderni (teollinen)	Jälkimoderni (jälkiteollinen)
Yhteiskunnan tehtävä	Selviytyminen	Taloudellisen kasvun maksimointi	Hyvinvoinnin maksimointi
Yksilön arvot	Uskonnolliset ja yhteisölliset normit <i>”Traditionaaliset arvot”</i>	Saavuttaminen ja menestyminen <i>”Materialistiset arvot”</i>	Hyvinvointi <i>”Jälkimaterialistiset arvot”</i>
Auktoriteetit	Traditionaaliset auktoriteetit	Rationaaliset ja lakiin perustuvat auktoriteetit	Kaikkien auktoriteettien painoarvon vähentyminen

Filosofian tohtori Antti Hautamäki on samoilla linjoilla Inglehartin kanssa, mutta hän on tehnyt vielä kattavamman vertauksen modernin ja jälkimodernin yhteiskunnan välille. Kuten taulukosta 4 on nähtävissä, perustuu Hautamäen näkemys laajalti aiemmin käsiteltyihin yhteiskuntateorioihin, ja näkemyksiin modernista sekä jälkimodernista yhteiskunnasta. Tämän tutkimuksen kannalta merkittävänä nykyisyyttä kuvaavina tekijöinä voidaan pitää yksilöllisyyttä, elämyksellisyyttä, arvovalintojen ambivalenssia sekä epäluottamusta kertomuksiin.

Taulukko 4: Ero modernin ja jälkimodernin yhteiskunnan välillä (Hautamäki 1996, 39)

<i>Moderni</i>	<i>Jälkimoderni</i>
Suuret kertomukset	Epäluottamus kertomuksiin
Auktoriteetti	Luottamus omiin valintoihin
Hierarkkisuus	Verkostomaisuus
Keskusta-periferia-ajattelu	Useiden "keskusten" syntyminen
Yhteiskunnan ohjattavuus ja usko suunnitteluun	Yhteiskunnan ennakoimattomuus ja itseohjautuvuus
Vastuun siirto instituutioille	Oman vastuun voimistuminen
Kollektiivisuus	Yksilöllisyys
Valmiit ihmisen mallit	Identiteettityö, itsensä etsiminen
Pitkäjänteisyys	Lyhytjänteisyys, impulsiivisuus
Uhrautuminen	Terve itsekkyyys
Rationaalisuus	Elämyksellisyys
Tasa-arvoisuus samanlaisuutena	Moniarvoisuus, erilaisuutta kunnioittava tasa-arvoisuus
Arvojen selkeys	Arvovalintojen ambivalenssi
Joko-tai-ajattelu	Sekä-että-ajattelu
Yksilöiden eristyminen	Kevyet yhteisöt uusheimoisuus

3.4 Arvojen muodostuminen suomalaisessa yhteiskunnassa

Arvot ja arvojärjestelmät ovat siis ihmisen toimintaa ohjaava kognitiivinen järjestelmä, joka rakentuu kulttuurin, sosiaalisen kanssakäymisen, opiskelun ja yleisesti yksilön kokemusten kautta. Tutkimuksen kannalta onkin mielenkiintoista se, että ”nykynuorten” arvomaailmaa pidetään joidenkin mielestä muuttavana ja turbulenttina. Valtiotieteiden tohtorin Tommi Hoikkalan mukaan ”nuoret eivät ole sitoneet arvojaan mihinkään ideologiaan ja he valitsevat asenteensa eri arvojärjestelmistä eri tilanteiden mukaisesti. Eli sama nuori voi olla jossakin asiassa ja tilanteessa individualisti, jossakin humanisti, jossakin kyynikko, eikä missään tapauksessa näköjään puhtaassa mielessä totaalaisesti vain yhtä noista” (Hoikkala 1998, 92).

Kuten aiemmin mainittiin, ei arvotutkimuksiin yleensä kelpuuteta alle 18-vuotiaita, juuri sen takia, että arvojärjestelmien kehittyminen on tällöin vielä kesken. Tämä näkemys juontaa juurensa 1900-luvun puolelle, ja onkin aiheellista kysyä, että onko arvojärjestelmien rakentuminen nykyisessä yhteiskunnassa vielä pidempään kestävä prosessi. Toisaalta uudehko termi,

varhaiskypsyys, tarkoittaa nuoruuden ja aikuisuuden sisältöjen muutosta. Hoikkalan mukaan (1998, 96) ”elämänvaiheet ovat lähentyneet toisiaan, limittyneet ja menneet osin päällekkäin ajanjaksona”. Hän jatkaa, että suoraan kulutuskulttuuriin kasvaneet ikäluokat ovat kypsyneet tiedollisesti varhemmin kuin vanhempansa. Tällöin myös nuoret ikäluokat ovat kohdanneet elämän raadollisuuden nuorempana, eikä nuoruus enää ole viatonta ja neitseellistä (ks. myös Martsola 2006, 44–45).

Uudenlainen hyvinvointi on mahdollistanut tottumisen tavaroiden ja esineiden paljouteen sekä elämän elämyshakuisuuteen. Tältä osin arvojen kehittyminen liittyy myös kasvatukseen. Arvojen kypsytyksestä voidaan kokonaisuutena olla varmasti nykyisen kaltaisessa yhteiskunnassa montaa mieltä, mutta se ei vähennä tämän tutkimuksen arvoa, sillä tulokset kuvaavat nuorison arvojen sen hetkistä tilaa, oli se sitten mikä tahansa.

Tutkimuksen rajauksessa yksilöön vaikuttaviksi yhteiskunnallisiksi tekijöiksi määriteltiin uskonto/elämäkatsomus, media, sosiaalinen media, koulutus ja fyysinen sekä sosiaalinen toimintaympäristö. Näiden erilaisten vaikuttimien voidaan olettaa olevan yhteydessä lähes jokaisen suomalaisen nuoren elämään tavalla tai toisella. Arvot muodostuvat yhteisvaikutuksessa edellä mainittujen muuttujien kanssa, mutta miten tämä tapahtuu, vaatii tarkempaa analyysiä. Tutkimusraportin seuraavissa osissa keskitytäänkin viitekehyksen rajoissa niihin yhteiskunnallisiin ja toimintaympäristöllisiin tekijöihin, jotka Suomessa nuoriin vaikuttavat.

3.4.1 Media ja sosiaalinen media

"Lapsi liittyy yhteisöön sanattoman ja sanallisen viestinnän kautta. Hän oppii yhteisön tavat, kulttuurin ja tiedot viestimällä. Hän solmii sosiaaliset suhteensa ja luo perheensä viestimällä. Yhä lisääntyvässä määrin hän myös ansaitsee leipänsä viestimällä."
(Wiio 1998, 14)

Median ja viestinnän käsitteleminen omana osionaan on tämän tutkimuksen osalta tärkeää, sillä ne näyttelevät niin isoa osaa nykyisestä yhteiskunnastamme, varsinkin nuorison osalta (Suoranta & Lehtimäki 2004, 7–52). Kuten Wiio kirjassaan jatkaa, media ja viestintä näyttelevät niin suurta osaa nykyihmisen elämässä, että vapaan tahdon käsite vaarantuu. Samaa mieltä on myös Östman (2009, 179), jonka mukaan nykyään nuoret kokevat, että heidän tarvitsee olla kaikkialla ja yhteydessä kaikkeen jatkuvasti. Tämä osaltaan selittää myös puhelimien käyttöasteen lisääntymistä katukuvassa (ks. myös Tapscott 2010, 23–24, Suoranta &

Lehtimäki 2004, 15 ja Noppari & Uusitalo & Kupiainen & Luostarinen 2008, 29–53). Median ja viestinnän keinoilla voidaan vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin esimerkiksi politiikassa, sotilasasioissa, elintarvikkeissa, vaatteissa, elektroniikassa, hyvinvoinnissa ja yleisesti kulutuksessa. Tätä näkemystä tukee myös journalistiikan professori Risto Kunelius, jonka mukaan modernissa yhteiskunnassa viestintä ja sillä vaikuttaminen ovat vallankäytön ensisijaisia menetelmiä. (Kunelius 1998, 11).

Kunelius, Noppari ja Reunanen (2009, 386–387) ovat tutkimuksissaan todenneet, että peräti 52–83 % yhteiskunnallisesti merkittävistä henkilöistä tukeutuu mediaan ja verkostoitumiseen omilla tehtävissään. Tämän vuoksi myös koulutuksessa keskitytään nykyisin aikaisempaa enemmän mediakasvatukseen, johon kuuluu olennaisena osana myös mediakriittisyys (ks. esim. Merilampi 2014). Tämä onkin tarpeen, sillä televisio on Suomessa kaksiosainen kokonaisuus, joista toinen on lakiin perustuva Yleisradion toiminta, jota säädellään eduskunnan toimesta. Toinen puolestaan on mainosrahoitteinen ja maksutelevisioon perustuva toiminta, jolloin myös sisältö on erilaista (ks. esim. Wiio & Uronen 2012, 153–160). Samalla on huomion arvoista, että televisiota katsotaan kaikkialla Suomessa lähes yhtä paljon (Tilastokeskus 2007, 93) Virkkunen (1998, 66) toteaaakin median olevan tänä päivänä osa uuden suomalaisen yhteiskunnan syntyprosessia. Kriittinen ja puolueeton laatumedia auttaa nimenomaan kehittyntä länsimaista yhteiskuntaa muotoutumaan kestäväälle perustalle, jonka ennustivat aikanaan myös Castells (2000, 357) ja Bauman (1994, 31).

Kellnerin (1992, 145–147) mukaan esimerkiksi televisio tuntuu ilmentävän nykyään postmodernille aikakaudelle tyypillistä pinnallisuutta ja syvällistä merkityksettömyyttä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei televisiolla olisi suurta merkitystä ihmisille, vaan päinvastoin. Ihmiset säännöllisesti katsovat tiettyjä ohjelmia ja tapahtumia televisioista. Samalla ihmiset muokkaavat käyttäytymistään, tyyliään ja asenteitaan. Monet analyysit ovat osoittaneet esimerkiksi Yhdysvalloissa sen, että televisiolla ja sen katsomisella on merkittävä vaikutus äänestyskäyttäytymiseen vaaleissa.

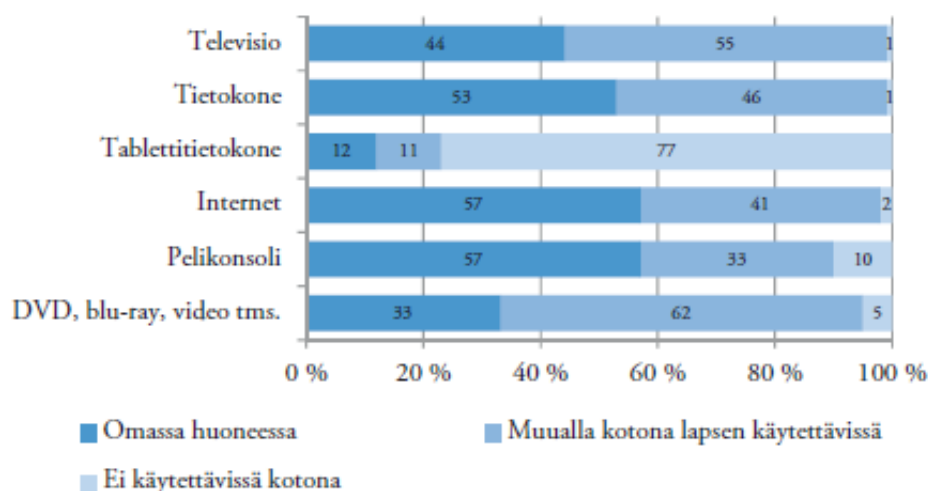
Jayn (1992, 178) mukaan yhteiskunnan modernisaatio onkin ollut havaittavissa ennen kaikkea visuaalisina muutoksina, kuten taiteessa renessanssin seurauksena tai oletettavasti myös televisiossa nykyaikana (ks. myös Boyne & Rattansi 1994 187–287). Zukin (1992, 237) ja Featherstone (1992, 266–269) jatkavat tästä, toteamalla, että visuaalisilla keinoilla on vaikutettu ihmisten tietoisuuteen ja mielikuvitukseen jo pitkään. Modernina aikakautena se toteutettiin esimerkiksi lehdillä ja kadunvarsimainoksilla, kun taas jälkimodernina aikakautena on siirryt-

ty verkkoon ja televisioon. Borja ja Castells (1997, 12) ovatkin sitä mieltä, että menneen päivän massamedia on nykyisen teknologisen kehityksen seurauksena yksilöllistynyt ja segmentoitunut omille kohderyhmilleen. Heidän mukaansa emme elä niinkään globaaleissa kaupungeissa, vaan ennemminkin pienissä kylissä ja yhteisöissä joita informaatioteknologiat yhdistävät.

Suomalaiset ovat ahkeria median käyttäjiä, jolloin he ovat monien erilaisten viestimien ja viestintäjärjestelmien vaikutuksen kohteena. TNS Atlas Intermedia 2012 tutkimuksen mukaan 15–69-vuotiaat suomalaiset käyttivät vuonna 2012 eri medioiden seuraamiseen päivittäin 8 tuntia ja 39 minuuttia, joka on enemmän kuin normaalin työpäivän tai koulupäivän pituus. (TNS-gallup 2013) Tutkimusraportissa esitettyjen tilastojen valossa (kuva 4 ja liite 3) voidaan olettaa, että media ja erilaiset viestimisjärjestelmät ovat olennainen osa lähes jokaisen suomalaisen nuoren päivittäistä elämää ja toimintaympäristöä. (ks. myös 1998, 66).

Hyvä esimerkki on Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta tehty ja Nuorisotutkimusseura RY:n toteuttama Lasten mediabarometri 2012, jonka mukaan jo 10–12-vuotiailla on merkittävän paljon erilaista viestintään ja median käyttöön kykenevää teknologiaa omassa käytössään, joita he myös käyttävät (ks. myös Valkonen 2012, 114–134, Suoranta & Lehtimäki 2004, 11 ja Noppari ym. 2008, 29–53). Finnpanel Oy:n (2013) toteuttamassa TV-mittaritutkimuksessa todettiin lisäksi, että suomalaiset 10–24-vuotiaat nuoret käyttivät vuonna 2013 keskimäärin yhden tunnin ja 17 minuuttia päivittäin television katseluun. Television katselu nuorten keskuudessa on viihdepainotteista, mutta mukana on myös uutisia sekä tiedeohjelmia (liite 4).

Kuva 4: Mediavälineiden saatavuus lasten omissa huoneissa tai omassa käytössä (Nuorisotutkimusseura & Suoninen 2012, 17)

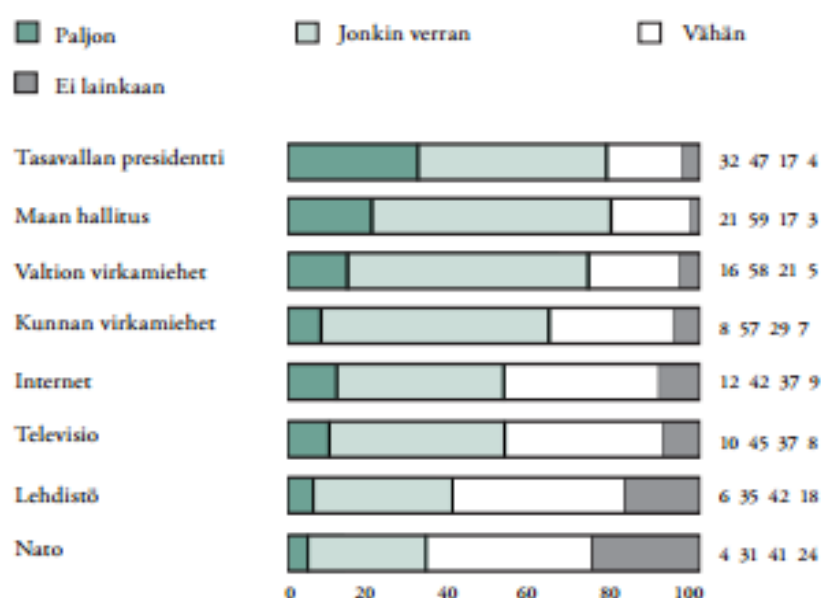
Aiemmin mainittuja tilastoja tukee myös kodintekniikka-alan yhteistyöfoorumi (Kotek), johon kuuluvat Elektroniikan Tukkukauppiat, Kodintekniikkaliitto ry sekä alan merkittävimmät vähittäismyyjät. Heidän tilastojaan käyttää esimerkiksi Tilastokeskus omissa julkaisuissaan. Kotek:n toteuttaman tutkimuksen mukaan vuonna 2013 myytiin Suomessa noin 450 000 televisiota, 1 860 000 älypuhelinia, 430 000 tietokonetta ja 690 000 tablettia (Kotek 2014). Kaikki nämä välineet kykenevät erilaisten medioiden ja viestimien seuraamiseen tai käyttämiseen. On myös täysin oletettavissa, että useat näistä laitteista ovat joko osittain tai täysin nuorten käytettävissä.

Mielenkiintoista on myös se, kuinka paljon nuoret luottavat erilaisiin medioihin, viestinnän kanaviin tai viestijöihin (kuva 5). Tämän puolestaan voidaan nähdä vaikuttavan viestittävän asian sisäistämiseen, ja sitä kautta arvojen sekä mielipiteiden muodostumiseen. Poutiainen (2007, 129, 132) huomasi saman omassa väitöskirjassaan esimerkiksi uskonnollisuudessa, joka näytti olevan sitä heikompaa, mitä enemmän televisiota katseltiin. Syy-seuraus suhteen suunta ei suinkaan ole tässä tapauksessa yksiselitteinen.

Kuva 5: Luottamus eri instituutioihin (Opetus ja kulttuuriministeriö 2006, 26)

Kuvio 26.

"Kuinka paljon luostat seuraavien instituutioiden toimintaan?" Uudet muuttajat. (%)

Sosiaalisella medially puolestaan tarkoitetaan mediaa, jonka sisältö tuotetaan siihen osallistuvien ihmisten toimesta (Matikainen 2011, 160–164). Sosiaalisen median käyttö onkin yhä useammin osa suomalaisen nuoren jokapäiväistä elämää. Tätä näkemystä tukee myös Taps-

cott (2010, 57, 61–63), jonka mukaan huomattavan paljon suurempi osa nuorisosta luopuisi ennemmin televisiosta kuin internetistä. Tämä käy ilmi myös Tilastokeskuksen julkaisusta, jonka mukaan jopa 1 800 000 suomalaisella on tili facebook-palvelussa, joista 18 % on alle 18-vuotiaita (Tilastokeskus 2010). Sosiaalisten medioiden läpilyönti voidaan sanoa alkaneen kunnolla vuosituhannen vaihteessa, jolloin erilaisia ihmisten väliseen viestintään ja sosiaaliseen toimintaan liittyviä palveluita rupesi tulemaan tarjolle entistä enemmän. Nykyään sosiaalinen media vaikuttaakin omalla tavallaan myös kulttuuriin, muokaten sitä käyttävien ihmisten kieltä, kirjoitusmuotoja ja sosiaalista käytöstä (Suominen 2009, 265).

Kohvakan (2013) mukaan 16–24 vuotiaista nuorista noin 85 % käyttää yhteisöpalveluita. Heistä lähes 80 % seuraa kyseisiä palveluita päivittäin tai useammin. Hoikkala toteaaakin monen nuoren suorittavan sosiaalisen kanssakäymisensä ensisijaisesti sosiaalisen median kautta, luopuen lähes kokonaan kasvokkain tapahtuvasta vuorovaikutuksesta (Hoikkala 1998, 100). Tämä on tietysti yleistys, eikä sillä voi kuvata nuorison toimintaa kokonaisuudessaan.

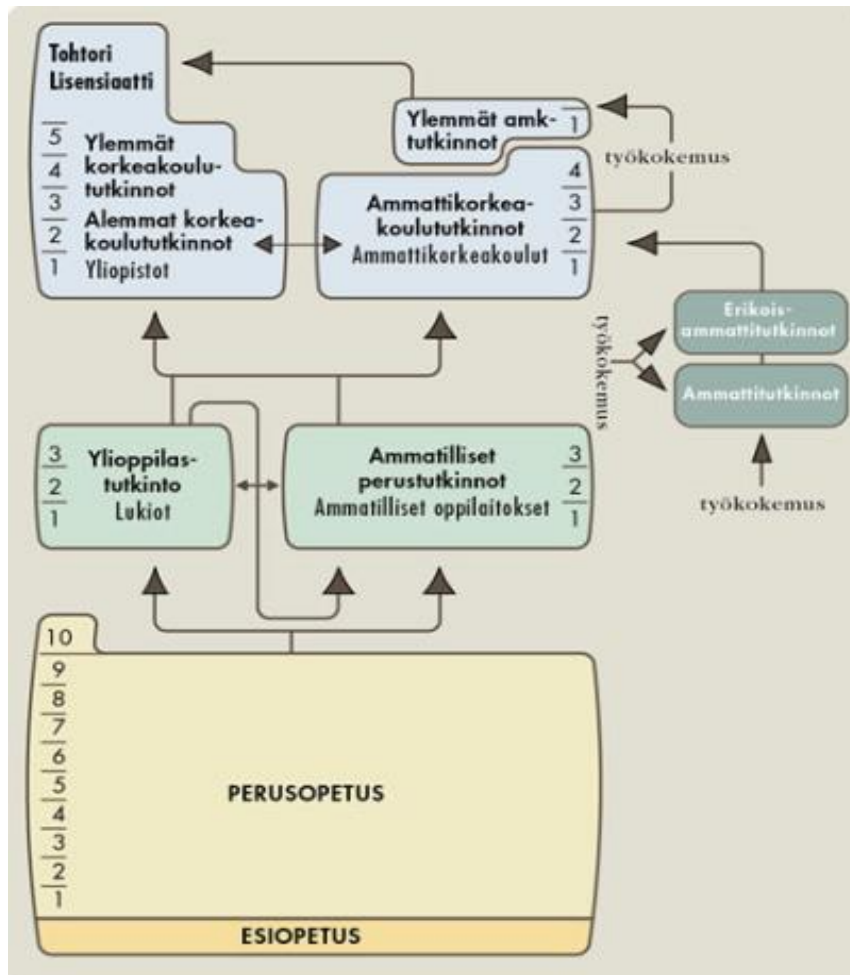
3.4.2 Koulutus ja koulutusjärjestelmä

"Koulutuspolitiikalla voidaan ymmärtää kaikkia niitä toimenpiteitä ja pyrkimyksiä, joilla julkinen valta ja yhteiskunnan eri ryhmät pyrkivät vaikuttamaan koulutuksen kehittämiseen. ... Tärkein koulutuspolitiikan muotoilija Suomessa on valtion keskushallinto, koska vain sillä on oikeus asettaa koulutuksen kehittämistä koskevia oikeudellisia normeja." (Lampinen 2003, 5)

Suomalainen koulutusjärjestelmä edustaa kiistattomasti muun yhteiskunnan tilaa ja kulttuuria, sekä kansallisten päättäjien tahtotilaa siitä, miten suomalaisia tulee opettaa (ks. myös Suoranta & Lehtimäki 2004, 75, Touraine 2000, 125, 275–276). Castells (1999, 40–41) jatkaa toteamalla, että tieto ja informaatio edustavat yhteiskunnassa valtaa. Ramonin (1999, 66) mukaan jälkimodernissa yhteiskunnassa koulutuksella on erittäin suuri merkitys yksilön toimintaan yhteisössä, ja siihen minkä ”ryhmän” jäseneksi tämä liittyy. Koulutuksesta tulee mentaalista ja tiedollista pääomaa, joka vähentää jälkimodernin yhteiskunnan mukanaan tuomaa eriarvoisuutta, ja asettaa yhteiskunnan jäsenet ainakin osittain samalle viivalle. Koulutuksella onkin merkittävä ja elämänpitäinen vaikutus yksilön identiteettiin (Antikainen & Rinne & Koski 2013, 282–310).

Vielä 1800-luvulla traditionaalisen yhteiskunnan aikana papit ja koulumestarit olivat tärkeimpiä koulutuksen toimeenpanijoita sekä opettajia. Yhteiskunnan modernisaation ja jälkimodernisaation aikakausina ammatit eriytyivät ja erikoistuivat mikä johti myös suomalaisen koulutusjärjestelmän muutokseen. Vuonna 1960 Suomen työssä käyvästä väestöstä 86 prosenttia olivat suorittaneet ainoastaan silloisen kansakoulun. Nykyään suomalainen nuori opiskelee lain velvoittamana vähintään peruskoulun, joka päättyy keskimäärin 15–16-vuotiaana, tai viimeistään kymmenen vuoden kuluttua perusopetuksen alkamisesta. (Perusopetuslaki 628/1998). Aikuisistakin noin 1,6 miljoonaa suorittaa jonkintasoista tai tyyppistä koulutusta vuosittain. Tämän myötä työn saaminen ilman koulutusta on yhä vaikeampaa. Koulutus tuleekin siis kokea tärkeänä vaiheena ja osana nuoren siirtymistä aikuisuuteen (Lampinen 2003, 20–24, Jokinen ym. 2002, 191)

Kuva 6: Suomen koulutusjärjestelmä (Opetushallitus 2014)

Suomen koulutusjärjestelmä on kansainvälisesti mitattuna erittäin laadukas, varsinkin kun mitataan peruskoulutuksen tasoa. Tästä esimerkkinä huippusijoitukset Programme for International Student Assessment (PISA) tuloksissa vuosien 2000 ja 2012 välillä. Peruskoulutuksen

jälkeen valtakunnalliset erot kasvavat huomattavasti, ja nuorten valinnanvapaus kapenee riippuen kotipaikkakunnasta tai valmiudesta muuttaa koulutuksen perässä. Tämä korostaa myös toimintaympäristön ja sen käsittelyn tärkeyttä tässä tutkimuksessa.

Varusmiespalveluksensa aloittavat nuoret, eli pääasiallisesti 18–23 vuotta täyttäneet, ovat viettäneet suurimman osan elämästään opiskellen organisaatioissa, jotka ovat vahvasti yhteiskunnan kontrollissa. Tällöin onkin mahdollista havainnoida yhteiskunnan vaikutusta nuoriin ilman, että tarkasteluun ottaa myös koulutuksen ja koulutusjärjestelmän vaikutusta. Arvojen perustuessa kokemuksiin, kulttuuriin ja toimintaympäristöön, koulun ja koulutuksen merkitys yhä korostuu, sen edustaessa näitä kaikkia omalla tavallaan (Schwartz 1992, 18). Tähän tutkimukseen liittyen on huomioitavaa myös se, että peruskoulun opetussuunnitelmassa mainitaan, että luokilla 3-6 opitaan työelämään ja ammatteihin liittyviä asioita, ja 7-9 luokilla tutustutaan työelämään työharjoittelun muodossa (Opetushallitus 2004, 245–246). Voidaankin esittää perusteltu kysymys siitä, millainen ja kuinka aktiivinen rooli puolustusvoimilla on tai tulisi olla juuri näissä kokonaisuuksissa. Median ja sosiaalisen median osalta tässä tutkimuksessa keskitytään alokkaiden arvioon siitä, kuinka paljon nämä tekijät ovat vaikuttaneet heidän mielipiteidensä syntymiseen.

3.4.3 Uskonto ja elämäkatsomus

Uskonto on olennainen osa ihmisen kirjoitettua historiaa, ja esimerkiksi länsimainen ajanlasku perustuu uskonnollisiin tapahtumiin. Uskonto on kirvoittanut sotia, saanut aikaan rauhoja ja on yhä edelleen merkittävä osa useiden ihmisten jokapäiväistä elämää. Tieteenfilosofisesti ajateltuna, olisi tutkimuksen kannalta selkeä heikkous, mikäli uskontoa ja elämäkatsomusta ei käsiteltäisi omana kulttuurisena, yhteiskunnallisena ja toimintaympäristöllisenä tekijänä.

Eri tahojen mukaan uskonto on myös käytännössä osa ihmisen arvomaailmaa, ja näin varmasti monien kohdalla onkin. Tästä esimerkkinä World Values Study Groupin Suomea koskeva aineisto vuodelta 2005, jonka mukaan 44,4 % suomalaisista pitää uskontoa melko tärkeänä tai erittäin tärkeänä osana elämäänsä. Lisäksi 79,1 % kansasta vastaa samassa kyselyssä kuuluvansa kirkkoon. Toisaalta useissa tutkimuksissa on havaittu, että kirkkoon kuulumisen tärkeimmät syyt liittyvät kirkkohautajaisiin, kirkkohäihin ja kasteeseen, jotka ovat lähinnä riittäviä. (World values study group 2005, 12, 20, Helve 1994, 65, Kääriäinen & Ketola & Niemelä & Palmu & Salomäki 2009, 15, 39) Tätä näkemystä tukee myös kirkon tutkimuskeskuksen

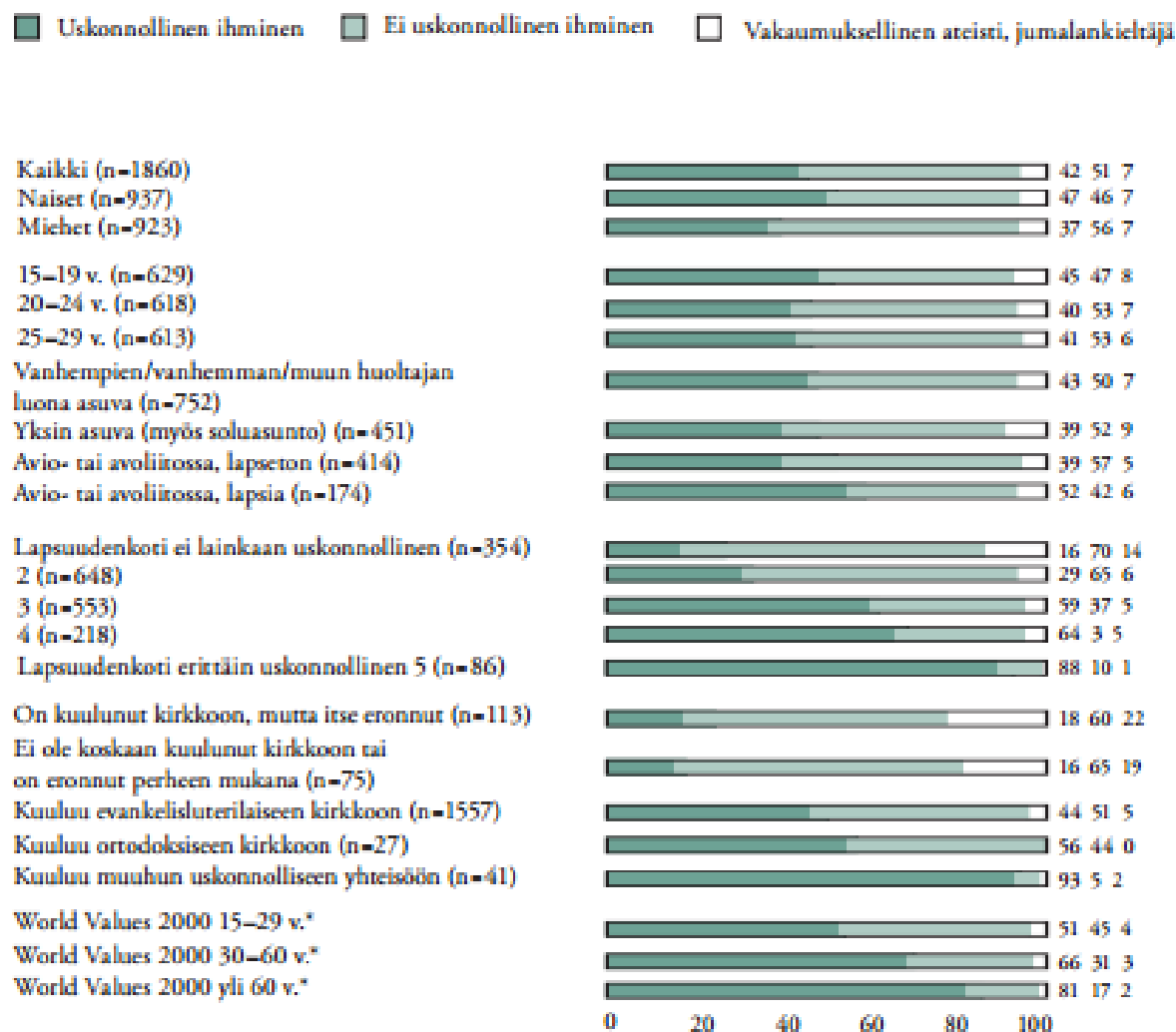
suorittamat tutkimukset, joiden mukaan kaupungistuneista nuorista vain 28 % (kuva 7) uskoo kristinuskon opettamaan jumalaan. (Mikkola & Niemelä & Petterson 2006, 44)

Kuva 7: Uskonnollisuus nuorisobarometrin mukaan

(Opetus ja kulttuuriministeriö 2006, 34)

Kuvio 40.

"Riippumatta siitä, käytkö kirkossa tai uskonnollisissa tilaisuuksissa vai et, sanoisitko olevasi...?" (%)

Emeritusprofessori Helena Helven mukaan nuoren ihmisen uskomusjärjestelmä (belief system) rakentuu kodin, kirkon, joukkoviestimien ja muiden sosiaalisten instituutioiden kautta. Tältä osin uskomusjärjestelmä vastaa kuvaukseltaan hyvin pitkälti arvojärjestelmää (ks. myös Francis & Croft & Pyke & Robbins 2014, 39). Uskomukset alkavat muodostua aikaisessa vaiheessa lapsuutta, ja jatkavat muuttumista aikuistumisen ja kokemusten myötä. Uskomukset eivät kuitenkaan ole aina suoria kopioita vanhemmilta, vaikka tiettyjä selviä elementtejä siirtyykin eteenpäin. Uskomukset ja uskonto ovatkin yhteiskunnan mittakaavassa selkeämmin periytyviä kuin yksilötasolla. Tällöin myös yhteiskunta ja kulttuuri vaikuttavat uskonnon

kautta yksilöihin. Hyvänä esimerkkinä toimii Suomen koulujärjestelmässä järjestettävä pakolinen uskonnon tai elämäkatsomuksen opetus. (Opetushallitus 2004, 201–213 ja Helve 1994, 63–80)

Kirkko on edelleen merkittävä osa suomalaista yhteiskuntaa, vaikka se voidaan käsittää jälkimoderniksi ja maallistuneeksi. Asia ei kuitenkaan ole näin mustavalkoinen, sillä kirkko on menettänyt merkitystään useille, mutta ei kaikille. Poutiainen huomasi saman tutkimuksessaan, ja totesi, että pääkaupunkiseudulla eli oletettavasti kaupungistumisen seurauksena maallistuneempaa nuorisoa kuin muualla Suomessa. (Poutiainen 2007, 112, 128) Onkin mielenkiintoista nähdä, tuleeko kirkon vaikutus nuorisossa pienentämään merkitystään myös jatkossa, vai hidastuuko muutos jossain vaiheessa (Kääriäinen & Niemelä & Ketola 2003, 198–202).

Mielenkiintoinen uskontoon liittyvä ilmiö on se, että yhteiskunnallisessa mediassa tapahtuvat esimerkiksi tasa-arvoa käsittelevät ohjelmat näkyvät usein kirkosta eroavien määrässä. Tästä esimerkkinä YLE:n vuonna 2010 lähettämä Homoilta-ohjelma, jossa käsiteltiin homoseksuaalien oikeuksia ja tasa-arvoa. Ohjelmassa silloinen sisäasiainministeri lausui omia tulkintojaan raamatun suhtautumisesta abortteihin ja homoliittoihin. Ohjelman jälkeen kirkosta erottiin ennätystahdilla, jolloin ihmiset osoittivat mieltään kirkkoa ja uskoa tai uskontoa kohtaan, vaikka ministeri ilmaisikin vain omia mielipiteitään. (Kemppe 2010 ja Eroa kirkosta 2010)

Tällöin voidaan sanoa, että useiden suomalaisten suhde kirkkoon lienee pinnallinen, ja he vain tarvitsevat jonkin syyn siitä eroamiseen. Jälkimodernille yhteiskunnalle onkin uskonnon suhteen tullut uusia ominaispiirteitä. Uskon tarve itsessään ei välttämättä ole vähentynyt merkittävästi, mutta se on useilla muuttanut muotoaan spirituaalisuuden ja hengellisyyden suuntaan. Erona on se, että perinteinen usko sisältää yhteisen dogmin ja dogmatiikan. Henkisyydessä ja spirituaalisuudessa kyseessä on enemmänkin yksilöllinen elämäkatsomus tai usko. Valtiotieteiden tohtori Maija-Riitta Ollilan (1998, 80–81) mukaan kristillisessä yhteiskunnassa kasvanut yksilö saattaa esimerkiksi sanoa, ettei usko kristinuskon mukaiseen Jumalaan, vaan ennemminkin jonkinlaiseen omaan versioonsa Jumalasta tai korkeammasta voimasta. Yhteisen dogmatiikan puuttuessa ei voida enää kuitenkaan puhua varsinaisesta uskonnosta, vaan eräänlaisesta elämäkatsomuksesta.

Samaa mieltä on myös Heelas (1996, 163–164), jonka mukaan ihmisten kokema usko ja uskonto ovat aikaisempaa paljon yksilöllisempiä ja henkilökohtaisempia. Tämän vuoksi myös

tutkimuksen viitekehyksessä puhutaan uskonnosta ja elämäkatsomuksesta samassa yhteydessä. Uskonnon vaikutuksen suhteen tässä tutkimuksessa keskitytään siihen, kuinka paljon alokkaat kokevat uskonnon tai elämäkatsomuksen vaikuttaneen mielipiteidensä syntymiseen.

3.4.4 Fyysinen ja sosiaalinen toimintaympäristö

“Inner core of the subject (individual) was not autonomous and self-sufficient, but was formed in relation to ‘significant others’, who mediated to the subject the values, meanings and symbols – the culture – of the worlds he/she inhabited” (Hall 1992, 275)

Jokaisen yksilön toimintaympäristö on erilainen, sekä fyysisesti että myös sosiaalisesti, jolloin se myös vaikuttaa häneen eri tavalla kuin muihin. Toimintaympäristön käsittely erillisenä kokonaisuutena on tärkeää, vaikka se onkin pitkälti riippuvainen ympäröivästä kulttuurista ja yhteiskunnasta. Esimerkiksi yhteiskunnallisista kokonaisuuksista media, sosiaalinen media, koulutus ja uskonto tai elämäkatsomus ovat osa lähes jokaisen suomalaisen jokapäiväistä toimintaympäristöä. Toimintaympäristöllä on kuitenkin omia erityispiirteitään, joiden vuoksi kyseessä on omalla tavallaan yhteiskunnasta erillinen kokonaisuus. Aiemmin käsiteltyjen yhteiskuntateorioiden mukaisesti esimerkiksi kotipaikkakunta, asumismuoto, asumispaikka, siivilisäätty ja muut ihmiset ovat osa yksilökohtaista toimintaympäristöä. Tutkimusraportin johdonmukaisuuden parantamiseksi toimintaympäristöllisten tekijöiden kohdalla selitetään myös se, miten kukin niistä otetaan huomioon tutkimuksen aineiston keräämisessä.

Yksi helpoiten käsitettävistä toimintaympäristön vaikuttumista on edellä mainittu kotipaikkakunta. Kotipaikkakunnan vaikutus yksilön kehitykseen on nyky-yhteiskunnassa vaikeasti määriteltävissä, varsinkin jälkimodernille yhteiskunnalle ominaisen verkottumisen ja verkostoitumisen vuoksi. Lähes kaikilla suomalaisilla on mahdollisuus päästä kotoaan internetiin joko tietokoneella, puhelimella tai esimerkiksi tabletilla. Tällöin esimerkiksi median ja sosiaalisen median vaikutusta ei voida pitää vähemmän merkittävänä vaikuttimena maaseudullaan. (ks. esim. Castells ym. 2001, 103–131, Helve 2009, 265) Filosofian tohtori Mikko Lehtosen (1998, 53–54) mukaan nykyään voidaan puhua mediakulttuurista yhtenäiskulttuurina Suomessa. Tästä huolimatta kotipaikkakunnan perusteella yksilöstä käytetään usein termejä kuten stadilainen, savolainen tai lappalainen. Tällaiset termit kuvaavat myös tietynlaista kulttuuri-identiteettiä, joka on ominainen vain kyseisen yksilön kotipaikkakunnalle. Tämän vuoksi tutkimuksessa selvitetään myös kotipaikkakunnan sijainti käyttäen hyväksi sotilasläänejä ja osittain myös joukko-osastoja. Kotipaikkakunnan selvittäminen näillä keinoilla on kuitenkin

suhteellisen epätarkkaa, jonka vuoksi alokkailta kysytään myös sitä, kuinka paljon he kokevat kotipaikkakuntansa vaikuttaneen omien mielipiteidensä syntymiseen. Näihin asioihin palataan myöhemmin tutkimuksen metodologiaosuudessa.

Modernille ja jälkimodernille yhteiskunnalle ominainen kaupungistuminen on kotipaikkakunnan lisäksi merkittävä vaikuttaja yksilöiden toimintaympäristön kannalta, kuten jo aiemmin käsiteltiin. Hautamäki kuvaa asiaa hyvin: ”Kaupunkilaisuus on hallitseva elämäntapojen viitekehys. Kaupunkilaisuus irrottaa itsessään ihmisiä luonnon sanelemasta elämäntavasta. Kaupungeissa lähiyhteisöjen paine heikkenee. Naapureita tuskin tunnetaan. Samoissa taloissa asuu ihmisiä, joilla on keskenään täysin erilainen koulutus, ammatti ja harrastukset. Perheet hajoavat ja uusia muodostetaan kaikilla mahdollisilla yhdistelmillä. Sukupuolinen suuntautuminen ei seuraa biologisia polkuja” (Hautamäki 1998, 154). Kaupungistumisen aiheuttaman suuren muutoksen vuoksi tutkimuksessa selvitetään, asuvatko yksilöt kaupungissa, taajamassa vai maaseudulla, mikä mahdollistaa myös tarkemman analyysin mahdollisista eroavaisuuksista.

Yhteiskunnan modernisaatio ja jälkimodernisaatio eivät kuitenkaan rajoitu vain kaupungistumiseen, vaan ne vaikuttavat myös perheeseen. Esimerkkinä voidaan käyttää perhesuunnittelua, jota ei juuri tapahtunut traditionaalisessa yhteiskunnassa. (Jallinoja 1991, 57, 69). Modernin yhteiskunnan muuttuessa jälkimoderniksi yhteiskunnaksi myös ihmisten sosiaalinen toimintaympäristö muuttuu entistä nopeammin ja helpommin. Perheeseen liittyen mainittakoon vaikka avioerojen määrän, kohoaminen viimeisten 50 vuoden aikana merkittävästi. Vuonna 1965 solmittiin avioliittoja 36 214 ja avioeroja tapahtui puolestaan 4 594. Tällöin eroja tapahtui avioliittoihin verrattuna vain noin 13 %. Vuoteen 2011 mennessä tämä luku on kasvanut räjähdysmäisesti 47 %:iin. (Tilastokeskus 2012) Jallinojan (1997, 35–97) mukaan kyseessä on nimenomaan jälkimodernille yhteiskunnalle ominainen piirre, sillä avioliitosta on tullut jokaisen henkilökohtaisten päätösten kohde. Ihmiset taistelevat oman itsemääräämiskeutensa puolesta, arvostavat riippumattomuutta muista ja etsivät jatkuvasti uusia mahdollisuuksia voida hyvin. Tällöin myös avioliiton solmiminen on täysin yksilöiden itsensä haluama jatke parisuhteelle, eikä järjestettyjä avioliittoja enää juurikaan synny. Jallinoja (1997, 152–162) on myös havainnut, että avioero tai ero pitkstä parisuhteesta aiheuttaa yksilöissä kokemuksen henkisestä kasvusta ja aikuistumisesta.

Avioliitto ja avioero koskettavat lapsien lisäksi ensisijaisesti aviopuolisoita. Avioliiton solmimisen seurauksena molempien osapuolien sosiaaliset kontaktit kasvavat määrällisesti. Li-

säksi puolisoiden merkitys toisilleen kasvaa, perheen merkityksen samalla pienentyessä. (Maillochon & Castren 2011, 31–34, Bernardi & Oppo 99–109). Edellä mainitut asiat ovat kuitenkin yleistyksiä, eikä saman prosessin voida nähdä tapahtuvan vastakkaisesti avioerossa, sillä kukin tapaus on yksilöllinen. Samaa mieltä on myös sosiologian tohtori Ulrike Zalter (2011, 178) jonka mukaan avioero ei tarkoita perhe-elämän loppumista, vaan lähinnä sen uudelleenjärjestymistä, jolloin myös sosiaaliset kontaktit säilyvät ainakin osittain. (ks. myös Rands 1988, 127–143) Näiden syiden vuoksi siviilisäätö tulee ottaa huomioon myös tässä tutkimuksessa.

Avioeron aiheuttama muutos perherakenteissa aiheuttaa vääjäämättä myös muutoksia lasten kasvatukseen ja perherakenteeseen, joka puolestaan vaikuttaa siihen, millaisia lapsista aikuisina tulee. (ks. esim. Hirsjärvi & Laurinen 2004, 15, 276–277). Samaa mieltä perherakenteiden vaikutuksesta ovat myös De Carlo ja Widmer (2011, 216–233), joiden mukaan ydinperheissä lapset luottavat vanhempiinsa enemmän, kuin muissa perhemuodoissa. Käytännössä he ovat sitä mieltä, että ydinperheissä aikuisiksi kasvaneet lapset luottavat vanhempiinsa enemmän, kuin esimerkiksi uusioperheissä. Tällöin oletettavasti myös vanhempien mielipiteet asioista saattavat vaikuttaa lasten mielipiteisiin muita perhemuotoja enemmän.

Myös Jallinoja (2011, 3) toteaa, että vaikka 1990-luvun jälkeen onkin sosiologiassa käytetty trendikäsitteenä jälkimodernille yhteiskunnalle tuttua yksilöllistymistä, niin samalla uudet tutkimukset ovat nostaneet rinnalle käsityksen sukulaisuussuhteiden suuresta vaikutuksesta ihmisen kehittymiseen. Zill (1988, 326, 342–348) toteaa, että uusioperheiden lapsissa esiintyy enemmän kehityshäiriöitä ja häiriökäytöstä kuin ydinperheiden lapsissa. Toisaalta uusioperheiden muodolla ei näytä hänen tutkimustensa mukaan olevan kovinkaan suurta merkitystä. (ks. myös Bray 1988, 283–293) Perheen koetaan usein ihmistieteissä olevan keskenään riippuvaisten ja kommunikoivien jäsenten muodostama pienryhmä. Tämä näkemys rupesi kuitenkin väistymään 1970-luvulla, jonka jälkeen ymmärrettiin perheen pienryhmädynamiikan heijastavan yhteiskuntaa ja kulttuuria (Lahikainen 2005, 345–360 ja Helve 1993, 15).

Edellä mainitun kasvatuksen voidaan nähdä muuttuvan myös yhteiskunnan muuttuessa, ja olevan hyvin kulttuuri- ja yhteiskuntasidonnaista (ks. esim. Värri 2011, 46–47). Tästä hyvä esimerkki on filosofian tohtori Päivi Setälän kuvaus arvokasvatuksesta: ”Se ei ole valmiiden koodien opettamista, vaan kasvatusta itsenäiseen ja autonomiseen arvojen muodostukseen. Humanistiselle sivistykselle arvojen punninta on aina ollut keskeistä.” (Setälä 1998, 15)

Hoikkala (1998, 102) jatkaa tästä toteamalla kasvatuksen muuttuneen 1960-jälkeen huomattavasti pois päin autoritäärisistä vanhemmista ja heidän ehdottomasta tottelemisestaan. Ennen perheessä auktoriteettia harjoitti esimerkiksi sodan käynyt isä, jonka kuri oli tiukka, jota myös perheen äiti tuki (Beck-Gernsheim 2011, 193). Nykyään puolestaan lapsien elämässä hallitsee usein ”hajanainen, hahmoton auktoriteettimaisema ja vanhemmuus on miedompaa, kun monissa perheissä eletään lasten ehdoin tai muuten vain ristiriitaisesti aikuisten työkeskeisyyden vuoksi” (Hoikkala 1998, 102). Vanhempien auktoriteetin käytön vähentymisen ohella myös uskonnon vaikutuksen väheneminen johtaa nuorten elämässä auktoriteettien vähyteen, jota kuvattiin jo aiemmin. Max Weber kuvaa tätä muutosta yhteiskunnalliseksi, sillä hänen mukaansa nykyään ihmiset kokevat oikeudekseen vastustaa lakeja ja auktoriteetteja, mikäli kokevat sen olevan tarpeellista yhteisön tai itsensä vuoksi (Weber 1964, 387).

Kasvaminen ilman selvää auktoriteettia saattaa johtaa ongelmiin esimerkiksi juuri varusmiespalveluksessa, jossa auktoriteetit määritellään heti ensimmäisestä päivästä alkaen, ollen usein melko ehdottomia. Auktoriteetin asemaa myös vahvistetaan luomalla uhka rangaistuksista, mikäli auktoriteettien tahtoa ei toteuteta. Tällöin ei liene myöskään ihme, että moni nuori saattaa kokea varusmiespalveluksen äärimmäisen vastenmieliseksi, varsinkin alokaskaudellaan. Kasvatuksen tarkemman selvittämisen sijaan tässä tutkimuksessa kuitenkin keskitytään vain alokkaiden asumismuotoon.

Perhe ei ole ainoa sosiaaliseen toimintaympäristöön kuuluva kokonaisuus, vaan se koostuu kaikista niistä ihmisistä jotka yksilö tuntee. Sosiologian professori Carol Smart (2011, 13–23) toteaaakin, ettei yksilöä voida tarkastella ottamatta huomioon kaikkia niitä muita ihmisiä, jotka kyseisen yksilön elämään vaikuttavat. Hän korostaa lisäksi sitä, että läheisillä ihmisillä on merkittävä vaikutus ihmisen kehitykseen, ja ennen kaikkea muistoihin joiden perustalle ihmisen persoonallisuus ja elämäkatsomus rakentuu. Toisaalta De Carlo ja Widmer (2011, 223–226) totesivat tutkimuksissaan, että uusimmat tuttavuudet vaikuttavat ihmisen ajatteluun enemmän kuin vanhat, varsinkin kun kyseessä eivät ole perheenjäsenet. Muiden ihmisten osalta tässä tutkimuksessa selvitetään vain sitä, kuinka paljon alokkaat kokevat heidän vaikuttaneen mielipiteisiinsä.

4 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

4.1 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin Survey – tutkimuksena, joka on hyvin perinteinen empiirinen tutkimusmenetelmä. Survey-tutkimuksella voidaan esimerkiksi selvittää jonkin asian tilaa tai erilaisten tekijöiden ja muuttujien yhteyttä suuressa aineistossa. Periaatteeltaan kyseessä on kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä, jossa tutkija kerää tietoja ja esittää ne lukijalle, ottamatta itse sen suurempaa roolia. Luotettavalta survey - tutkimukselta vaaditaan sitä, että aineisto kerätään kaikilta vastaajilta täsmälleen samanlaisella tavalla, ja tulokset analysoidaan kvantitatiivisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Survey – tutkimuksen reliabiliteetin kannalta on ehdottoman tärkeää, että se voidaan tarvittaessa toistaa myös jonkun muun toimesta. (Metsämuuronen 2005, 7–8, 12–15 & 2006, 64–65) Tältä osin myös otannan tulee kuvata tutkittavaa ihmisryhmää mahdollisimman neutraalisti, mutta samalla myös kattavasti. Muutoin yleistäviä tuloksia ja johtopäätöksiä ei voida pitää muuhun populaatioon pätevinä (Nummenmaa 2010, 24–25).

Tässä tutkimuksessa käytettiin määrällisesti suurehkoa harkinnanvaraista otantaa, eli *klusteriotantaa* (Nummenmaa 2010, 28–29), jolloin myös aineiston keräämisen tuli olla tehokasta. Survey – tutkimus on helposti toteutettavissa nimenomaan kyselytutkimuksena, sillä sen avulla suurelta vastaajajoukolta voidaan kysyä täsmälleen samoja asioita käyttäen kaikille yhteisistä ohjeistusta. Lisäksi kyselytutkimuksen aineisto voidaan syöttää helposti tietokoneelle, jolloin aineiston analysointia voidaan helpottaa erilaisilla ohjelmilla.

Kyselytutkimus ei kuitenkaan ole ainoa tapa tehdä laajaa tutkimusta, ja sillä on myös omat heikkoutensa. Ensinnäkin käytettävän kysymyslomakkeen tulee olla erittäin yksiselitteinen ja ymmärrettävä, jotta kaikki vastaajat ymmärtävät mitä kysytään sekä miten kysymykseen vastataan. Lisäksi kysymysten monipuolisuutta saattaa rajoittaa esimerkiksi vastaajien koulutus tai ammatti. (Metsämuuronen 2006, 97) Tämän tutkimuksen kannalta kriittisin ongelma on kuitenkin vastaajien suhtautuminen itse kyselyyn, joka otettiin huomioon aineiston keräämisessä sekä analysoinnissa. Suhtautuminen on tärkeää varsinkin sen takia, että tutkimuksessa tukeudutaan ymmärtävään ihmistieteeseen, jossa lähtökohtaisesti otetaan huomioon vastaajien omat mielipiteet eikä vain tarkkailla syy-seuraussuhteita aineistossa. (Raatikainen 2004, 117)

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen kohdehenkilöiksi oli alkuvaiheessa kaksi eri mahdollisuutta. Ensisijainen kohdehenkilöstö olivat kutsuntoihin vuonna 2014 osallistuneet nuoret useissa eri aluetoimistoissa ympäri Suomea, ja toinen vaihtoehto oli palveluksensa heinäkuussa 2014 aloittaneet alokkaat. Tutkimuksen edetessä kävi selväksi, että kutsuntoihin osallistuvia ei voitaisi pitää kohderyhmänä ajankäytöllisistä syistä johtuen. Tällöin oli luonnollista siirtyä käyttämään kohdehenkilöinä palvelukseen astuvia alokkaita. Alokkaiden käyttö ei kuitenkaan ole tutkimuksissa ongelmatonta, sillä he ovat uudessa ympäristössä ja elävät todennäköisesti ainakin osittain normaalista poikkeavaa vuorokausirytmää. Tämä puolestaan aiheuttaa niin fyysistä kuin myös henkistä rasitusta, joka saattaa vaikuttaa kykyyn vastata kyselyihin. Tämän vuoksi tutkimuksen otos pyrittiin saamaan suhteellisen suureksi, joka lisää ei-satunnaisen otoksen luotettavuutta (Metsämuuronen 2006, 51–55).

Tutkimuksen otokseen valittiin Porin prikaatin, Kainuun prikaatin sekä Karjalan prikaatin saapumiserän 2/2014 alokkaat. Kussakin prikaatissa kyselyyn osallistui kolmen eri perusyksikön alokkaat, jolloin tutkimuksen otos koostuu yhteensä yhdeksästä perusyksiköstä. Mahdollisimman vertailukelpoisen aineiston saamiseksi kyselyihin osallistui kaikista valmiusprikaateista vain pioneeri-, jalkaväki- sekä viestiyksikön alokkaita. Aineisto kerättiin aikavälillä 14–18.7.2014, joka oli saapumiserän 2/2014 toinen palvelusviikko.

Kyselytilanteissa ohjeistuksen antoi virka-asussaan esiintynyt tutkija itse. Tällä pyrittiin parantamaan alokkaiden osallistumista kyselyyn, sillä siviilivaatteissa liikkuva sotilas olisi saattanut hämmentää alokkaita. Kaikille vastaajille annettiin mahdollisuus olla vastaamatta kyselyyn, mutta tilasta kiellettiin poistumasta ennen kuin kaikki kyselyyn vastanneet olivat valmiita. Tällä pyrittiin ehkäisemään ylimääräisiä häiriötekijöitä vastaajien osalta, vaikka se osittain onkin vastoin hyvää tutkimuskäytäntöä. Ohjeistuksen aikana käytiin läpi koko kyselylomake, ja huomioita kiinnitettiin erityisesti eri osioiden välillä muuttuvaan asteikkoon ja vastausvaihtoehtoihin. Kyselylomake oli sisällöltään suhteellisen haasteellinen, ja kyselyt toteutettiin vasta palvelusajan jälkeen, aikavälillä 18–21.00. Tämän vuoksi myös vastausten hylkäämiseen käytettävien kriteerien valitseminen oli suunniteltava huolellisesti. Pitkän suunnitteluprosessin lopputuloksena oli kaksivaiheinen hylkäysprosessi.

Ensimmäisessä vaiheessa kerättyjen vastausten hylkäämiseen oli viisi perustetta:

1. Tiedonkeruulomake oli täytetty vain osittain.
2. Vastauksia kysymykseen tai väittämään oli enemmän kuin yksi tai vastaus ei sijainnut annetun asteikon sisällä.
3. Tiedonkeruulomake oli täytetty siten, että vastauksista syntyi jokin selkeästi havaittavissa oleva kuvio.
4. Neljäs hylkäysperuste perustui Schwarzin itse käyttämiin hylkäysperusteisiin, joiden mukaan arvoihin liittyviin kysymyksiin (ks. liite 1) ei saanut käyttää vastausvaihtoehtoa f yli 21:ä kertaa tai mitä tahansa muuta vastausvaihtoehtoa yli 35:ä kertaa. (Schwartz 1992, 18–20)
5. Viides ja viimeinen hylkäysperuste perustui myös arvoihin, jonka perusteella vastausvaihtoehtoja a ja f tuli käyttää ainakin yhden kerran. (Schwartz 1992, 18–20)

Oli kuitenkin odotettavissa, että ennen kaikkea hylkäysperusteet 4 ja 5 aiheuttaisivat huomattavan määrän hylättyjä vastauksia, joka myös toteutui. Tämän vuoksi kaikki vastauslomakkeet käytiin läpi uudestaan, ja vastausten hylkäämisperusteet muutettiin. Toisessa tarkastuksessa vastaukset hylättiin vain, mikäli edellä mainitut hylkäämisperusteet 1-3 toteutuivat kysymyslomakkeen kohdissa 1-40. Ensimmäisen ja toisen tarkastuksen hylkäysperusteiden vaikutus tutkimuksen otokseen on esitetty alla olevissa taulukoissa (taulukot 5 ja 6). Ensimmäisen tarkastuksen läpäisseet vastaukset sisältävät arvodataa, ja niitä kutsutaan nimellä *Aineisto1* (taulukko 5). Toisen tarkastuksen läpäisseet vastaukset puolestaan eivät sisällä arvodataa, ja niitä kutsutaan nimellä *Aineisto2* (taulukko 6).

Taulukko 5: Ensimmäisen tarkastuksen läpäisseet vastaukset (Aineisto1)

ARVODATALLA	VAST.	HYL.	HYV.	HYV %.
PORPR	447	238	209	46.8
3JK	179	84	95	53.1
EK	150	93	57	38.0
1PIONK	118	61	57	48.3
KARPR	314	166	148	47.1
2PIONK	87	46	41	47.1
2PSJK	138	78	60	43.5
2VK	89	42	47	52.8
KAIPR	390	208	182	46.7
1VK	109	50	59	54.1
TEKNK	120	64	56	46.7
1JK	161	94	67	41.6
YHT:	1151	612	539	46.8

Taulukko 6: Toisen tarkastuksen läpäisseet vastaukset (Aineisto2)

ILMAN ARVODATAA	VAST.	HYL.	HYV.	HYV %.
PORPR	447	52	395	88.4
3JK	179	17	162	90.5
EK	150	27	123	82.0
1PIONK	118	8	110	93.2
KARPR	314	45	269	85.7
2PIONK	87	11	76	87.4
2PSJK	138	26	112	81.2
2VK	89	8	81	91.0
KAIPR	390	55	335	85.9
1VK	109	12	97	89.0
TEKNK	120	20	100	83.3
1JK	161	23	138	85.7
YHT:	1151	152	999	86.8

Vaikka suurehko hylkäysprosentti oli odotettavissa, niin oli varsinkin ensimmäisen tarkastuksen osalta hylkäyksiä yllättävän suuri määrä. Perimmäinen tarkoitus kaksinkertaisella hylkäysprosessilla oli varmistaa, etteivät arvodataan liittyvät kriteerit aiheuttaisi aineiston supistumista liian pieneksi. Yllä olevien taulukoiden valossa tämä kuitenkin saattoi olla mahdollista, jonka vuoksi oli tarpeellista vertailla aineistojen välillä olevia eroja päätutkimuskysymyksen liittyvissä muuttujissa. Käytännössä tämä tarkoittaa asenteita ja mielipiteitä mittaavaa kyselylomakkeen osiota (ks. liite 1 ja taulukko 7).

Aineistojen välillä ei asenteiden ja mielipiteiden osalta kuitenkaan ollut tilastollisesti merkittäviä eroja. Suurin ero löytyy isänmaallisuutta selvittävästä kysymyksestä, mutta siinäkin ero jää keskiarvon osalta alhaiseksi (<.14). Tämän lisäksi suurin osa kysymyksistä jää aineistojen erojen osalta hyvin pieneksi (<.1).

Taulukko 7: Ero aineistojen välisissä keskiarvoissa. Kohdat 10–34.

	Aineisto1 <i>n</i> =539	Aineisto2 <i>n</i> =999	Erotus <i>n</i> =460
Scale	<i>Ka</i>	<i>Ka</i>	<i>Ka</i>
10. Suomalainen kulttuuri on minulle...	3.94	3.99	.05
11. Olen ylpeä siitä, että olen...	4.27	4.30	.03
12. Suomi on puolustamisen...	4.34	4.36	.02
13. Jokaisen suomalaisen velvollisuus...	3.69	3.81	.12
14. Puolustusvoimien olemassaolo...	3.97	4.03	.06
15. Tunnen yhteenkuuluvuutta muiden...	3.81	3.87	.06
16. Asepalveluksen suorittaminen on...	3.47	3.56	.09
17. Yleinen asevelvollisuus on...	3.45	3.53	.08
18. Jos Suomeen hyökätään, niin...	3.54	3.65	.11
19. Puolustusvoimien tärkein tehtävä...	3.96	4.02	.06
20. Puolustusvoimien toinen tehtävä...	4.25	4.23	.02
21. Puolustusvoimien kolmas tehtävä...	3.79	3.83	.04
22. Olen isänmaallinen	3.71	3.84	.13
23. Puolustusvoimat pystyy tarvittaessa...	3.23	3.34	.11
24. Sotilaan ammatti on mielenkiintoinen	3.15	3.16	.01
25. Puolustusvoimat on mielestäni hyvä...	3.31	3.34	.03
26. Voisin kuvitella työskenteleväni...	2.51	2.53	.02
27. Yhteiskunnalla tulee olla keino...	3.04	3.08	.04
28. Suorittaisin asevelvollisuuden vaikka...	2.84	2.86	.02
29. Voisin kuvitella työskenteleväni...	2.69	2.71	.02
30. Kaikkien suomalaisten tulisi...	3.76	3.77	.01
31. Olen saanut tietoa sotilaan...	2.81	2.86	.05
32. Haluaisin saada lisää tietoa sotilaan...	2.92	2.93	.01
33. Olen saanut tietoa puolustusvoimista...	2.55	2.61	.06
34. Haluaisin saada lisää tietoa...	2.85	2.89	.04

Samansuuntainen tulos on havaittavissa myös käsiteltäessä kohtia, joissa vastaajat ovat arvioineet taustavaikuttajia omille mielipiteilleen. Näin pienet erot eivät tämän tutkimuksen kan-

nalta ole tilastollisesti niin merkittäviä, ettei arvodatallinen aineisto (*Aineisto1*) kävisi käytettäväksi ainoana aineistona tutkimustulosten analyysissä. Tämän vuoksi kaikki tutkimustuloksissa käsiteltävät tulokset perustuvat aineistoon 1, joka pitää sisällään arvodatan. Vaikka kyseisessä aineistossa hyväksytyjä vastauksia onkin kaikkiaan vain 46.8 % kaikista vastauksista, niin on vastaajamäärä (n=539) riittävän suuri tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Tutkimuksen otos edustaa tällöin noin 11.5 % kaikista varusmiehistä, jotka aloittivat palveluksensa 7.7.2014 Porin prikaatissa, Kainuun prikaatissa tai Karjalan prikaatissa. Samalla tutkimus kattoi noin 4.2 % kaikista Suomessa palvelukseen tuolloin astuneista varusmiehistä. (Puolustusvoimat 2014)

Taulukko 8: Ero aineistojen välisissä keskiarvoissa. Kohdat 35–40.

	Aineisto1 n=539	Aineisto2 n=999	Erotus n=460
Scale	<i>Ka</i>	<i>Ka</i>	<i>Ka</i>
35. Sosiaalinen media	2,78	2,82	.04
36. Media	3,14	3,12	.02
37. Uskonto tai elämänkatsomus	1,75	1,87	.13
38. Koulutus	3,31	3,31	–
39. Muut ihmiset	3,89	3,88	.01
40. Kotipaikkakunta	2,67	2,76	.09

4.3 Kyselylomakkeen luominen

Kyselylomakkeen luominen aloitettiin tammikuussa 2014, välittömästi ensimmäisen seminaaritulaisuuden jälkeen. Prosessi oli kuitenkin pitkä, sillä tutkimukseen liittyvään teoriaan tutustuminen ohjasi osaltaan myös tutkimuksen suuntaa. Alun perin tutkimuksen tavoitteena oli yksinkertaisesti selvittää varusmiesten suhtautuminen sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana. Näiden asioiden selvittäminen ei kuitenkaan antaisi yksinään kovinkaan arvokasta tietoa puolustusvoimille. Sen sijaan, tutkimuksessa pyrittiin edellä mainitun lisäksi selvittämään, minkälaisen arvomaailman nuoret omaavat. Arvomaailmankaan selvittäminen ei yksinään anna riittävää tietoa siitä, miten ja ennen kaikkea miksi nuori ajattelee niin kuin ajattelee. Tämän vuoksi tutkimuksen kyselyllä pyrittiin selvittämään myös sitä, miten yhteiskunta

ja ihmisten oma toimintaympäristö ovat vaikuttaneet nuorten arvomaailman ja mielipiteiden syntymiseen.

Kyselylomakkeen luomisessa käytettiin apuna aikaisempia tutkimuksia sekä tutkimukseen liittyvää kirjallisuutta. Varsinaisia merkittäviä haasteita kyselylomakkeen luomisessa ei ollut, vaan eniten aikaa vei kunnollinen perehtyminen tutkimusta koskevaan kirjallisuuteen. Lisäksi pienehkönä haasteena oli rakentaa riittävän suppea kysely, johon varusmiehet jaksaisivat ajatuksen kanssa vastata.

4.3.1 Kyselylomakkeen esitestaus ja testaus

Kyselytutkimuksen valmisteluun kuuluu lähes poikkeuksetta kyselylomakkeen testaaminen, jolla pyritään parantamaan kyselyn toimivuutta sekä aineiston hyödyllisyyttä. (Metsämuuronen 2006, 113) Tässä tutkimuksessa suoritettiin kyselylomakkeelle esitestaus sekä varsinainen testaus. Ensimmäisessä vaiheessa kyselylomakkeesta antoi palautteen tutkimustyön ohjaaja, jonka jälkeen se esiteltiin neljällä johtamista tai sotilaspedagogiikkaa pääaineenaan opiskelevalla upseerilla. Saadun palautteen perusteella kysymyslomaketta muokattiin muutamaan otteeseen, ennen kuin se esiteltiin tutkimustyön ohjaajalle. Ohjaajan hyväksymä kysymyslomake pilotoitiin, jonka perusteella siihen tehtiin vielä pieniä muutoksia lähinnä ulkoasun ja selkeyden osalta. Itse pilotointi suoritettiin Karjalan prikaatin 2. pioneerikompanissa 26.5.2014. Pilotointiin osallistuivat kaikki yksikössä tuolla hetkellä palvelleet varusmiehet, jotka eivät olleet käskettyinä muihin tehtäviin. Kyseiset varusmiehet ($n=77$) olivat saapumiseristä 2/2013 sekä 1/2014. Pilotointi toteutettiin puolustusvoimien tiedonkeruulomakkeella, ja kysymyksiä sekä väittämiä oli yhteensä 97. Itse kyselylomake tulostettiin vihkoksi, joka jaettiin kaikille vastaajille.

Pilotoinnilla pyrittiin saamaan riittävä aineisto luotettavan faktorianalyysin toteuttamiseksi. Aineisto ei kuitenkaan osoittautunut riittävän laajaksi luotettavan faktorianalyysin suorittamiseen, jonka vuoksi tyydyttiin testaamaan suunniteltuja summamuuttujia (faktoreita) sisäisen luotettavuuden osalta (reliability analysis). Tämän analyysin jälkeen kyselystä poistettiin yksi kysymys, joka ei näyttänyt tuovan mitään lisäarvoa tutkimukselle. Tältä osin pilotointi onnistui, sillä toimimaton muuttuja kyettiin tunnistamaan sekä poistamaan. Tehdyn analyysin perusteella tutkimuksesta olisi voitu poistaa vielä 1-2 kysymystä, mutta tähän ei kuitenkaan päädytty, sillä niiden poistamisen koettiin mahdollisesti heikentävän tutkimusaineistoa laajemmassa mittakaavassa.

Varusmiesten käyttäminen pilotoinnissa onnistui hyvin, ja suuri osa vastaajista käytti lähes kaiken annetun ajan hyväkseen. Pilotoinnin otoksesta jouduttiin ennen faktorianalyysejä poistamaan kaksi lomaketta, sillä ne oli täytetty vain osittain. Muita ongelmia pilotoinnin aineistossa ei havaittu.

Vastaajat antoivat pilotoinnin jälkeen sanallista palautetta kyselylomakkeesta ja tutkimuksesta. Annetun palautteen avulla korjattiin kyselylomakkeesta kaksi varusmiesten mielestä epäselväksi koettua kohtaa. Kyselylomakkeen sisältöön sekä tutkimuksen tarkoitukseen varusmiehet suhtautuivat varovaisen positiivisesti. Eniten ihmetystä herätti se, miksi puolustusvoimat työnantajana oli erotettu sotilaan ammatista, joka itsessään lisää tutkimuksen arvoa. Lisäksi monilla oli hyvinkin voimakkaita tunteita tai mielipiteitä sotilaan ammattia kohtaan.

4.3.2 Kyselylomakkeen kehittäminen

Tutkimuksessa käytetty kyselylomake sai lopullisen muotonsa 10.6.2014, ja se löytyy tutkimusraportin liitteestä 1. Kyselylomake tulostettiin vihkomuotoon, jolloin se voitiin jakaa kaikille vastaajille kyselytilanteissa. Kyselylomakkeessa oli yhteensä neljä osiota, joista ensimmäinen koostui kysymyksistä 1 - 9. Ensimmäisessä osiossa selvitettiin vastaajien taustatietoja, ja sen tarkoituksena oli olla helppo ja yksiselitteinen kaikille vastaajille. Helpolla ja luonnollisella aloituksella pyrittiin helpottamaan vastaamisen aloittamista sekä lisäämään vastaajien mielenkiintoa kyselyä kohtaan (Heikkilä 2010, 48–49). Ensimmäisessä osiossa selvitettiin vastaajien sukupuoli, ikä, siviilisääty, asumismuoto, kotipaikkakunta, koulutustausta ja palvelupaikka. Näistä haasteellisoin oli kotipaikkakunta, sillä sen selvittäminen tiedonkeruulomakkeella tehokkaasti on ongelmallista. Tutkimuksen teoreettisen aineiston valossa päädyttiin siihen, että vastaajilta kysyttiin kartan avulla minkä sotilasläänin alueella he arvioisivat asuvansa, sekä kokivatko he asuvansa kaupungissa, taajamassa vai maaseudulla. Käytännössä ensimmäisellä osiolla selvitettiin ensisijaisesti alokkaiden toimintaympäristöä.

Kyselylomakkeen toinen osio koostui väittämistä 10 – 34, joiden tarkoituksena oli selvittää vastaajien asenteita ja mielipiteitä asepalveluksesta, puolustusvoimista, isänmaallisuudesta ja sotilaan ammatista. Väittämät koottiin useista aikaisemmista tutkimuksista, joiden lisäksi luotiin uusia kysymyksiä erityisesti sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana liittyen. Perimmäinen tarkoitus näillä väittämillä oli selvittää, oliko esimerkiksi kansallisella identiteetillä tai tiedonsaannilla yhteyttä mielipiteeseen sotilaan ammatista ja puolustusvoimista työnantajana.

Tutkimuksen kolmas osio koostui kohdista 35 – 40, jotka perustuivat täysin tutkimuksen viitekehukseen. Osion tarkoitus oli ymmärtävän ihmistieteen avulla selvittää, miten vastaajat kokivat omien asenteidensa ja mielipiteidensä syntyneen. Tällä kyselyn osiolla koettiin olevan mahdollisesti hyvinkin suuri merkitys puolustusvoimien suhteen, sillä nuorison mielipiteisiin on vaikea vaikuttaa enää varusmiespalveluksen aikana, koska arvomaailma on pitkälti jo rakentunut 18 ikävuoteen mennessä. Tämän sijaan puolustusvoimien pitäisi pystyä näkymään niissä paikoissa, jotka oikeasti nuorisoon ja heidän mielipiteidensä syntymiseen vaikuttavat. Varsinaiset vaikuttimet valittiin suoraan tutkimuksen viitekehuksesta; sosiaalinen media, media, uskonto/elämäkatsomus, koulutus, muut ihmiset ja kotipaikkakunta.

Kyselyn neljäs ja viimeinen osio koostui kohdista 41 – 96. Tämä kyselyn osio perustui sellaiseen tutkimukseen aiemmin käsiteltyyn Schwartzin arvotutkimukseen, joka oli käännetty suomen kielelle. Kyseisessä osiossa vastaajia pyydettiin ilmaisemaan kuinka tärkeinä he pitivät kutakin Schwartzin kuvaamaa arvoa. Tällä tutkimuksen osiolla pyrittiin selvittämään arvomaailman yhteyttä ennen kaikkea kyselylomakkeen toiseen osioon, eli mielipiteisiin ja asenteisiin. Lisäksi varusmiespalveluksen aloittavan nuorison arvomaailman kartoittaminen voi antaa puolustusvoimille nykyistä syvemmän ymmärryksen siitä, millaisia nuoret oikeasti ovat ja miten heidän kanssaan tulisi toimia entistä tehokkaammin.

4.4 Tilastolliset analyysit

Tilastollisten testien ja analyysien avulla kvantitatiivisen tutkimuksen otoksesta kyetään tekemään päätelmiä tutkittavista asioista (Nummenmaa 2010, 137). Tilastollisten testien ja analyysien tekeminen on tehokasta ja luotettavaa, kun käytössä on siihen soveltuva ohjelmisto, kuten tässä tutkimuksessa käytetty IBM:n SPSS 22 (Statistical Package for Social Sciences). Ensimmäinen vaihe aineiston käsittelyssä oli summamuuttujien (faktorien) luominen yksittäisistä muuttujista (kysymyksistä/väittämistä). Tämä tehtiin tutkimuksen viitekehysten mukaisesti, ja itse prosessi kuvataan tutkimusraportin seuraavassa osiossa. Tutkimustuloksiin vastattiin käyttämällä luotuja faktoreita, sekä myös yksittäisiä muuttujia.

4.4.1 Faktorianalyysi

Faktorien käyttäminen survey-tutkimuksissa on yleistä, ja usein myös tarpeellista. Faktorit luodaan yksittäisistä muuttujista, joita kyselyssä on aineistonkeruuvaiheessa käytetty. Tällöin esimerkiksi yksittäisten muuttujien merkitys pienenee, jolloin myös yksittäisten vastausvirheiden vaikutus tuloksiin vähenee. Toisaalta faktoreita käytettäessä myös hävietään osa siitä informaatiosta, joka käytetyillä muuttujilla on kerätty. (Nummenmaa 2010, 161–165)

Faktoreiden käyttö voi olla joko suunniteltua tai ennalta suunnittelematonta, jolloin niiden käytön tarpeellisuus saatetaan huomata vastan aineistoa analysoitaessa. Tämän tutkimuksen kannalta oli tärkeää, ettei kyselylomakkeesta tule liian pitkää, jolloin myös yksittäisten muuttujien ja niistä muodostettavissa olevien faktorien määrä pyrittiin pitämään mahdollisimman pienenä. Faktoreita suunniteltiin muodostettavaksi tässä tutkimuksessa yhteensä 16. Ensimmäiset kymmenen suunniteltua faktoria olivat Schwarzin arvotutkimuksen mukaiset arvotyypit, jotka esiteltiin aiemmin. Loput kuusi faktoria liittyivät kyselylomakkeen toiseen osioon, jossa mitattiin asenteita ja mielipiteitä. Suunnitellut faktorit ja niiden sisälle tarkoitetut muuttujat (numeroituna kyselylomakkeen mukaisesti) esitetään taulukossa 9.

Suunnitelluissa faktoreissa havaittiin muutamia ongelmia, jotka liittyivät niiden luotettavuuteen. Schwarzin arvotyypeissä ongelmia oli hedonismissa, yhdenmukaisuudessa ja perinteisissä. Merkittävin ongelma oli cronbachin alfan latautuminen alle suositellun minimitason $<.60$ (Metsämuuronen 2006, 68). Yhdenmukaisuuden ja perinteiden osalta myös yksittäisen muuttujan poistaminen olisi nostanut cronbachin alfaa tilastollisesti merkitsevästi. Schwarzin arvotyyppijä edustaviin faktoreihin ei kuitenkaan tehty muutoksia, sillä hänen teoriansa on jo aiemmin testattu, eikä sen sisäistä reliabiliteettia tarvitse tässä tutkimuksessa kyseenalaistaa.

Tästä huolimatta arvotyypeille suoritettiin testi käyttämällä ”multidimensional testing” (MDS) menetelmää ”proxscal” algoritmilla, joka on yleinen tapa mallintaa tämän tyyppisen tutkimuksen tuloksia. Tämä on sama tapa, jolla Schwarz aikanaan kuvasi luomiensa arvojen ulottuvuuksia. Testin perusteella saatiin arvotyyppien stressitasoksi (*I-STRESS*) .21, joka ylittää vain hieman ylärajana pidetyn .15 (Jaworska & Chupetlovska-Anastova 2009, 4) arvon. Ylitys on erittäin pieni, eikä sen koeta heikentävän tulosten luotettavuutta. Tämän testin osalta tutkimuksessa käytettiin SPSS-ohjelmiston versiota 17.

Taulukko 9: Suunnitellut faktorit ja niiden sisäinen reliabiliteetti.

Schwarzin arvotyypit		
Faktori	Väittämät	α
Universalismi	41, 42, 57, 64, 66, 69, 70, 75, 78	.80
Valta	43, 52, 63, 67, 86	.64
Hedonismi	44, 90	.48 ^a
Itseohjautuvuus	45, 54, 56, 71, 81, 93	.63
Hyväntahtoisuus	46, 50, 59, 68, 74, 85, 89, 92, 94	.69
Turvallisuus	47, 48, 53, 55, 62, 82, 96	.62
Vaihtelunhalu	49, 65, 77	.75
Yhdenmukaisuus	51, 60, 80, 87	.59 ^{ab}
Perinteet	58, 61, 72, 76, 84, 91	.41 ^{ab}
Saavutukset	73, 79, 83, 88, 95	.75
Asenteet ja mielipiteet		
Faktori	Väittämät	α
Kansallinen identiteetti	10, 11, 13, 15, 22	.87
Maanpuolustustahto	12, 18, 30	.76
Suhtautuminen varusmiespalvelukseen	16, 17, 28, 27	.80
Suhtautuminen puolustusvoimiin	14, 19, 20, 21	.80
Suhtautuminen sotilaan ammattiin uravaihtoehtona	24, 26, 31, 32	.78 ^b
Suhtautuminen puolustusvoimiin työnantajana	25, 29, 33, 34	.66 ^b

^a) Cronbachin alpha (α) liian alhainen

^b) Muuttujan/muuttujien poistaminen nostaisi faktorin luotettavuutta tilastollisesti merkitsevästi ($\geq .05$)

Faktorien sisäisen reliabiliteetin testaaminen ei kvantitatiivisessa tutkimuksessa riitä, vaan tulee tarkastella muuttujia myös eksploratiivisen faktorianalyysin (explorative factor analysis, EFA) avulla. Tällä menetelmällä etsitään muuttujista luotavissa olevia faktoreita tilastollisilla menetelmillä. Tässä tutkimuksessa käytettiin ”maximum likelihood” menetelmää ”varimax” rotaatiolla asenteita ja mielipiteitä mitanneisiin kysymyksiin ja väittämiin. Faktorianalyysissä käytettiin lisäksi Kaiserin testiä (Kaiser – Meyer – Olkin Measure of Sampling Adequacy), jonka arvoksi tuli $KMO = .86$. Lisäksi Bartlettin sväärisyystestin (Bartlett’s Test of Sphericity) arvoksi tuli $p < .001$. Näiden arvojen perusteella voidaan faktorianalyysiä pitää soveltuvana keinona faktorien luomiseksi kerätyssä aineistossa.

Faktorianalyysissä käytettiin yksittäisten muuttujien latautumisen alarajana arvoa .40. Lisäksi muuttujien latautuminen arvolla $>.30$ johonkin toiseen faktoriin pidettiin liian voimakkaana ristikkäislatautumisena. Näiden kriteerien perusteella käännetty faktorimatriisi (Rotated Factor Matrix) ehdotti käytettäväksi kolmea faktoria suunniteltujen kuuden sijasta, karsien samalla pois kysymyslomakkeen väittämistä numerot 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 27, 28 ja 30. Yksi ehdotettu faktori piti sisällään alun perin kansallista identiteettiä (5kpl) ja maanpuolustustahtoa (1kpl) mitanneita väittämiä. Toinen faktori koostui puolestaan suhtautumista sotilaan ammattiin (3kpl) ja puolustusvoimiin työnantajana (3kpl) mitanneista väittämistä. Kolmas ja viimeinen faktori puolestaan sisälsi väittämät, joilla mitattiin sitä, olivatko alokkaat saaneet tietoa sotilaan ammatista (1kpl) tai puolustusvoimista työnantajana (1kpl) ennen varusmiespalvelusta.

Tutkimusongelmien vuoksi päädyttiin lopulta neljään faktoriin (taulukko 10), jolloin edellä mainituista faktoreista keskimääräinen jaettiin kahteen osioon. Toisella mitattiin suhtautumista sotilaan ammattiin ja toisella suhtautumista puolustusvoimiin työnantajana. Näille neljälle faktorille suoritettiin myös reliabiliteettianalyysi (reliability analysis), jonka perusteella kaikkien faktorien cronbachin alfaat ylittivät vaaditun tason ($>.60$), ollen myös suurempia kuin suunniteltujen vastaavien faktorien arvot. Samalla analyysimenetelmällä saatiin selville myös jokaisen muuttujan korjattu ominaiskorrelaatio (Corrected Item Total Correlation) sekä selityaste (Squared Multiple Correlation), jotka nousivat kaikilta osin riittävän suuriksi, edustaakseen tilastollisesti luotettavaa tulosta (taulukko 10). Heikoin selityaste tuli faktoriin ”*suhtautuminen puolustusvoimiin työnantajana*” kuuluville muuttujille, nousten kuitenkin tasolle $\geq .28$, jota voidaan pitää riittävän suurena.

Taulukko 10: Asenteiden ja mielipiteiden muuttujat sekä faktorit.

Faktori Muuttuja	α	Korj. omi- nais- kor- relaatio	Selitysas- te
KANSALLINEN IDENTITEETTI	.89		
10. Suomalainen kulttuuri on minulle tärkeä ja läheinen		.74	.56
11. Olen ylpeä siitä, että olen suomalainen		.78	.65
12. Suomi on puolustamisen arvoinen maa		.74	.58
13. Jokainen suomalaisen velvollisuus on kunnioittaa Suomen historiaa ja kulttuuriperintöä		.65	.44
15. Tunnen yhteenkuuluvuutta muiden suomalaisten kanssa		.66	.44
22. Olen isänmaallinen		.71	.51
SUHTAUTUMINEN SOTILAAN AMMATTIIN	.86		
24. Sotilaan ammatti on mielenkiintoinen		.71	.51
26. Voisin kuvitella työskenteleväni puolustusvoimille ammat- tisotilaan		.77	.59
32. Haluaisin saada lisää tietoa sotilaan ammatista uravaih- toehtona		.73	.53
SUHTAUTUMINEN PUOLUSTUSVOIMIIN TYÖNANTAJANA	.71		
25. Puolustusvoimat on mielestäni hyvä työnantaja		.53	.28
29. Voisin kuvitella työskenteleväni puolustusvoimille siviiliteh- tävissä		.53	.28
34. Haluaisin saada lisää tietoa puolustusvoimista työnantaja- na		.55	.30
TIEDONSAANTI ENNEN VARUSMIESPALVELUSTA	.79		
31. Olen saanut tietoa sotilaan ammatista uravaihtoehtona ennen varusmiespalvelusta		.65	.43
33. Olen saanut tietoa puolustusvoimista työnantajana ennen varusmiespalvelusta		.65	.43

4.4.2 Regressioanalyysi

Regressioanalyysiä voidaan pitää yhtenä perusanalyysimenetelmänä tilastollisessa tutkimuksessa, jonka avulla usealla muuttujalla pyritään selittämään yhtä muuttujaa tai faktoria, jolloin todellisuutta mallinnetaan matemaattisen tulkinnan kautta. Muuttujien tulee lähtökohtaisesti olla välimatka- tai suhdeasteikolla. (Heikkilä 2010, 236–237)

Jokainen regressioanalyysiin mukaan tuleva muuttuja saa painokertoimen B . Tuloksissa hyväksyttävänä rajana pidetään B -kertoimen t -arvoa ($t > 2$) sekä sen merkitsevyyttä ($p < .05$) (Metsämuuronen 2006, 649). Mitä lähempänä B on arvoa 0, sitä vähemmän kyseisen selittävän muuttujan muuttaminen vaikuttaisi selitettävään muuttujaan. Arvon lähestyessä tasoa 1, on näiden muuttujien välillä puolestaan positiivinen vaikutus toisiinsa. Mikäli taas arvo lähestyy tasoa -1, on muuttujien välillä negatiivinen yhteys. Edellä mainittujen lisäksi regressiomallin selityksasteen tulee nousta riittävän korkeaksi ($\text{Adj. } R^2 > .06$), jotta sen tuloksia voidaan pitää luotettavina (Heikkilä 2010, 252). T -arvoa ei raportoida tässä tutkimuksessa erikseen, sillä kaikissa regressiomalleissa joissa löytyi tilastollisesti vähintään lähes merkitsevä yhteys, oli myös kyseinen arvo riittävän suuri.

Tässä tutkimuksessa regressioanalyysiä käytetään selittämään arvojen, arvotyyppien, kansallisen identiteetin sekä tiedonsaannin yhteyttä suhtautumiseen sotilaan ammattia ja puolustusvoimia työnantajana kohtaan.

4.4.3 Varianssianalyysi

Varianssi ja siitä johdettu keskihajonta kuvaavat arvojen vaihtelua keskiarvon ympärillä. Varianssianalyysin perimmäinen tarkoitus onkin selvittää, onko erilaisten ryhmien keskiarvojen välillä tilastollista yhteyttä (Metsämuuronen 2006, 341, 565). Varianssianalyysien tekeminen vaatii aineiston jakamisen ryhmiin, joissa määräävänä tekijänä voi olla esimerkiksi ikä, sukupuoli, koulutus, palkka tai kotipaikkakunta. Varianssianalyysin lähtökohtana on se, että näiden perusjoukkojen (ryhmien) tulee olla normaalisti jakautuneita, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että otoksen on oltava mahdollisimman lähellä ns. normaalisti jakautunutta populaatiota.

Mikäli samanaikaisesti pyritään analysoimaan useamman faktorin tai muuttujan keskiarvojen yhteyttä ryhmien välillä, käytetään ns. monisuuntaista varianssianalyysiä (multivariate analysis of variance - MANOVA). Jos taas analysoidaan yksittäisen faktorin tai muuttujan kes-

kiarvojen yhteyttä ryhmien välillä, käytetään yksisuuntaista varianssianalyysiä (one-way analysis of variance - ANOVA). Tässä tutkimuksessa käytetään yksisuuntaista varianssianalyysiä tutkittaessa vastaajien taustatietojen perusteella muodostettavien ryhmien välisiä eroja suhtautumisessa sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana. Lisäksi varianssianalyysissä suoritetaan ”post-hoc”-testit, joiden tulkintaan käytetään levenen testin merkitsevyyttä. Levenen testin merkitsevyyden ollessa alhainen ($p < .05$), tehdään tulosten tulkinta ”Tukey HSD” menetelmällä. Mikäli levenen testi puolestaan ylittää kyseisen tason, niin käytetään tulosten tulkintaan ”Games-Howelin” menetelmää.

Varianssianalyysimenetelmistä yleisesti käytettyä t-testiä voidaan käyttää silloin, kun ryhmä jakaantuu vain kahteen. Tässä tutkimuksessa t-testiä käytetään ainoastaan tarkasteltaessa sukupuolen yhteyttä mielipiteisiin. T-testin luotettavuutta kuitenkin vähentää se, ettei tutkimuksen otos sukupuolen osalta edusta normaalisti jakautunutta populaatiota.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuus perustuu muutamaankin tärkeään peruseriaatteeseen, joita tutkijan tulee noudattaa koko tutkimusprosessin läpi. Näistä periaatteista merkittävimmät liittyvät suoritettavien kyselyiden reliabiliteettiin ja validiteettiin. (Metsämuuronen 2006, 62–65, Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2005, 216–218). Kuten jo tutkimuksen toteutusluvussa mainittiin, tarkoittaa mittarin tai tutkimuksen reliabiliteetti sen toistettavuutta muiden toimesta. Käytännössä reliabiliteetiltaan hyvä tutkimus ja siinä käytetty mittari toimisivat samalla tavoin myös toisen tutkijan käytössä, mikäli otos pysyisi samana. Mittarin validiteetilla puolestaan arvioidaan, mittaako se niitä asioita joita tutkija on halunnut sen mittaavan. Tällöin validiteetin arvioinnilla selvitetään esimerkiksi ymmärsivätkö tutkimukseen osallistuneet heille esitetyt kysymykset tutkijan tarkoittamalla tavalla. Käytännössä kysymysten tulee siis olla niin yksiselitteisiä, ettei niitä voi ymmärtää väärin.

Validiteetti onnistui tässä tutkimuksessa melko hyvin, sillä kyselylomakkeelle pystyttiin toteuttamaan esitestaus ja testaus ennen varsinaista tutkimusaineiston keräämistä. Tutkimuksessa käytetyn kyselylomakkeen validiteettia kokonaisuutena ei kuitenkaan suppeahkon otoksen vuoksi kyetty faktorianalyysillä testaamaan, minkä vuoksi useat yksittäiset väittämät jouduttiin poistamaan käytöstä vasta aineiston keräämisen jälkeen. Tätä ei kuitenkaan voida pitää validiteettia heikentävänä tekijänä, sillä toimimattomat muuttujat poistettiin aineistosta ennen tulosten käsittelyä. Lisäksi mittarin validiteettia lisäsi esitestauksessa saadut havainnot, joiden

mukaan sitä pidettiin hyvin yksiselitteisenä ja selkeänä. Tämän vuoksi myös tutkimuksen tuloksia voidaan pitää luotettavina, sillä alokkaat tiesivät mitä kysyttiin ja miten kysymyksiin tuli vastata.

Validiteetin osalta tulee myös selvittää mittarin ulkoista ja sisäistä validiteettia. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan sitä, kuinka yleistettävänä tutkimusta voidaan pitää. Sisäinen validiteetti puolestaan tarkoittaa sitä, onko mittari tai tutkimuksessa käytetyt käsitteet oikeanlaiset ja kattavatko ne tutkittavan aiheen riittävän laajasti. Ulkoisen validiteettiin liittyy erityisesti otanta, sekä siinä mahdollisesti esiintyvät virheet. Otantavirheitä voivat olla esimerkiksi tilanteeseen sopimaton otantamenetelmä, liian pieni otanta tai se, ettei otanta edusta tutkittavaa peruspopulaatiota riittävän kattavasti (Holopainen & Pulkkinen 2007, 41). Ajankäytöllisistä syistä johtuen tutkimusta ei voitu toteuttaa kaikilla puolustushaaroilla ja kaikilla alokkeilla. Otanta kuitenkin valittiin tässä tutkimuksessa siten, että koko maa tulisi mahdollisimman hyvin katettua. Otantavirhettä pyrittiin lisäksi minimoimaan sillä, että kaikki valituissa perusyksiköissä palvelleet alokkaat vastasivat kyselyyn. Tutkimuksen yleistettävyyttä lisää myös se, että maavoimien alokkaat edustavat määrällisesti suurinta osaa kyseisen ikäluokan alokkaista. Sisäistä validiteettia puolestaan paransi Schwarzin arvotutkimuksessa käytetyn kyselyn hyödyntäminen sellaisenaan. Tällöin varsinkin arvojen osalta saatiin mahdollisimman arvokasta ja luotettavaa tietoa alokkaista. Lisäksi edellä mainitun faktorianalyysin ja osioanalyysin perusteella poistetut kysymykset ja väittämät paransivat ennen kaikkea tutkimuksen tulosten luotettavuutta sekä validiteettia.

Tutkimuksen reliabiliteetin osalta haasteita ei löydetty, sillä tutkimus ja kysely sellaisenaan ovat toteutettavissa muidenkin tutkijoiden toimesta. Ainoat reliabiliteettiin vaikuttavat tekijät liittyvät itse kyselytilanteessa annettuun vastaamisohjeistukseen, sekä tiukkoihin vastausten hylkäysperusteisiin, jotka tulisi suorittaa myös jatkossa samalla tavalla. Tämä olisi tärkeää ennen kaikkea systemaattisen virheen välttämiseksi. Systemaattisella virheellä tarkoitetaan esimerkiksi heikkouksia ohjeistuksessa tai mittaustilanteessa, jotka johtavat vääristyneeseen tulokseen vastaajien määrästä riippumatta (Metsämuuronen 2006, 127). Systemaattinen virhe saattaa esimerkiksi aiheutua kyselyyn osallistuvien kokiessa tarvetta valehdella vastauksiinsa. Tämän tutkimuksen mittaustilanteissa alokkaille kuitenkin painotettiin sitä, ettei vääriä vastauksia ollut. Lisäksi alokkaille kerrottiin, ettei heidän vastauksiaan voitaisi mitenkään yksilöidä muiden vastaajien joukosta, jolloin heidän ei myöskään tarvinnut pelätä seurauksia omista vastauksistaan.

Ainoa tapa testata reliabiliteettia täydellä varmuudella olisi toistomittaus, rinnakkaismittaus tai suorittamalla sama mittaus samanaikaisesti jonkun muun toimesta (Metsämuuronen 2006, 65). Näille menetelmille ei koettu tarvetta, varsinkaan esitestaukseen osallistuneiden varusmiesten suhtautuessa positiivisesti niin tutkimuksen aiheeseen kuin kyselylomakkeeseenkin.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Alokkaiden suhtautuminen sotilaan ammattiin uravaihtoehtona ja puolustusvoimiin työnantajana

Suhtautumista sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana mitattiin yksittäisillä muuttujilla, joiden avulla luotiin faktoreita, kuten tutkimuksen metodologiassa esitettiin. Taulukossa 11 esitetään luotujen faktoreiden ja niiden sisältämien yksittäisten muuttujien keskiarvot, keskihajonnat ja moodit. Faktoreiden osalta moodeja ei voida mitata, jonka vuoksi niitä ei myöskään taulukossa näy. Asteikko tässä kysymyslomakkeen osiossa oli 1 (täysin eri mieltä) – 5 (täysin samaa mieltä)

Tulosten perusteella voidaan tehdä muutamia havaintoja, joista ensimmäisenä esille nousee suhtautuminen sotilaan ammattiin ($Ka = 2.86$), joka asettuu negatiivisen ja neutraalin suhtautumisen välille. Korkeimman latauksen edellä mainitun faktorin muuttujista saa väittämä ”24. sotilaan ammatti on mielenkiintoinen” ($Ka = 3.15$), joka puolestaan asettuu neutraalin ja positiivisen suhtautumisen välille. Tämän väittämän kohdalla mainittavan arvoista oli se, että moodi oli 4, joka asettuu vastausasteikolla positiiviselle puolelle. Matalin lataus on väittämällä ”26. voisin kuvitella työskenteleväni puolustusvoimille ammattisotilaana” ($Ka = 2.51$). Kolmas ja viimeinen muuttuja asettuu kahden edellisen väliin ($Ka = 2.92$). Suhtautumista sotilaan ammattiin voidaan tulosten valossa pitää suhteellisen neutraalina, joskin suuri keskihajonta (≥ 1.19) osoittaa vastaajien välillä vallinneen merkittävää erimielisyyttä.

Taulukko 11: Suhtautuminen sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana.

Faktori	Ka	Keskihajonta	Moodi
Muuttuja			
SUHTAUTUMINEN SOTILAAN AMMATTIIN	2.86	1.19	-
24. Sotilaan ammatti on mielenkiintoinen	3.15	1.25	4
26. Voisin kuvitella työskenteleväni puolustusvoimille ammattisotilaana	2.51	1.39	1
32. Haluaisin saada lisää tietoa sotilaan ammatista uravaihtoehtona	2.92	1.39	1, 3
SUHTAUTUMINEN PUOLUSTUSVOIMIIN TYÖNANTAJANA	2.95	.99	-
25. Puolustusvoimat on mielestäni hyvä työnantaja	3.31	1.08	3
29. Voisin kuvitella työskenteleväni puolustusvoimille siviilitehtävissä	2.69	1.24	3
34. Haluaisin saada lisää tietoa puolustusvoimista työnantajana	2.85	1.38	1

Suhtautuminen puolustusvoimiin työnantajana oli faktorianalyysin perusteella latautunut samaan faktoriin sotilasammattiin uravaihtoehtona suhtautumisen kanssa. Tämä on havaittavissa myös tuloksista, sillä näiden kahden faktorin välillä on hyvin pieni ero niin keskiarvon (.09), kuin myös keskihajonnan (.20) suhteen. Yksittäisten muuttujien osalta voimakkaimman latauksen saa väittämä ”25. puolustusvoimat on mielestäni hyvä työnantaja” ($Ka = 3.31$), joka asettuu korkeammalle kuin suhtautuminen sotilaan ammatin mielenkiintoisuuteen. Matallimmin puolestaan latautuu samaa mitannut muuttuja kuin sotilaan ammatinkin kohdalla, eli väittämä ”29. voisin kuvitella työskenteleväni puolustusvoimille siviilitehtävissä” ($Ka = 2.69$). Viimeinen muuttuja ”34. haluaisin saada lisää tietoa puolustusvoimista työnantajana” asettuu jälleen edellä mainittujen väliin ($Ka = 2.85$). Suhtautuminen puolustusvoimiin työnantajana on näiden tilastojen valossa siis suhteellisen neutraalia, joskin keskihajonta vastauksissa on jälleen melko suuri (≥ 1.08).

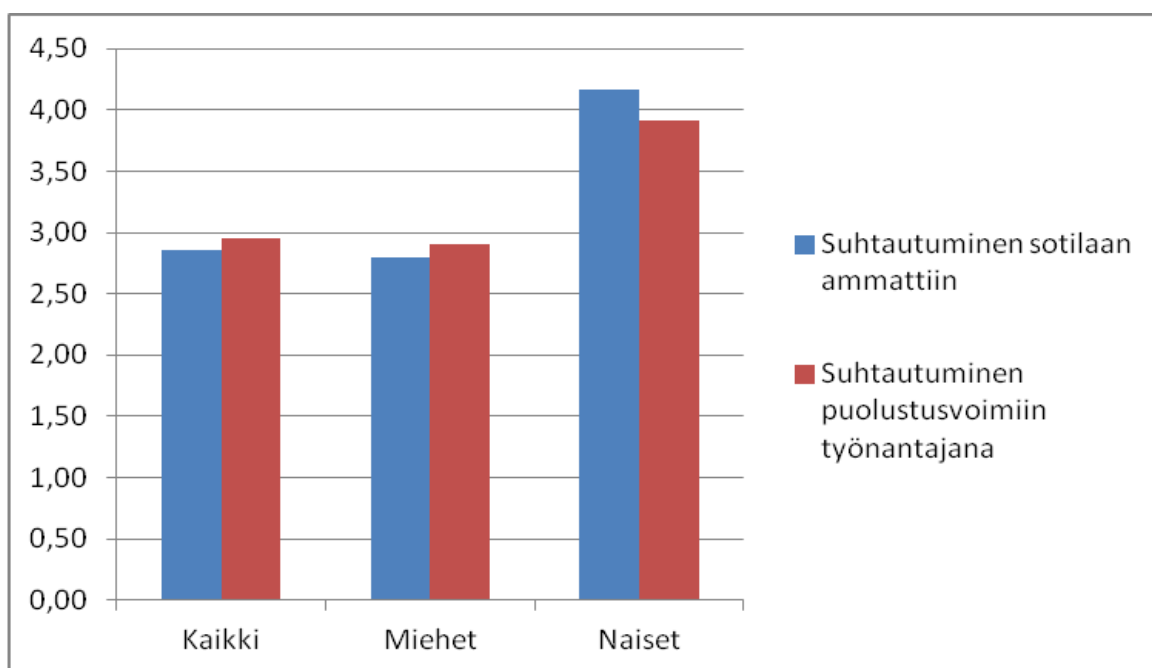
5.2 Vaikuttimet suhtautumisten taustalla

Tässä osiossa tarkastellaan kahta eri kokonaisuutta, joista ensimmäinen liittyy vastaajien taustatietoihin (kysymyslomakkeen kohdat 1-9) ja toinen vastaajien asenteisiin sekä mielipiteisiin (kysymyslomakkeen kohdat 10–34). Ensimmäisen osion vastaukset annettiin pääasiassa laatuerosteikolla (kuten koulutus ja sukupuoli) ja välimatka-asteikolla (kuten ikä). Toisen osion vastaukset annettiin puolestaan kaikki järjestysasteikolla (1 Täysin eri mieltä – 5 Täysin

samaa mieltä). Tämän seurauksena myös käytettävät tilastolliset menetelmät eroavat näiden kahden osion välillä.

Tarkasteltaessa vastaajien taustatietojen vaikutusta vastauksiin, löydetään muutamia esille nostettavia kokonaisuuksia. Ensimmäinen tarkastelun kohde on vastaajien sukupuoli (kuvaaja 1), jonka vaikutusta analysoitiin T-testillä. T-testi on hyvä varianssianalyysimenetelmä silloin, kun vertaillaan vain kahta ryhmää toisiinsa joidenkin muuttujien tai faktorien osalta. Tulosten valossa sukupuoli vaikuttaa tilastollisesti merkitsevästi suhtautumiseen sotilaan ammattiin ($t=-5.57, p<.001$) sekä puolustusvoimiin työnantajana ($t=7.42, p<.001$). Keskiarvojen perusteella naiset kokevat etenkin sotilaan ammatin huomattavan paljon positiivisemmin kuin miehet, ja ero on melkein yhtä suuri myös suhtautumisessa puolustusvoimiin työnantajana. Jälkimmäisen osalta on huomattava kuitenkin se, että keskihajonta oli naisten kohdalla suurempaa, kuin miesten.

Kuvaaja 1: Sukupuoli ja suhtautuminen

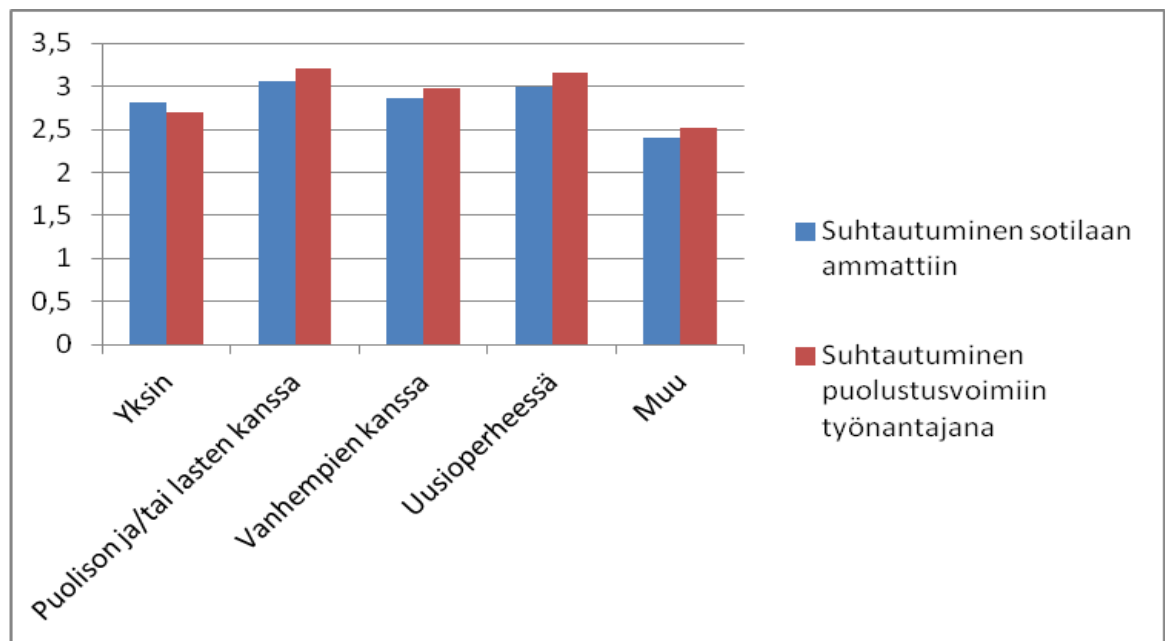

Seuraava tarkasteltu taustatieto on ikä, jonka osalta vastausvaihtoehtoja oli viisi. Tämän vuoksi siirryttiin käyttämään One-way ANOVA varianssianalyysiä. Iän osalta tuloksista ei noussut esille mitään poikkeavaa, vaan kaikki ikäryhmät vastasivat samansuuntaisesti. Ainoa poikkeus olivat 24–25-vuotiaat ($n=4$), jotka arvioivat sekä sotilaan ammatin, että myös puolustusvoimat työnantajana korkeammalle kuin muut ikäryhmät, mutta tämän tuloksen luotettavuutta vähentää pieni ryhmäkoko. Varianssianalyysillä voidaankin todeta, että iällä ei ole tilastollisesti merkittävää yhteyttä kysyttäessä mielipidettä sotilaan ammatista ($F(4, 534)=.37$,

$\eta^2 = .003$, $p = .83$) tai puolustusvoimista työnantajana ($F(4, 534) = 1.71$, $\eta^2 = .01$, $p = .14$). Sama koskee myös koulutusta ($F(7, 531) = 1.30$, $\eta^2 = .02$, $p = .25$ ja $F(7, 531) = .73$, $\eta^2 = .01$, $p = .65$) ja siviilisäätystä ($F(2, 536) = .44$, $\eta^2 = .002$, $p = .65$ ja $F(2, 536) = .48$, $\eta^2 = .002$, $p = .62$).

Asumismuoto ($F(4, 534) = 1.20$, $\eta^2 = .01$, $p = .31$ ja $F(4, 534) = 3.40$, $\eta^2 = .02$, $p < .05$), asumispaikka ($F(2, 536) = 3.47$, $\eta^2 = .01$, $p < .05$ ja $F(2, 536) = 3.14$, $\eta^2 = .01$, $p > .05$) ja aselaji ($F(2, 536) = 3.73$, $\eta^2 = .01$, $p > .05$ ja $F(2, 536) = 3.26$, $\eta^2 = .01$, $p = .25$) puolestaan ovat tilastollisesti lähes merkitseviä, ja niistä on löydettävissä pieniä eroavaisuuksia myös parivertailuissa.

Kuvaaja 2: Asumismuoto ja suhtautuminen

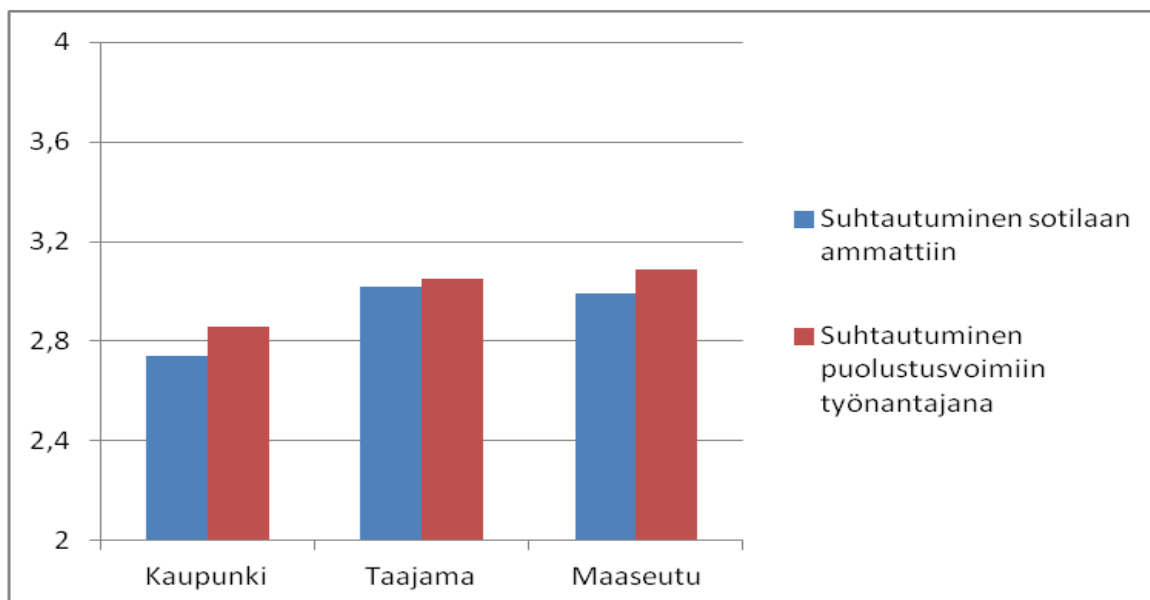

Asumismuodon osalta alhaisin keskiarvo oli sisarusten tai kaverin kanssa (*Muu*) asuvilla kun taas korkein oli puolisonsa (ja mahdollisten lastensa) kanssa asuvilla. Uusioperheissä asuvilta puolestaan löytyy alhaisin vastausten keskihajonta. Tilastollisesti ainoa lähes merkitsevä yhteys löytyi asumismuodon ja suhtautumisen puolustusvoimiin työnantajana välillä ($p < .05$). Parivertailussa tilastollisesti merkittävää eroa asumismuotojen välillä ei kuitenkaan ollut löydettävissä ($p > .1$).

Asumispaikan yhteydestä mielipiteeseen on löydettävissä asumismuodon tavoin eroavaisuuksia keskiarvoissa. Erityisesti kaupungissa asuminen näyttää ennustavan taajamaa ja maaseutua negatiivisempaa suhtautumista sotilaan ammattiin sekä puolustusvoimiin työnantajana. Keskihajonnoissa eroa ei asumispaikkojen välillä juuri ole. Merkittävin tilastollinen ero löytyy

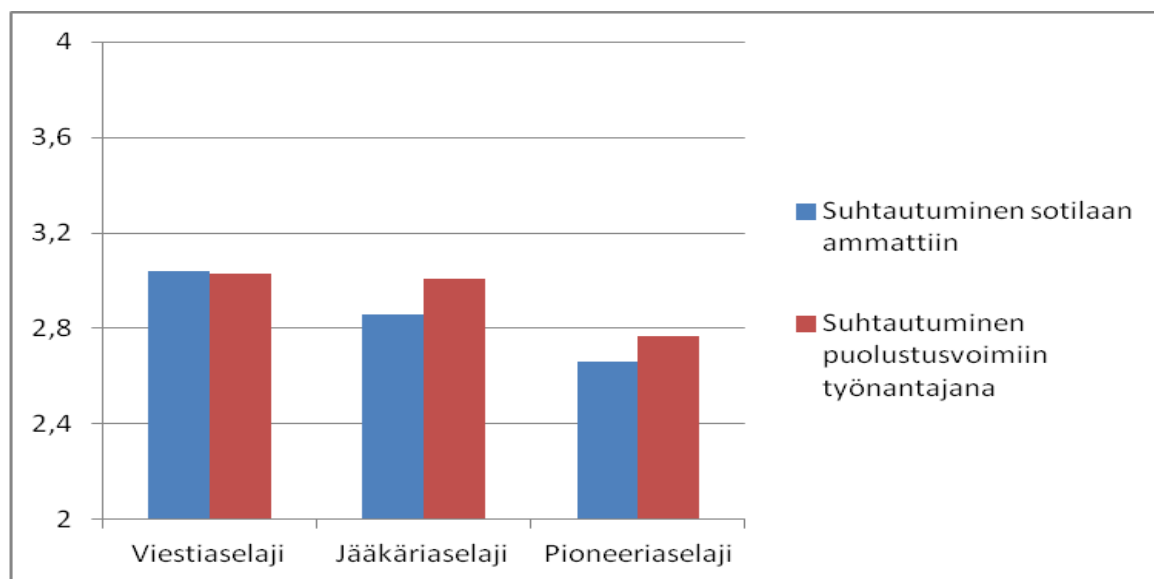
vastausvaihtoehtojen ”kaupunki” ja ”taajama” väliltä suhtautumisessa sotilaan ammattiin ($p=.06$), joka sekään ei ole tilastollisesti merkitsevä. Asumispaikalla kuitenkin näyttäisi olevan lähes merkitsevä yhteys suhtautumisessa sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana ($p<.05$).

Kuvaaja 3: Asumispaikka ja suhtautuminen

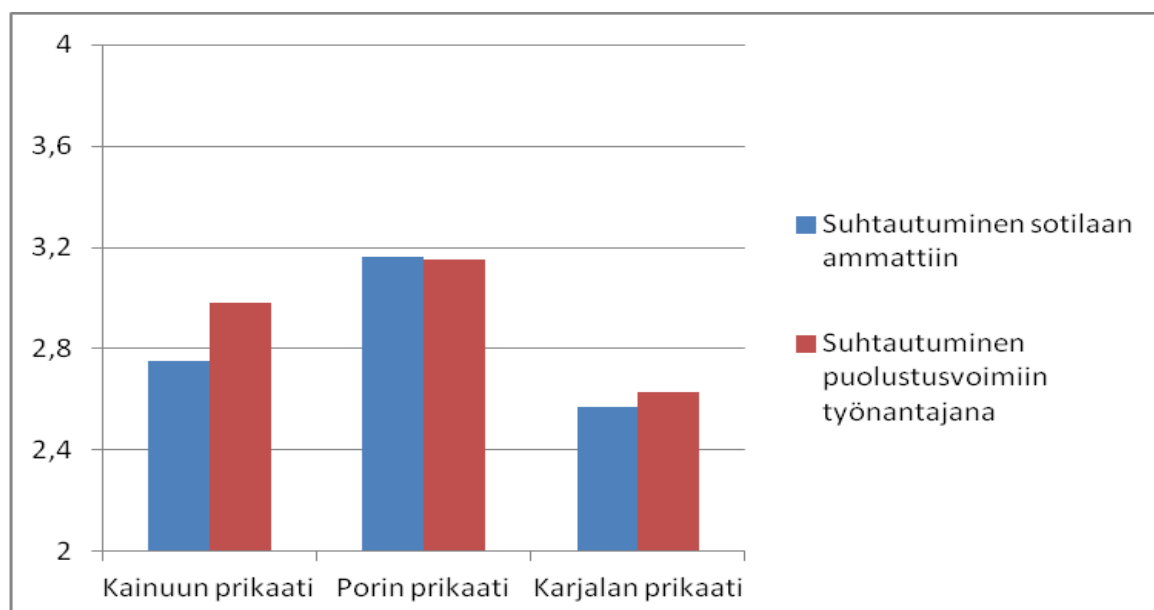
Myös aselajien välillä on havaittavissa pieniä eroja, sillä keskiarvojen perusteella alhaisimman arvion antavat pioneeriaselajin edustajat ja korkeimman viestiaselajin edustajat. Edellisistä poiketen, aselajiyksikköjen välillä on löydettävissä myös tilastollisesti lähes merkittäviä eroja juuri viestiaselajin ja pioneeriaselajin edustajien väliltä suhtautumisessa sotilaan ammattiin ($p=.02$). Muita tilastollisesti merkittäviä eroja ei aselajien välillä ole löydettävissä, vaikka aselajilla kokonaisuudessaan onkin tilastollisesti lähes merkitsevä ($p<.05$) yhteys suhtautumiseen sotilaan ammattia kohtaan.

Kuvaaja 4: Aselaji ja suhtautuminen

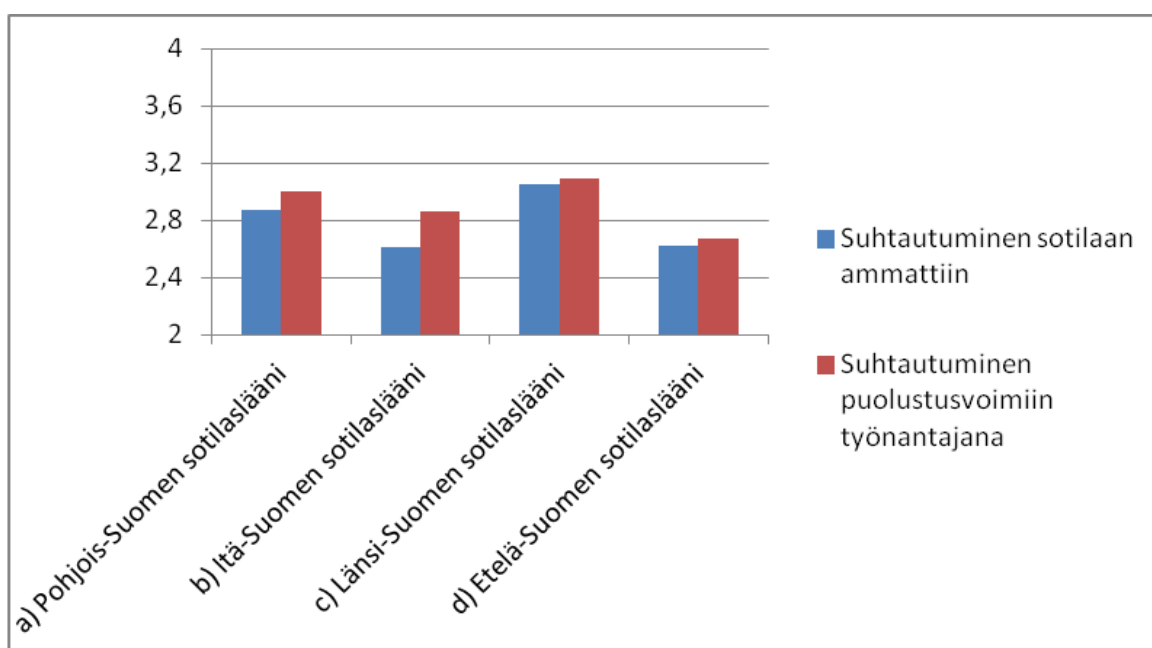
Sukupuolen lisäksi tilastollisesti merkitsevä yhteys suhtautumisessa sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana löytyy joukko-osastojen ($F(2,536)=12.12$, $\eta^2=.04$, $p<.001$) ja $F(2, 536)=12.40$, $\eta^2=.04$, $p<.001$) ja kotipaikkakuntien ($F(3, 535)=5.53$, $\eta^2=.03$, $p<.001$) ja $F(3, 535)=5.54$, $\eta^2=.03$, $p=.001$) välillä. Joukko-osastoista merkittävin ero löytyy keskiarvojen osalta Karjalan prikaatin ja Porin prikaatin välillä. Tulosten perusteella ero on myös tilastollisesti merkittävä näiden kahden prikaatin välillä molempien suhtautumisten osalta ($p<.001$). Tilastollisesti lähes merkittävä yhteys on löydettävissä myös Kainuun prikaatin ja Porin prikaatin välillä ($p<.05$) sekä Kainuun prikaatin ja Karjalan prikaatin välillä ($p<.05$).

Kuvaaja 5: Joukko-osasto ja suhtautuminen

Kotipaikkakunnan sijaintia mitattiin hyvin karkeasti, pyytämällä alokkaita sijoittamaan oman kotinsa sen sotilasläänin alueelle, jossa se hänen mielestään sijaisi. Eri sotilasläänien välille muodostui tästä huolimatta suuret erot vastausten keskiarvojen osalta. Positiivisin suhtautuminen esiintyi Länsi-Suomen sotilasläänissä, ja negatiivisin Etelä-Suomen sotilasläänissä. Tulosten perusteella sotilaan ammattiin suhtautumisessa löytyi tilastollisesti lähes merkitseviä yhteyksiä vastausvaihtoehtojen (kuvaaja 6) b ja c sekä c ja d välillä ($p < .05$). Suhtautumisessa puolustusvoimiin tilastollinen yhteys ($p < .001$) on löydettävissä vain vastausvaihtoehtojen c ja d välillä.

Kuvaaja 6: Sotilaslääni ja suhtautuminen

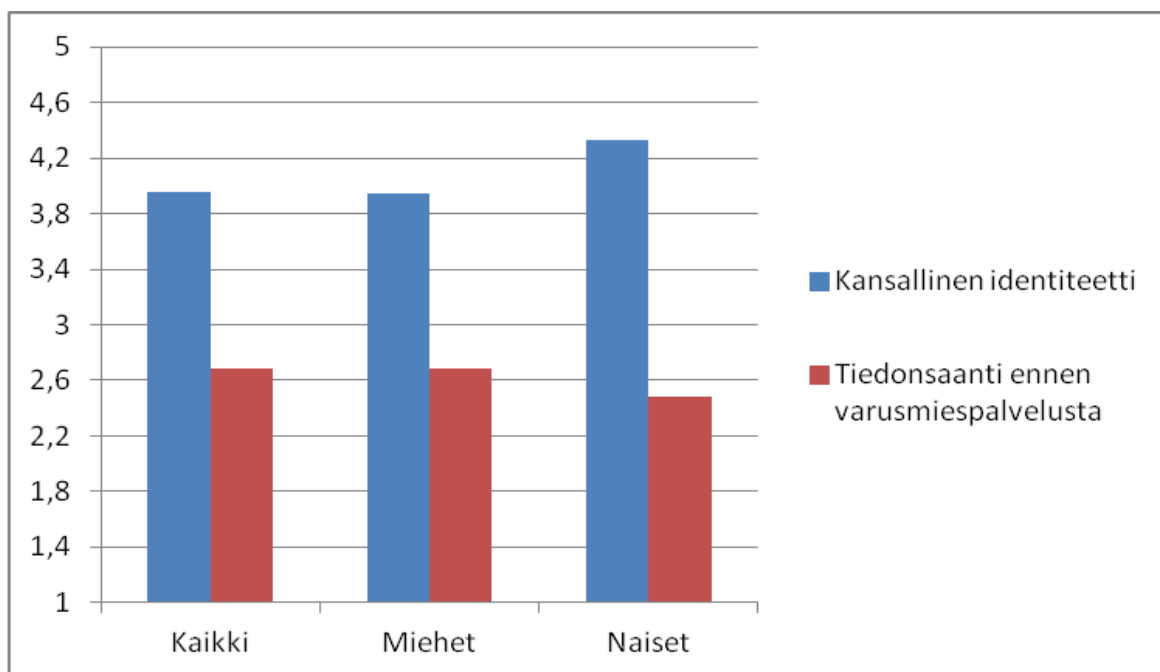

Seuraava tarkasteltava kokonaisuus liittyy faktorianalyysillä luotuihin faktoreihin, jotka koostuvat kysymyslomakkeen asenteita sekä mielipiteitä mitanneista kysymyksistä. Kuten aiemmin jo mainittiin, tippui faktorien määrä huomattavasti siitä, mitä alun perin oli suunniteltu. Näistä faktoreista kahta, kansallista identiteettiä ja tiedonsaantia sotilaan ammatista sekä puolustusvoimista työnantajana, tarkastellaan aluksi omana kokonaisuutena. Tämän jälkeen etsitään mahdollista tilastollista yhteyttä näiden faktorien ja päätutkimusongelman suhtautumisten välillä.

Tulosten perusteella kansallinen identiteetti on alokkaiden keskuudessa hyvin vahva, keskiarvoltaan lähes 4. Naisten ja miesten välillä on eroja, sillä naiset ovat maanpuolustustahdoltaan ja kansalliselta identiteetiltään positiivisemmin asennoituneita kuin miehet keskimäärin. Tiedonsaannin osalta tulos on sen sijaan huomattavasti heikompi, ja naiset kokivat tiedonsaannin

vielä miehiäkin heikompana. Kansallinen identiteetti ja tiedonsaanti eivät tutkimusongelmien luonteen vuoksi tarvitse tämän tarkempaa käsittelyä, mutta mainittakoon, että sukupuolen lisäksi taustatiedoista iällä ja koulutustaustalla oli selkeimmät erot keskiarvoissa eri ryhmien välillä näissä faktoreissa (ero jopa 2.1 asteikolla 1-5).

Kuvaaja 7: Sukupuoli ja kansallinen identiteetti sekä tiedonsaanti ennen varusmiespalvelusta

Korrelaation tutkiminen on tehokas tapa selvittää yksittäisten muuttujien tai faktoreiden välistä yhteyttä, erityisesti silloin kun niiden mitta-asteikko on samanlainen. (Metsämuuronen 2001, 56). Korrelaatioiden tulkinnassa Pearsonin korrelaatio (r) kertoo sen, kuinka paljon yhden muuttujan muuttuminen keskimäärin muuttaisi toista muuttujaa. Mitä lähempänä r on tasoa 1, sitä enemmän muuttujan muuttaminen vaikuttaa sen vastinpariin. Vastaavasti, mitä lähempänä r on tasoa 0, sitä pienempi vaikutus muuttujan muuttamisella on sen vastinpariin. Tilastollisesti yhteys on merkittävä puolestaan tasolla $p < .001$ ja lähes merkitsevä tasolla $p < .05$. Kuten taulukosta 12 on havaittavissa, on kaikkien käsiteltyjen faktoreiden välillä tilastollisesti osoitettavissa oleva yhteys ($p < .05$). Suurin vuorovaikutus faktoreiden välille muodostuu kuitenkin suhtautumista mitanneisiin faktoreihin. Pienin vuorovaikutus puolestaan on tiedonsaannin ja kansallisen identiteetin välillä.

Taulukko 12: Alokkaiden tiedonsaannin ja kansallisen identiteetin korrelaatio suhtautumisen kanssa

Faktori	Ka	s	1	2	3	4
1. Kansallinen identiteetti	3.96	.85	-			
2. Tiedonsaanti ennen varusmiespalvelusta	2.68	1.17	.12*	-		
3. Suhtautuminen sotilaan ammattiin	2.86	1.19	.24**	.33**	-	
4. Suhtautuminen puolustusvoimiin työnantajana	2.95	.99	.31**	.26**	.76**	-

** $p < .001$ * $p < .05$

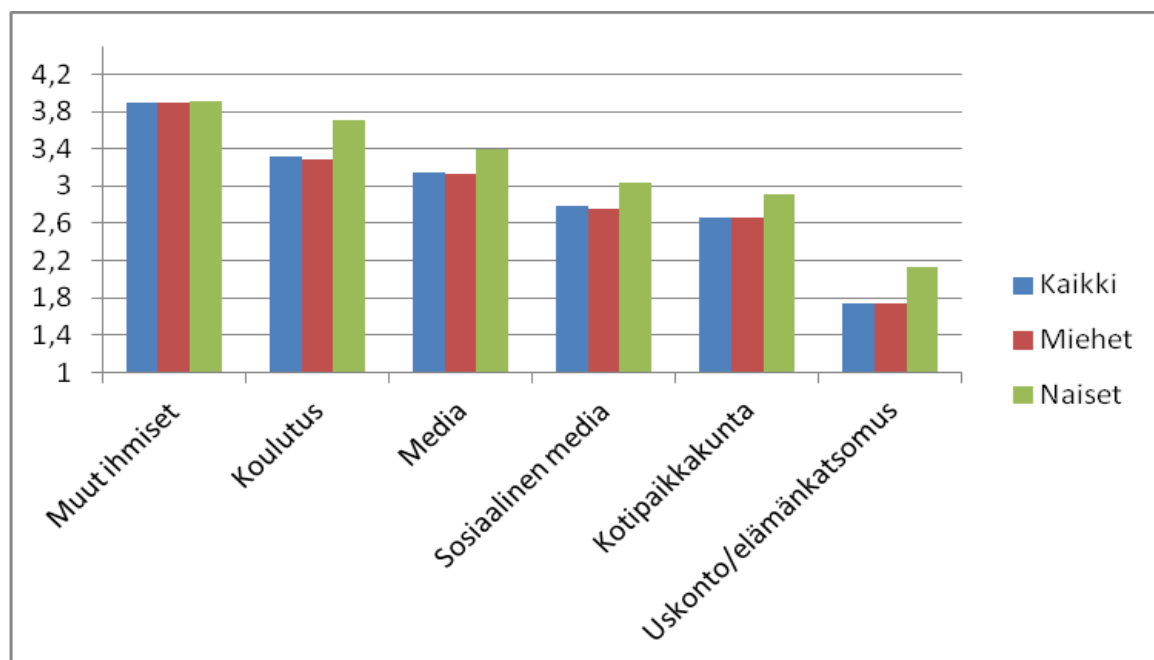
Kansallisen identiteetin ja tiedonsaannin selittävyttä testattiin myös regressiomallilla, jolla päästiin samansuuntaisiin tuloksiin. Ensimmäiseksi kyseisten faktoreiden selittävyysastetta testattiin suhtautumisessa sotilaan ammattiin, joka todettiin melko merkittäväksi ($Adj. R^2 = .15$, $F(2, 536) = 48.48$, $p < .001$). Lisäksi tiedonsaannin ($B = .31$) ja kansallisen identiteetin ($B = .29$) selitysvoima nousi riittävälle tasolle. Näiden yksittäisten faktorien selitysvoima nousi hyväksyttävälle tasolle. Tulokset olivat samansuuntaisia myös suhtautumisessa puolustusvoimiin työnantajana ($Adj. R^2 = .15$, $F(2, 536) = 46.79$, $p < .001$, $B = .19$ & $.33$).

5.3 Mielenpitojen ja asenteiden vaikuttimet

Mielenpitojen ja asenteiden syntymisen arvioimiseksi alokkaita pyydettiin miettimään sitä, miten paljon esitetyt asiat ovat niihin vaikuttaneet. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) *ei lainkaan*, 2) *vain vähän*, 3) *jonkin verran*, 4) *melko paljon* ja 5) *erittäin paljon*. Tulosten (kuvaaja 8) perusteella alokkaat kokivat muiden ihmisten vaikuttaneen kaikista eniten heidän mielipiteidensä ja asenteidensa syntyyn ($Ka = 3.89$ ja $S = .84$). Uskonnon ja elämänkatsomuksen puolestaan koettiin vaikuttaneen selkeästi vähiten ($Ka = 1.75$ ja $S = 1.05$).

Sukupuolten kautta tarkasteltuna tuloksista nousee esille huomionarvoinen seikka, sillä naiset ovat kokeneet kaikkien kysytyjen osa-alueiden vaikuttaneen itseensä enemmän, kuin miehet. Koulutuksen osalta matalasti koulutetut (peruskoulu korkein suoritettu tutkinto tai ei tutkintoa ollenkaan) kokivat median ja kotipaikkakunnan vaikuttavan koulutusta enemmän mielipiteiden syntymiseen. Muut taustamuuttajat eivät koulutusta lukuun ottamatta vaikuttaneet juuri mitenkään vaikuttimien arviointiin, vaan vaikuttimet pysyivät samassa järjestyksessä suunnilleen samoilla keskiarvoilla.

Kuvaaja 8: Sukupuoli ja vaikuttimet mielipiteiden taustalla

Vaikuttimien itsensä arviointi ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan tutkimusongelmien vuoksi myös korrelaation etsintää vaikuttimien ja suhtautumisen välillä, jotka esitetään taulukossa 13. Tulosten perusteella vaikuttimien ja suhtautumisen välillä on löydettävissä korrelaatiota vain muutamasta kohdasta, ja nämäkin kaikki liittyvät faktoriin, jolla mitattiin suhtautumista puolustusvoimiin työnantajana. Suurin tilastollinen merkitsevyys ($p < .001$) löytyy koulutuksen ja kyseisen suhtautumisen välillä. Tilastollisesti lähes merkitsevät yhteydet löytyvät myös sosiaalisesti mediasta ja kotipaikkakunnasta. Korrelaatiokerroin jää kaikkien osalta kuitenkin hyvin alhaiseksi ($r < .14$). Huomionarvoista on myös lähes kaikkien vaikuttimien välillä oleva merkitsevä tai lähes merkitsevä tilastollinen yhteys. Ainoa poikkeus on muiden ihmisten ja uskonnon välinen yhteys, joka ei ole tilastollisesti merkitsevä eikä myöskään korreloi lainkaan ($p > .05$ ja $r < .1$). Sama tulos saatiin myös regressiomalleilla, joissa päätutkimusongelman suhtautumisia selitettiin vaikuttimilla ($p < .05$, $Adj. R^2 < .06$).

Taulukko 13: Vaikuttimien ja suhtautumisen korrelaatio

Muuttuja/Faktori	1	2	3	4	5	6	7
1. Muut ihmiset	-						
2. Koulutus	.23**	-					
3. Media	.24**	.34**	-				
4. Sosiaalinen media	.19**	.14**	.50**	-			
5. Kotipaikkakunta	.27**	.31**	.10*	.11*	-		
6. Uskonto/elämänkatsomus	.06	.22**	.20**	.10*	.13**	-	
7. Suhtautuminen sotilaan ammattiin	.04	.01	.06	.03	.04	-.02	-
8. Suhtautuminen puolustusvoimiin työnantajana	.07	.13**	.10*	.02	.10*	.01	.76**

** p<.001
* p<.05

5.4 Alokkaiden arvot ja arvojärjestelmät

Alokkaiden arvot mitattiin käyttämällä hieman muunneltua Schwarzin asteikkoa, jossa ääripäät olivat 1 (vastustan tätä arvoa) – 6 (tämä arvo on omassa elämässäni tärkein tai sillä on itselleni erittäin suuri merkitys). Tuloksista (liite 5 ja taulukko 14) on löydettävissä monia huomionarvoisia kokonaisuuksia, joista ensimmäinen on yksittäisten arvojen järjestys. Alokkaiden vastausten perusteella tärkeimmäksi yksittäiseksi arvoksi nousi *perheen turvallisuus*. Seuraavat sijat menivät *elämästä nauttimiselle, aidolle ystävyydelle, vapaudelle, lojaalisuudelle, terveydelle, rehellisyydelle, vastuuntunnolle, tasa-arvolle ja sisäiselle rauhalle*. Kymmenen tärkeintä arvoa sijoittuvat viiteen arvotyyppiin: *Turvallisuus, hedonismi, hyväntahtoisuus, itseohjautuvuus ja universalismi*. Kymmenen vähiten tärkeää arvoa alokkeilla olivat: *Hurskaus, hengellinen elämä, irrallisuus, sosiaalinen valta, käskyvalta, vaikutusvalta, yhteys luonnon kanssa, ympäristön suojelu, julkisuuskuvan säilyttäminen ja maailman kauneus*. Vähiten arvostetut arvot sijoittuivat puolestaan *perinteitä, hyväntahtoisuutta, valtaa, saavutuksia ja universalismia* mitanneiden arvotyyppien alle.

Huomionarvoista on *hyväntahtoisuutta* ja *universalismia* mitanneiden arvotyyppien alaisten yksittäisten arvojen sijoittuminen niin kauas toisistaan. Lisäksi huomiota herättää se, miten

suuri ero eniten arvostetun sekä vähiten arvostetun arvon välillä on ($Ka = 5.38 - 2.07$). Tämän lisäksi eniten arvostettujen arvojen keskihajonta on selkeästi pienempää, kuin vähiten arvostettujen arvojen, joka kuvaa samalla tietynlaista konsensusta vastaajien keskuudessa tärkeimpinä pidettyjen arvojen suhteen. Liitteessä 5 on lisäksi esitetty korrelaatiot yksittäisten arvojen ja suhtautumisen (1. sotilaan ammatti ja 2. puolustusvoimat työnantajana) välillä. Molempien osalta eniten korrelaatiota löytyi seuraavista arvoista: *Kansallinen turvallisuus, käskyvalta ja kuuliaisuus*. Tämän lisäksi useilla yksittäisillä arvoilla oli tilastollisesti merkitsevä yhteys joko toiseen, tai molempiin faktoreihin, kuten taulukosta on nähtävissä. Vastaamiseen käytetty asteikko kuitenkin poikkesi arvoja ja suhtautumista mitanneiden kysymysten välillä, jolloin johtopäätösten vetämisessä tulee olla varovainen.

Arvoja pyrittiin arvioimaan selittävinä muuttujina myös regressioanalyysin avulla, jonka tulokset löytyvät myös liitteestä 5. Regressiomalli jossa suhtautumista sotilaan ammattiin ($F(56, 482) = 3.64, p < .001, Adj. R^2 = .30$) ja puolustusvoimiin työnantajana ($F(56, 482) = 3.43, p < .001, Adj. R^2 = .29$) selitettiin yksittäisillä arvoilla, oli tilastollisesti merkitsevä. Suurin selitysaste suhtautumisessa sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana löytyy *kansallisesta turvallisuudesta* ja *käskyvallasta*, joiden osalta tulos on myös tilastollisesti merkitsevä ($p < .001$).

Sotilaan ammatin suhteen lähes merkitsevä yhteys ($p < .05$) löytyi myös seuraavista arvoista: *Rehellisyys, älykyys, avuliaisuus, elämän jännittävyys, maailmanrauha, kuuliaisuus, yhteiskunnan järjestys, itsekuri ja irrallisuus*. Tilastollisesti lähes merkitsevä yhteys puolustusvoimat työnantajana osalta puolestaan löytyi seuraavista arvoista: *Älykyys, maailmanrauha, kuuliaisuus, yhteiskunnan järjestys, varallisuus, ympäristön suojele ja irrallisuus*. Korrelaatioiden ($r < .1$) ja regressioanalyysin ($B < .1$) perusteella selkeästi pienimmät tilastolliset yhteydet suhtautumisessa sotilaan ammattia ja puolustusvoimia työnantajana kohtaan olivat seuraavissa arvoissa: *Perheen turvallisuus, elämästä nauttiminen, aito ystävyys, vapaus, kypsä rakkaus, mielihyvä, uteliaisuus, merkitys elämässä, varallisuus, maailman kauneus, hengellinen elämä ja hurskaus*.

Taulukko 14: Alokkaiden arvotyypit.

<i>Arvotyyppi</i>	<i>Ka</i>	<i>s</i>	<i>r (1)</i>	<i>B(1)</i>	<i>r (2)</i>	<i>B(2)</i>
Hedonismi	4,97	.74	.04	-.04	.03	-.04
Turvallisuus	4,51	.54	.20**	.06	.25**	.17
Itseohjautuvuus	4,46	.60	.11*	-.14	.13**	-.10
Hyväntahtoisuus	4,44	.54	.11**	-.15	.15**	-.15
Yhdenmukaisuus	4,31	.66	.28**	.41**	.29**	.30**
Saavutukset	4,16	.75	.21**	.09	.19**	.01
Universalismi	4,14	.69	.10*	.03	.18**	.17*
Vaihtelunhalu	4,04	.89	.23**	.23**	.17**	.11*
Valta	3,38	.73	.21**	.14	.20**	.14
Perinteet	3,36	.59	.12**	-.02	.13**	-.04

** $p < .001$ ja * $p < .05$

Regressiomalli jossa suhtautumista sotilaan ammattiin ($F(10, 528)=7.36, p < .001, Adj. R^2=.11$) ja puolustusvoimiin työnantajana ($F(10, 528)=7.19, p < .001, Adj. R^2=.10$) selitettiin arvotyypeillä, osoittautui yksittäisten arvojen mukaisesti tilastollisesti merkitseväksi (taulukko 14). Arvotyyppien osalta selkeästi selittävimmäksi nousi *yhdenmukaisuus*. Tämän lisäksi *vaihtelunhalu* oli tilastollisesti lähes merkitsevä molempien suhtautumisten osalta. *Hedonismi* puolestaan osoittautui niin korrelaation ($r < .1$) kuin selittävyyden ($B < .1$) osalta selkeästi vähiten tilastollisesti merkitseväksi arvotyyppiä. Korrelaation osalta *hedonismi* on samalla ainoa arvotyyppi, joka ei korreloi edes lähes merkitsevästi ($p < .05$) suhtautumisiin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Laadukkaan ja luotettavan survey- tutkimuksen lähtökohtana toimii usein objektiivisuus. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa ei myöskään asetettu hypoteeseja, joihin tutkijan oma aikaisempi työkokemus olisi voinut vaikuttaa. Mahdollisimman objektiivinen lähestymistapa osoittautui oikeaksi valinnaksi, sillä tutkimustuloksista on löydettävissä useita mielenkiintoisia kokonaisuuksia, joita ei olisi voinut edes kokemukseräisesti tai tutkimuksen teorian pohjalta ennustaa.

Päätutkimusongelmaan löydettiin hyvin selkeä ja yksiselitteinen vastaus, joka on linjassa varusmiesten alku- ja loppukyselyiden kanssa. Alokkaat suhtautuvat tulosten perusteella jo palveluksensa alkuvaiheessa hyvin neutraalisti niin sotilaan ammattiin kuin myös puolustusvoimiin työnantajana. Päätutkimusongelman osalta tulos on kiinnostava lähinnä siksi, että faktorianalyysin perusteella molemmat suhtautumista mitanneet faktorit olisi voinut yhdistää. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, etteivät alokkaat todennäköisesti osanneet erotella näitä

kahta asiaa toisistaan, vaan ne koettiin ennemminkin synonyymeina toisilleen. Tätä näkemystä tukee myös kyselytutkimusten pilotointi, jossa varusmiehet ihmettelivät näiden kahden asian eroa. Puolustusvoimien osalta päätutkimusongelman tuloksista huolestuttavaa on se, etteivät alokkaat edes halunneet saada nykyistä enempää tietoa sen enempää sotilaan ammatista kuin puolustusvoimista työnantajana. Loppukyselyiden tuloksista on kuitenkin havaittavissa myös positiivisia kokonaisuuksia, sillä peräti 47 % varusmiehistä on vähintäänkin harkinnut työskentelevänsä puolustusvoimille joko siviilinä tai sotilaana (Puolustusvoimien tutkimuslaitos 2015).

Ensimmäisellä alatutkimusongelmalla pyrittiin tarkastelemaan alokkaiden taustatietojen, eli pääasiassa toimintaympäristöllisten tekijöiden (sukupuoli, ikä, siviilisääty, asumismuoto, asumispaikka, kotipaikkakunta [sotilaslääni], koulutus, joukko-osasto ja aselaji) yhteyttä päätutkimusongelmaan, eli suhtautumiseen sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana. Tulosten valossa selkein yhteys oli löydettävissä sukupuolesta, joukko-osastosta ja kotipaikkakunnasta.

Sukupuolen osalta naiset suhtautuivat niin sotilaan ammattiin kuin puolustusvoimiin työnantajana huomattavasti miehiä positiivisemmin. Tulos oli odotettavissa, sillä naiset ovat astuneet varusmiespalvelukseen vapaaehtoisesti, eivätkä täten edusta normaalia populaatiota kyselytutkimuksen osalta.

Kotipaikkakuntien osalta kaikkein positiivisin suhtautuminen päätutkimusongelman kohtiin löytyi Länsi-Suomen sotilasläänistä ja negatiivisin Etelä-Suomen sekä Itä-Suomen sotilasläänistä. Tulos on osittain yllättävä, sillä Itä-Suomen sotilasläänin alueella on selkeästi suurin keskittymä joukko-osastoja ja samalla työpaikkoja puolustusvoimien osalta. Etelä-Suomen osalta alhaista tulosta selittänee jo aiemmin mainittu kaupungistuminen, joka tulosten valossa ennusti muita asumispaikkoja (taajamaa ja maaseutua) negatiivisempaa suhtautumista sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana. Sama pätee vastavuoroisesti myös Länsi-Suomen sotilaslääniin, jossa asukastiheys ja kaupungistumisaste ovat huomattavasti Etelä-Suomen sotilaslääniä pienempiä. Toisaalta sama teoria ei toimi Pohjois-Suomen sotilaslääniin, jossa asukastiheys ja kaupungistumisen taso ovat selkeästi alhaisimmat, mutta suhtautuminen päätutkimusongelman kohtiin on silti Länsi-Suomen sotilaslääniä negatiivisempi.

Kotipaikkakuntien tulos toistuu myös joukko-osastojen kohdalla, sillä positiivisin suhtautuminen löytyy Porin prikaatista ja negatiivisin Karjalan prikaatista. Tulos on ymmärrettävissä

erityisesti siksi, että pääosa Karjalan prikaatin alokkaista asuu joko Etelä-Suomen sotilasläänin tai Itä-Suomen sotilasläänin alueella, jotka molemmat ennustivat muita sotilasläännejä negatiivisempaa suhtautumista. Sama koskee myös Porin prikaattia, jossa palvelee pääsääntöisesti Länsi-Suomen sotilasläänin alueella asuvia varusmiehiä.

Taustatietojen osalta heikko yhteys päätutkimusongelman suhtautumisiin löytyi asumispai-kan lisäksi ja aselajiyksiköstä sekä asumismuodosta. Aselajien osalta pioneeriaselajiyksiköis-sä palvelleet suhtautuivat selkeästi negatiivisemmin päätutkimusongelmien kohtiin kuin muut. Selkein ero löytyi viestiaselajiyksiköihin, joissa suhtautuminen oli huomattavasti posi-tiivisempaa. Tulos on mielenkiintoinen, sillä juuri viestiaselajissa ja pioneeriaselajissa on runsaasti ammattikoulun käyneitä alokkaita, joista ainakin osalla myös uravalinta on tehty jo ennen varusmiespalvelusta. Syytä viestiaselajiyksikön alokkaiden muita positiivisempaan suhtautumiseen onkin hyvin vaikea löytää.

Seuraava alatutkimuskysymys koski kansallinen identiteetin ja tiedonsaannin yhteyttä pää-tutkimusongelman suhtautumisiin. Mielenkiintoista tuloksissa on, että selvin yhteys löytyy tiedonsaannin ja puolustusvoimiin työnantajana suhtautumisen välillä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että mitä enemmän puolustusvoimista työnantajana tiedettiin, sitä positiivisemmin siihen suhtauduttiin. Sama ilmenee myös sotilaan ammatin kohdalla, mutta ei läheskään yhtä voimakkaasti. Lisäksi myös kansallisella identiteetillä oli positiivinen yhteys molempiin pää-tutkimusongelman suhtautumisiin. Nämä tulokset eivät sinänsä olleet yllättäviä, sillä erityi-esti voimakas maanpuolustustahto ja sitä ilmentävä kansallinen identiteetti lisäävät ymmär-rettävästi positiivista suhtautumista organisaatioon ja ammattiin, joiden tehtävänä on ensisi-jaisesti maan puolustaminen. Tulos on myös tiedonsaannin osalta ymmärrettävissä, sillä ih-minen usein epäröi asioissa, joista ei tiedä tarpeeksi, jolloin runsaampi tiedonsaanti saattaa ennustaa myös avoimempaa suhtautumista käsillä olevaan asiaan.

Neljännän ja viidennen alatutkimusongelman avulla selvitettiin, miten alokkaat arvioivat mielipiteidensä syntyneen. Lisäksi pyrittiin selvittämään löytyykö alokkaiden arvioiden ja päätutkimusongelman välillä selkeää yhteyttä. Tulosten perusteella alokkaat kokivat muiden ihmisten, koulutuksen, median ja sosiaalisen median vaikuttaneen eniten mielipiteidensä syn-tymiseen. Uskonnon ja elämänkatsomuksen puolestaan koettiin vaikuttaneen selkeästi vähi-ten. Muiden ihmisten rooli tärkeimpänä tiedonlähteenä on ymmärrettävä, sillä alku-kyselyidenkin perusteella 65 % alokkaista koki saaneensa eniten tietoa varusmiespalveluk-sesta kavereiltaan, vanhemmiltaan tai sukulaisiltaan (Puolustusvoimien tutkimuslaitos 2015).

Tämän johdosta myös niin sanotut ”tornihuhut” elävät vahvoina saapumiserältä toiselle. Muita ihmisiä edustavat tässä tutkimuksessa edellä mainittujen lisäksi muut yksilön sosiaaliseen toimintaympäristöön kuuluvat ihmiset, jotka ennestään lisäävät vaikuttajien määrää ja selittävät tulosta omalta osaltaan.

Muiden ihmisten ohella myös median ja sosiaalisen median koettu vaikuttavuus oli odotettavissa, sillä jo aiemmin esitettyjen tilastojen valossa ne näyttelivät erittäin suurta osaa nykynuorten elämässä. Sama on todettavissa myös alkukyselyistä, joiden mukaan 24.5 % alokkaista kokee saaneensa eniten tietoa varusmiespalveluksesta televisiosta, radiosta tai Internetistä. Koulutuksen merkitys puolestaan oli hienoinen yllätys, sillä alkukyselyissä vain 0.5 % alokkaista koki saaneensa eniten tietoa koulusta tai opettajilta. Toisaalta nuoret ovat viettäneet ennen varusmiespalvelustaan suurimman osan elämästään eritasoisissa kouluissa ja koulutusjärjestelmissä, mikä ei kuitenkaan selitä sitä, miksi koulutuksen on koettu vaikuttaneen juuri tähän tutkimukseen liittyviin mielipiteisiin. Yhteys on kenties löydettävissä ennen kaikkea kansallista identiteettiä mitanneista väittämistä, joiden vastaamiseen vaikuttaneet mielipiteet ovat muokkautuneet yhteiskunnan kontrolloiman peruskoulutuksen kautta hyvin vahvoiksi.

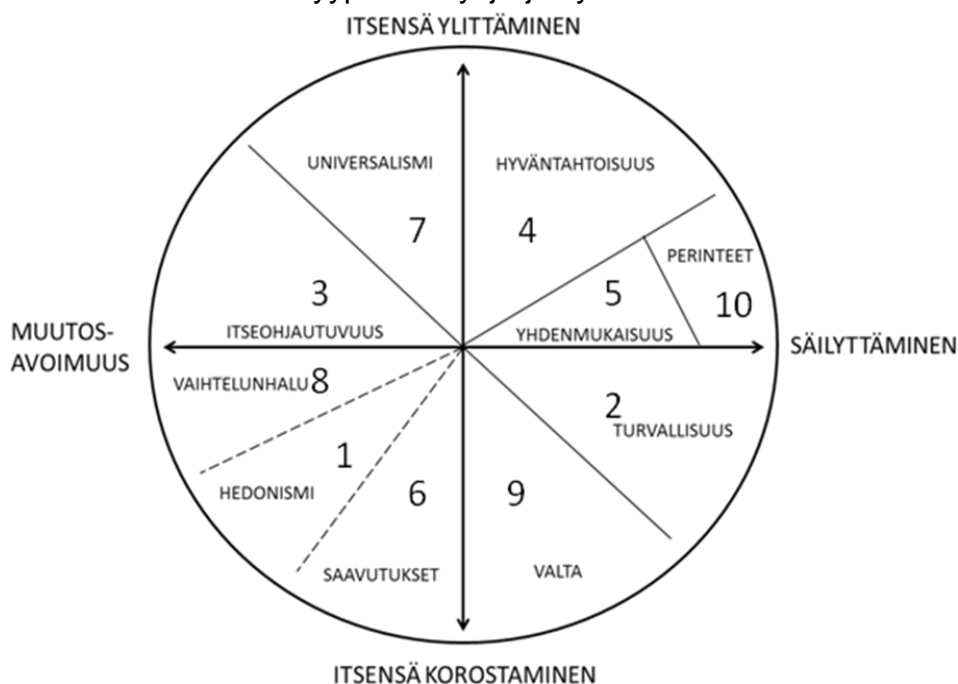
Uskonnon ja elämäkatsomuksen pienenä koettu vaikutus on selitettävissä jo aiemmin esitetyn suomalaisen yhteiskunnan sekularisoitumisen johdosta. Uskonto ei yksinkertaisesti enää ole kovinkaan merkittävä tekijä nuorten elämässä, ainakaan laajemmassa mittakaavassa. Arvioitujen vaikuttavien tekijöiden osalta kaikkein mielenkiintoisinta oli kuitenkin se, ettei millään tiedonsaannin tavalla ollut tilastollisesti todistettavissa olevaa ja selkeää yhteyttä alokkaiden suhtautumiseen sotilaan ammattiin tai puolustusvoimiin työnantajana. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että päätutkimusongelman suhtautumisiin ei vaikuttanut se, miten tietoa oli ennen varusmiespalvelusta kyseisistä aiheista saatu.

Tästä huolimatta puolustusvoimien tulisi jatkossa yhä korostaa toimintaansa mediassa ja sosiaalisessa mediassa, unohtamatta kuitenkaan sitä, että varusmiespalveluksen jo suorittaneet ihmiset ovat tärkein vaikutusväline seuraaviin saapumiseriin. Vaikka varusmiespalveluksen tehtävänä ei ole rekrytoida puolustusvoimille uusia työntekijöitä, tulisi asevelvollisuuden suorittaneille pyrkiä jättämään positiivinen kuva niin varusmiespalveluksesta kuin myös puolustusvoimista organisaationa. Lisäksi puolustusvoimien tulisi pohtia keinoja siihen, miten se pystyisi lisäämään omaa näkyvyyttään nuorten peruskoulutuksessa, joka on otollista aikaa mielipiteiden ja arvojen muodostumisen kannalta. Kenties kadettien tutkintoon tulisi jatkossa

lisätä mahdollisuus suorittaa osa opintopisteistä käymällä kertomassa puolustusvoimiin ja sotilaan ammattiin liittyvää faktatietoa omissa entisissä oppilaitoksissaan, mitä ajoittain on jo vapaaehtoisuuteen perustuen tehtykin. Tämä saattaisi olla tarpeellista myös siksi, että yli 85 % peruskoulujen ja lukioiden opinto-ohjaajista on naisia, joista vain hyvin pieni osa on suorittanut varusmiespalveluksen (Suomen opinto-ohjaajien Ry 2015). Tällöin heillä todennäköisesti on vielä vähemmän tietoa puolustusvoimiin liittyvistä asioista kuin miespuolisilla, varusmiespalveluksen suorittaneilla kollegoillaan.

Viimeiset tutkimuskysymykset käsitelivät arvoja, arvotyyppejä ja niiden yhteyttä päätutkimusongelman suhtautumisiin. Arvojen ja arvotyyppien osalta tulokset ovat erityisen kiinnostavia, sillä ne poikkeavat osittain Schwarzin opiskelijoille suorittamasta tutkimuksesta (Schwartz 1992, 31). Hänen mukaansa opiskelijat arvottivat arvotyypeistä eniten hedonismia, itseohjautuvuutta ja vaihtelunhalua, mitkä kaikki kuvastavat muutosavoimuuteen liittyvää arvo-orientaatiota. Tämän tutkimuksen tuloksissa vaihtelunhalua arvostetaan sen sijaan paljon vähemmän, ja sen tilalle kolmen tärkeimmän joukkoon nousee turvallisuus. Ongelmalliseksi asian tekee se, että turvallisuus sijaitsee vastakkaisella puolella Schwarzin luomaa ympyrämallia, edustaen muutosavoimuuden vastakohtaa, eli säilyttämistä. Eroavaisuudet eivät rajoitu siihen, sillä arvotyypeille ei ole löydettävissä johdonmukaista, Schwarzin malliin perustuvaa jakoa (kuva 8).

Kuva 8: Alokkaiden arvotyypit tärkeysjärjestyksessä Schwarzin mallissa

Arvotyyppien jakautuminen ei tässä aineistossa kuitenkaan kuvaa yksittäistä yksilöä, vaan ensisijaisesti kaikkia vastaajia. Jakautumisen perusteella voidaan tehdä useita mahdollisia johtopäätöksiä. Jos aineistoa käsitellään kuvaamaan kokonaisuuden lisäksi myös yksittäistä yksilöä, voidaan esittää perusteltu kysymys siitä, ovatko alokkaiden arvot tutkimusten kannalta riittävän kypsyeitä armeijaan mennessä. Tämä lähinnä sen vuoksi, että neljä tärkeimmäksi nousutta arvotyyppiä sijaitsevat muutosavoimuutta ja säilyttämistä kuvaavien arvo-orientaatioiden sisällä, jotka puolestaan ovat toistensa vastakohtia. Kyseessä saattaa olla aiemmin mainittu Hoikkalan (1998, 92) teoria, jonka mukaan nuoret ja heidän arvonsa ovat hyvin tilanneriippuvaisia, eivätkä he enää yksiselitteisesti edusta pelkästään yhtä arvotyyppiä tai arvo-orientaatiota. Toisaalta tällainen tulos on mahdollinen myös silloin, mikäli kyselyyn vastanneista alokkaista osa kannatti muutosavoimuuteen liittyviä arvoja ja toiset puolestaan säilyttämiseen liittyviä arvoja. Tulosten hajanaisuus varmasti osaltaan myös selittää sen, miksi Schwarzin mallille suoritettujen MDS -testin stressitaso nousi hieman liian korkeaksi.

Arvotyyppien ja päätutkimusongelman välillä oli kuitenkin löydettävissä yhteys, joka oli voimakas ainoastaan yhdenmukaisuuden ja vaihtelunhalun osalta. Kaikista pienin yhteys puolestaan löytyi hedonismista. Tulos on mielenkiintoinen, sillä hedonismi on odotetusti kaikista arvotyypeistä keskiarvoltaan tärkein alokkaille. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei toimimista sotilaan ammatissa tai puolustusvoimissa työntekijänä koeta vaikeuttavan tai estävän oman mielihyvän ja nautinnon tavoittelua. Yhdenmukaisuuden tavoitteena puolestaan pidetään Schwarzin mukaan sellaisen toiminnan välttämistä, mikä voisi järkyttää tai aiheuttaa harmia muille. Arvoja tässä arvotyyppissä ovat kuuliaisuus, vanhempien kunnioitus, hyvä käytös ja itsekuri. Vaihtelunhalu sen sijaan pitää sisällään uskaliaisuutta, elämän vaihtelevuutta sekä elämän jännittävyyttä mittaavia arvoja. Näiden arvotyyppien osalta yhteys päätutkimusongelman suhtautumisiin onkin helposti ymmärrettävissä. Puolustusvoimien osalta tulos on kuitenkin hieman ongelmallinen, sillä kyseiset arvotyyppit kuvaavat merkittävässä määrin kasvatusta ja luonteenpiirteitä, jolloin niihin vaikuttaminen varusmiespalveluksen aikana on vähintäänkin haastavaa.

Yksittäisten arvojen kohdalla tulokset ovat hyvin pitkälti samansuuntaisia arvotyyppien kanssa, mutta esiin nousee muutamia kiinnostavia yksityiskohtia. Päätutkimusongelmien suhtautumisten osalta merkittävin yhteys löytyy kansallisesta turvallisuudesta ja käskyvallasta. Tämä ei ole lainkaan yllättävä tulos, sillä kansallinen turvallisuus on hyvin vahvasti sidoksissa puolustusvoimiin organisaationakin. Käskyvalta puolestaan mielletään hyvin helposti osaksi erityisesti sotilaan ammattia. Arvotyyppien vastaisesti, näihin yksittäisiin arvoi-

hin lienee mahdollista vaikuttaa jopa varusmiespalveluksen aikana, ainakin kansallisen turvallisuuden osalta. Maslowin tarvehierarkiaa mukailleen kansallisen turvallisuuden kyseenalaistaminen, sekä realististen uhkakuvien luominen saattaisi nostaa myös kyseisen arvon tärkeyttä alokkaille. Tämä puolestaan tilastollisten analyysien perusteella todennäköisesti johtaisi positiivisempaan suhtautumiseen sotilaan ammattiin ja puolustusvoimiin työnantajana. Käskyvalta sen sijaan on huomattavasti hankalampi arvo, jonka käyttämisessä puolustusvoimien tulisi olla hyvin varovainen. Käskyvallan itsessään nimittäin ei pitäisi olla sen enempää sotilaan kuin kenenkään muunkaan puolustusvoimien työntekijän ensisijainen tavoite. Käskyvallan mahdollisuuden korostaminen saattaisikin johtaa siihen, että esimerkiksi sotilaksi rekrytoituisi henkilöitä, jotka eivät oikeasti olisi kyseiseen ammattiin sopivia.

Arvotyypin mukaisesti tärkeimpinä pidetyillä yksittäisillä arvoilla ei ole tilastollisesti osoitettavissa olevaa yhteyttä päätutkimusongelmaan. Tämä on osittain myös yllättävää, sillä tällöin tärkeimmäksi arvoksi nousseen perheen turvallisuuden ei lähtökohtaisesta koeta olevan uhattuna sotilaallisen voimankäytön seurauksena. Toisaalta voidaan myös kysyä, että miksi alokkaat kokisivat tällaista uhkaa, sillä kuten jo aiemmin mainittiin, on edellisistä sodista kulunut jo niin paljon aikaa, etteivät nuorimmat sukupolvet pysty samaistumaan niihin. Samalla se tarkoittanee sitä, etteivät nuoret oikeasti ymmärrä, että sotilaallinen voimankäyttö Suomea kohtaan saattaisi koskea myös heidän omia perheitään.

Arvotyypeissä ja yksittäisissä arvoissa on myös yhteiskunnallisesta perspektiivistä katsottuna mielenkiintoisia kokonaisuuksia. Perinteitä, turvallisuutta ja yhdenmukaisuutta korostavat arvotyypit ovat länsimaisen yhteiskunnan osalta selkeästi traditionaaliseen aikaan viittaavia. Tässä tutkimuksessa ne ovat kuitenkin jakautuneet alokkaiden osalta hyvin tasaisesti muiden arvotyypin joukkoon. Modernille aikakaudelle tyypilliset valtaa ja saavutuksia painottavat arvotyypit sen sijaan ovat melko alhaisesti arvostettuja. Arvotyypin osalta voidaankin todeta, että yhteiskunnan muutos jälkimodernin aikakauden osalta on tulosten perusteella edelleen kesken. Alokkaat näyttävät arvostavan ennen kaikkea nautinnollista elämää, jossa heidän oma tai läheistensä turvallisuus ei ole uhattuna, ja jossa he pystyvät olemaan itsenäisiä sekä valitsemaan omat tavoitteensa. Tällöin nuorista ei voidakaan enää puhua itsekeskeisinä hedonisteina, eikä nykyaikaa voida kuvata pelkästään elämisyhteiskuntana.

Toisaalta osa yhdenmukaisuutta mittaavista arvoista voidaan käsittää myös hyveinä, jolloin niiden osalta tuloksissa saattaa esiintyä systemaattista virhettä valehtelun muodossa (ks. myös Mikkola 2003, 279–280, 306). Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että alokkaat mahdol-

lisesti arvottivat yhdenmukaisuutta korostavia arvoja niiden abstraktiuden ja yleisen ”hyvyyden” vuoksi muita korkeammalle. Lisäksi Mikkolan (2003, 287) mukaan vanhemmat pyrkivät painottamaan lapsilleen erityisesti hyvántahtoisuuteen liittyviä arvoja kasvatuksessa, joka ennestään lisää systemaattisen virheen mahdollisuutta. Tällaisen virheen mahdollisuutta korostaa etenkin Mikkolan (2003, 285) tulokset, joiden mukaan keski-ikäiset arvottivat yhdenmukaisuutta huomattavasti vähemmän kuin nuoret tässä tutkimuksessa. Myös turvallisuuden kohoaminen arvotyyppien kohdalla korkealle saattaa johtua suhteellisen kypsymättömistä arvoista ennemmin kuin varsinaisesta arvojen muutoksesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Turvallisuuden osalta tulosta saattaa alokkaiden osalta lisäksi selittää Maslowin tarvehierarkian alimmat tasot, jotka vaikuttanevat varsinkin sellaisiin yksilöihin, jotka eivät vielä ole itsenäistyneet (ks. esim. Mikkola 2003, 306).

Samansuuntainen tulos ei rajoitu arvotyyppeihin, sillä modernille aikakaudelle tyypillisiä arvoja (kuten varallisuus, vaikutusvalta ja kunnianhimo) arvostetaan hyvin alhaisesti. Tämä koskee osittain myös traditionaaliselle aikakaudelle tyypillisiä arvoja (kuten hurskaus ja hengellinen elämä). Tästä huolimatta traditionaaliselle yhteiskunnalle ominaisia arvoja (kuten perheen turvallisuus ja vanhempien kunnioitus) löytyy myös kaikkein tärkeimpinä pidettyjen arvojen joukosta. Jälkimodernin aikakauden jatkuvaa muutosta puolestaan kuvaa hyvin vielä 1900-luvun loppupuolella nuorten mielestä tärkeiksi koettujen ympäristön suojelua ja maailman kauneutta kuvanneiden arvojen sijoittuminen vähiten arvostettujen arvojen joukkoon. Kenties yhteiskunnan kehittyminen seuraa samanlaista kaavaa kuin esimerkiksi muoti, jossa vanhoina pidetyt teemat nousevat aina uudelleen esiin. Samantyyppiseen johtopäätökseen päätyi myös Mikkola (2003, 303, 307–309), jonka mukaan jälkimoderni yhteiskunta pitää sisällään piirteitä erityisesti traditionaalisesta yhteiskunnasta. (ks. myös Inglehart 1997, 23 ja Poutiainen 2007, 178–179)

Suomalainen yhteiskunta ja kulttuuri elävätkin jatkuvassa, ja monilta osin kiihtyvässä muutoksen tilassa. Tämä on selkeä haaste myös puolustusvoimille organisaationa, sillä se ei ole erillinen ja yhteiskunnasta irrallinen toimija. Puolustusvoimien pitää pystyä vastaamaan muutoksen tuomiin haasteisiin sekä kyetä erottumaan myös jatkossa kilpailukykyisenä ja haluttavana työpaikkana, niin sotilaiden kuin siviilienkin osalta. Tämän tutkimuksen perusteella nuorison mielipiteisiin puolustusvoimiin liittyen pystytään vaikuttamaan, varsinkin mikäli se aloitetaan tarpeeksi ajoissa, mielellään viimeistään kaikille nuorille pakollisen peruskoulutuksen aikana. Tämän lisäksi puolustusvoimien pitäisi näkyä ja kuulua valtakunnallisesti

mahdollisimman monin eri keinoin, jotta sen haluama viesti saavuttaisi jokaisen suomalaisen nuoren tavalla tai toisella.

Puolustusvoimien kannalta tärkeintä on kuitenkin, että varusmiehet koulutetaan omiin sodanajan tehtäviinsä tehokkaasti ja ammattitaitoisesti. Tämä ei kuitenkaan riitä, sillä varusmiehiä tulee myös kunnioittaa ja arvostaa. Varsinkin koulutustehtävissä toimivien sotilaiden tulisi muistaa, että he ovat olemassa varusmiehiä varten, eivätkä varusmiehet heitä varten.

Tutkimuksen tulokset tulisikin nähdä työkaluna perusyksikön johtamisessa ja varusmiesten koulutuksessa. Vain tietämällä mitä nuoret arvostavat ja mitä he ajattelevat, pystytään heitä kouluttamaan ja opettamaan mahdollisimman tehokkaalla, ja heille mieluisella tavalla. Arvostamalla ja kunnioittamalla varusmiespalveluksensa suorittavia nuoria puolestaan mahdollistetaan se, että he välittävät positiivisen kuvan puolustusvoimista myös eteenpäin. Tällä tavoin voidaan ylläpitää myös kansan positiivista suhtautumista puolustusvoimiin ja maanpuolustukseen yleensä. Tältä osin tulisikin muistaa edesmenneen kenraali Adolf Ehnroothin sanat: ”Suomi on hyvä maa. Se on paras meille suomalaisille. Se on puolustamisen arvoinen maa ja sen ainoa puolustaja on Suomen oma kansa”.

Tutkimus itsessään saavutti asetetut tavoitteet hyvin, mutta nosti samalla esiin myös uusia tutkimuskohteita. Tämän tyyppinen tutkimus olisi hyvä toteuttaa seurantatutkimuksena, jossa mitattaisiin arvojen, asenteiden sekä mielipiteiden muuttumista varusmiespalveluksen aikana. Tällä saataisiin konkreettista tietoa esimerkiksi siitä, minkälaisiin arvoihin ja mielipiteisiin varusmiespalvelus oikeasti vaikuttaa. Lisäksi samanlainen tutkimus olisi syytä toteuttaa kutsuntoihin osallistuvilla nuorilla maanlaajuisesti, jolloin myös siviilipalveluksen tai totaali-kieltäytymisen valitsevien ääni saataisiin kuuluville. Tällä tavoin puolustusvoimat saisi selkeän ja ajanmukaisen kuvan nuorisosta ja heille tärkeistä asioista, joka mahdollistaisi myös entistä paremman ymmärryksen siitä, miten heitä tulisi kouluttaa, sekä miten heidän mielipiteisiinsä voitaisiin vaikuttaa jo ennen kutsuntoja.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET:

Antikainen, Ari & Rinne, Risto & Koski, Leena 2013: Kasvatussosiologia. PS-kustannus, Jyväskylä.

Baier, Kurt & Rescher, Nicholas 1969: Values and the Future. Collier-Macmillan Canada Ltd, Toronto.

Baldwin, Alfred 1961: "The Parsonian Theory of Personality". Teoksessa Black, Max (ed.) *Social Theories Of Talcott Parsons*. Prentice-Hall Inc, Englewood Cliffs. S.153–190

Bauman, Zygmunt 1994 [1992]: Intimitations of Postmodernity. Routledge, London.

Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott 1995: Nykyajan jäljillä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Beck-Gernsheim, Elisabeth 2011: "Families in a Globalized World." Teoksessa Jallinoja, Riitta (eds.) & Widmer, Eric *Families and Kinship in Contemporary Europe*. St Martin's Press LLC, New York. s.192–200.

Berman, Marshall 1992: "Why modernism still matters". Teoksessa Lash, Scott & Jonathan Friedman (Eds.) *Modernity & Identity*. Blackwell Publishers, Oxford. s.33–58.

Bernardi, Laura & Oppo, Anna 2011: "Couple Formation as a Transition between families". Teoksessa Jallinoja, Riitta (eds.) & Widmer, Eric *Palgrave Macmillan Studies In Family And Intimate Life. Families and Kinship in Contemporary Europe. Rules and Practices of Relatedness*. St Martin's Press LLC, New York. s.95–111.

Bjøl, Erling 1985: Kansojen Historia. 23 – rikas länsi. Werner Söderström Oy, Porvoo – Helsinki – Juva.

Borja, Jordi & Castells, Manuel 1997: Local & Global. Management of Cities in the Information Age. Earthscan Publications Limited, London.

Boyne, Roy & Rattansi, Ali 1994 [1990]: *Postmodernism and Society*. The Macmillan Press Ltd, Hampshire.

Bray, James 1988: "Children's Development During Early Remarriage". Teoksessa Hetherington, Mavis & Arasteh, Josephine (eds.) *Impact of Divorce, Single Parenting, and Stepparenting on Children*. Lawrence Erlbaum Associates Inc, New Jersey. S.279–298

Calhoun, Craig 1992: "Culture, History, and the Problem of Specificity in Social Theory". Teoksessa Seidman, Steven & Wagner, David (eds.) *Postmodernism & Social Theory*. Basil Blackwell Inc, Cambridge. s.244–288.

Castells, Manuel 1999 [1997]: *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Volume II. *The Power of Identity*. Blackwell Publishers Ltd, Oxford.

Castells, Manuel 2000 [1996]: *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Volume I. *The Rise Of The Network Society*. Second Edition. Blackwell Publishers Ltd, Oxford.

Castells, Manuel & Flecha, Ramon & Freire, Paulo & Giroux, Henry & Macedo, Donaldo & Willis, Paul 1999: *Critical Education in the New Information Age*. Rowman & Littlefield Publishers Inc, Lanham, Boulder, New York, Oxford.

Castells, Manuel & Himanen, Pekka 2001: *Suomen tietoyhteiskuntamalli*. WSOY, Helsinki.

De Carlo, Ivan & Widmer, Eric 2011: *The Fabric of Trust in Families: Inherited or Achieved*. Teoksessa Jallinoja, Riitta (eds.) & Widmer, Eric *Families and Kinship in Contemporary Europe*. St Martin's Press LLC, New York. s. 216–233.

Dickens, David & Fontana, Andrea 1994: *Postmodernism and Social Inquiry*. UCL Press Limited, London.

Durkheim, Emily 1967 [1937]: "The Final Phase: Religion". Parsons, Talcott *The Structure of Social Action*. The Free Press, New York. s. 301–441

Featherstone, Mike 1992: "Postmodernism and Aestheticization of Everyday Life". Teoksessa Lash, Scott & Jonathan Friedman (eds.) *Modernity & Identity*. Blackwell Publishers, Oxford. s.265–290.

Francis, Leslie & Croft, Jennifer & Pyke, Alice & Robbins, Mandy 2014: "Young people's attitudes to religious diversity: quantitative approaches from social psychology and empirical theology". Teoksessa Arweck, Elisabeth & Jackson, Robert (ed.) *Religion, Education and Society*. Routledge, New York. s.31–44.

Giddens, Anthony 1999 [1991]: *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press, Cambridge.

Gronow, Jukka & Noro, Arto & Töttö, Pertti 1996: *Sosiologian klassikot*. Gaudeamus Kirja, Helsinki.

Grossberg, Lawrence 1995: *Mielihyvän kytkennät. Risteilyjä populaarikulttuurissa*. Vastapaino, Tampere.

Hall, Stuart & Held, David & McGrew, Tony 1992: *Modernity and Its Futures*. Polity Press, Cambridge.

Hautamäki, Antti & Lagerspetz, Eerik & Sihvola, Juha & Siltala, Juha & Tarkki, Jarmo 1996: *Yksilö modernin murroksessa*. Gaudeamus, Helsinki.

Hautamäki, Antti 1998: "Arvot ja politiikka jälkimodernissa yhteiskunnassa". Teoksessa Kajaste, Kimmo *Arvomme yhteiskunnassa*. Oy Edita Ab, Helsinki. s. 153–170.

Heelas, Paul 1996: *The New Age Movement*. Blackwell Publishers Ltd, Oxford.

Heikkilä, Tarja 2010: *Tilastollinen tutkimus*. Edita Publishing Oy, Helsinki.

Heiskala, Risto 1996: *Kohti keinotekoisia yhteiskuntaa*. Gaudeamus Kirja, Helsinki.

Helve, Helena 1993: *Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalisti*. Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry, Helsinki.

Helve, Helena 1994: "The development of religious belief systems from childhood to adulthood: A longitudinal study of young Finns in the context of the Lutheran church." Teoksessa Corveleyn, Jozef & Hutsebaut, Dirk (eds.): *Belief and Unbelief. International Series in the Psychology of Religion*. Rodopi B.V, Amsterdam. s. 63–86

Helve, Helena 2009: "Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma". Teoksessa Liikkanen, Mirja Suomalainen vapaa-aika. *Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki University Press, OY Yliopistokustannus, Helsinki.

Hermanson, Elina & Martsola, Riitta (toim.) 2006: Aikuinen vanhemmuus. Katoavan kasvatuksen jäljillä. Kirjapaja Oy, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Huttunen, Jouko 1991: Johdatus kasvatustieteeseen. Werner Söderström Oy, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Laurinen, Leena 2004: Lempeästi mutta lujasti. Suomalaisia sanontoja ja arkiuskomuksia kasvatuksesta. Werner Söderström Oy, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2005 [1997]: Tutki ja kirjoita. Kirjayhtymä Oy, Jyväskylä.

Hoikkala, Tommi 1998: "Nuorten elämänsuuntautumiset". Teoksessa Kajaste, Kimmo *Arvomme yhteiskunnassa*. Oy Edita Ab, Helsinki. s. 91–106.

Holopainen, Martti & Pulkkinen, Pekka 2012: Tilastolliset menetelmät. 5.-7. painos. Sanoma Pro Oy, Helsinki.

Inglehart, Ronald 1977: *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton University Press, New Jersey.

Inglehart, Ronald 1990: *Culture Shift In Advanced Industrial Society*. Princeton University Press, New Jersey.

Inglehart, Ronald 1997: *Modernization And Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton University Press, New Jersey.

Jallinoja, Riitta 1991: *Moderni elämä. Ajankuva ja käytäntö*. Länsi-Suomi Oy, Rauma.

Jallinoja, Riitta 1997: *Moderni säädyllisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset*. Gaudeamus Kirja, Helsinki.

Jallinoja, Riitta & Widmer, Eric (Edited By) 2011: *Palgrave Macmillan Studies In Family And Intimate Life. Families and Kinship in Contemporary Europe. Rules and Practices of Relatedness*. St Martin's Press LLC, New York.

Jay, Martin 1992: "Scopic regimes of modernity". Teoksessa Lash, Scott & Jonathan Friedman (eds.) *Modernity & Identity*. Blackwell Publishers, Oxford. s.178–195.

Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo 2002: *Suomalainen yhteiskunta*. Werner Söderström Oy, Helsinki.

Kajaste, Kimmo (Toim.) 1998: *Arvomme yhteiskunnassa*. Oy Edita Ab, Helsinki.

Kellnes, Douglas 1992: "Popular culture and the construction of postmodern identities". Teoksessa Lash, Scott & Jonathan Friedman (eds.) *Modernity & Identity*. Blackwell Publishers, Oxford. S.141–177.

Kivikuru, Ullamaija & Kunelius, Risto (toim.) 1998: *Viestinnän jäljillä*. WSOY, Helsinki.

Kluckhohn, Clyde 1949: *Mirror for Man. The Relation of Anthropology to Modern Life*. The University of Arizona Press, Arizona.

Kluckhohn, Clyde 1976 [1951]: "Values and Value-Orientations in the Theory of Action: An Exploration in Definition and Classification". Teoksessa Parsons, Talcott & Shils, Edward (eds.) *Toward a General Theory of Action*. Oxford University Press, Oxford.

Kluckhohn, Florence & Strodtbeck 1961: *Variations in Value Orientations*. Row, Petersons and Company, New York.

Korhonen, Teppo 2003: "Puun tie metsästä tehtaalle" ym. Teoksessa Laakso, Mikko (toim.) *Eilispäivän Suomi. Jälleenrakennuksesta yltäkyläisyyteen*. Oy Valitut Palat, Helsinki.

Kunelius, Risto & Noppari, Elina & Reunanen, Esa 2009: Media vallan verkoissa. Tampereen yliopisto, Tampere.

Kääriäinen, Kimmo & Ketola, Kimmo & Niemelä, Kati & Palmu, Harri & Salomäki, Hanna 2009: Facing Diversity. The Evangelical Lutheran Church of Finland from 2004 to 2007. Church Research Institute, Finland.

Kääriäinen, Kimmo & Ketola, Kimmo & Niemelä, Kati: Moderni Kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituohannella. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Jyväskylä.

Laakso, Mikko (toim.) 2003: Eilispäivän Suomi. Jälleenrakennuksesta yltäkylläisyyteen. Oy Valitut Palat, Helsinki.

Lahikainen, Anja Riitta 2005: ”Kontekstualisoitu perhe: miten perheessä tapahtuva sosialisatio muuttuu informaation aikakaudella?” Teoksessa Pirttilä-Backman, Anna-Maija & Ahokas, Marja & Myyry, Liisa & Lähteenoja, Susanna (toim.): *Arvot, moraalii ja yhteiskunta*. Gaudemus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland, Helsinki.

Lampinen, Osmo 2003: Suomen koulutusjärjestelmän kehitys. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Lemert, Charles 1992: ”General Social Theory, Irony, Postmodernism”. Teoksessa Seidman, Steven & Wagner (eds.) *Postmodernism & Social Theory*. Basil Blackwell Inc, Cambridge. s.17–46.

Lyotard, Jean-Francois 1995 [1984]: ”The Postmodern Condition”. Teoksessa Seidman, Steven *The Postmodern Turn. New Perspectives on Social Theory*. University of Cambridge, Cambridge. s.27–38.

Maillochon, Florence & Castren, Anna–Maija 2011: ”Making Family at a Wedding: Bilateral Kinship and Equality”. Teoksessa Jallinoja, Riitta (eds.) & Widmer, Eric *Palgrave Macmillan Studies In Family And Intimate Life. Families and Kinship in Contemporary Europe. Rules and Practices of Relatedness*. St Martin’s Press LLC, New York. s. 31–44

Matikainen, Janne 2011: "Verkko kasvuympäristönä – arvokas vai arvoton". Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.) *Arvot kasvatuksessa*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Merilampi, Ritva-Sini 2014: *Mediakasvatuksen perusteet*. BJT-Finland Oy, Helsinki.

Metsämuuronen, Jari 2005: *Kokeellisen tutkimuksen perusteet ihmistieteissä*. International Methelp KY, Helsinki.

Metsämuuronen, Jari 2006: *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. International Methelp KY, Helsinki.

Mikkola, Teija 2003: *Muuttuvat arvot ja uusi keskiluokka. Tutkimus arvojen mittaamisesta ja monitasoisuudesta*. University of Helsinki. Yliopistopaino, Helsinki.

Mikkola, Teija & Niemelä, Kati & Petterson, Juha (toim.) 2006: *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Kirkon tutkimuskeskus.

Mitchell, Arnold 1983: *The Nine American Lifestyles. Who We Are & Where We Are Going*. New York, Macmillan, New York.

Niiniluoto, Ilkka 2002 [1980]: *Johdatus tieteenfilosofiaan*. 3. painos. Käsitteen- ja teorianmuodostus. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Noppari, Elina & Uusitalo, Niina & Kupiainen, Reijo & Luostarinen, Heikki 2008: *"Mä oon nyt online!"*. Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopisto, Tampere.

Nordenstreng, Kaarle ja Wiio, Osmo (toim.) 2003: *Suomen mediamaisema*. Dark Oy, Vantaa.

Nummenmaa, Lauri 2010: *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Nyysölä, Kari 2008: *Mediakulttuuri oppimisympäristönä*. Opetushallitus, Helsinki.

Ollila, Maija-Riitta 1998: ”Kun ihminen valitsee oman elämänsä...”. Teoksessa Kajaste, Kimmo *Arvomme yhteiskunnassa*. Oy Edita Ab, Helsinki. s. 77–90.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Nuorisobarometri 2010. Toimittanut Myllyniemi, Sami. Yliopistopaino Oy, Helsinki.

Pantzar, Mika 1998: ”Arvomurros on myytti: liikkeellä kohti elämysyhteiskuntaa”. Teoksessa Kajaste, Kimmo *Arvomme yhteiskunnassa*. Oy Edita Ab, Helsinki. s. 31–48.

Parsons, Talcott 1967: *Sociological Theory and Modern Society*. The Free Press, New York.

Pohjanheimo, Esa 1997: *Arvojen muutos, työ ja sosiaalinen tausta*. Helsingin Yliopisto, Helsinki.

Puohiniemi, Martti 1993: *Suomalaisten arvot ja tulevaisuus. Analyysi väestön ja vaikuttajien näkemyksistä*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1993/5. Tilastokeskuksen tutkimuksia 202.

Puohiniemi, Martti 1995: *Values, Consumer Attitudes And Behaviour. An application of Schwart's value theory to the analysis of consumer behaviour and attitudes in two national samples*. Paintmedia & Paintprinting Oy, Helsinki.

Puolustusvoimat (2014): *Henkilöstötilinpäätös 2013*. Pääesikunnan Henkilöstöosasto, Helsinki.

Pääkkönen, Hannu (Toim.) 2005: *Perheiden ajankäyttö*. Tilastokeskus, Helsinki.

Raatikainen, Panu 2004: *Ihmistieteet Ja filosofia*. Gaudeamus kirja. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Rands, Marylyn 1988: "Changes in Social Networks Following Marital Separation and Divorce". Teoksessa Milardo, Robert *Families and Social Networks*. Sage Publications Inc, California. s.127–143.

Rescher, Nicholas 1976 [1969]: Arvot ja niiden rooli käyttäytymisen tutkimuksessa. Teoksessa Tuomela, Raimo & Patoluoto, Ilkka (toim.) *Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet. Osa 2*. Oy Gaudeamus Ab, Helsinki. s.209–241.

Rokeach, Milton 1973: *The Nature of Human Values*. The Free Press, New York.

Saarikoski, Petri & Suominen, Jaakko & Turtiainen, Riikka & Östman, Sari: Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria. Gaudeamus, Helsinki.

Schwartz, Shalom 1992: ”Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries”. Teoksessa Zanna, Mark *Advances In Experimental Social Psychology. Volume 25*. Academic Press Inc, California.

Seidman, Steven & Wagner, David (eds.) 1992: *Postmodernism & Social Theory*. Basil Blackwell Inc, Cambridge.

Seidman, Steven 1995 [1994]: *The Postmodern Turn. New Perspectives on Social Theory*. University of Cambridge, Cambridge.

Setälä, Päivi 1998: ”Eurooppalaiset arvot” Teoksessa Kajaste, Kimmo *Arvomme yhteiskunnassa*. Oy Edita Ab, Helsinki. s. 15–30.

Shalom Schwartz 2011: *Kulttuuriset arvo-orientaatiot. Kansallisten erojen luonne ja seuraukset*. Suomentanut Martti Puohiniemi. Limor kustannus, Espoo.

Sinkko, Risto 2005: *Arvot ja velvollisuudet isänmaan puolustuksessa. Johtamisen laitos. Julkaisusarja 2. Artikkelikokoelmat n:o 14*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki.

Smart, Carol 2011: “Relationality and Socio-Cultural Theories of Family Life”. Teoksessa Jallinoja, Riitta (eds.) & Widmer, Eric *Palgrave Macmillan Studies In Family And Intimate Life. Families and Kinship in Contemporary Europe. Rules and Practices of Relatedness*. St Martin’s Press LLC, New York. s.13–30

Suhonen, Pertti 1988: *Suomalaisten arvot ja politiikka*. WSOY, Helsinki.

Suhonen, Pertti 1998: Teoksessa Kajaste, Kimmo *Arvomme yhteiskunnassa*. Oy Edita Ab, Helsinki.

Suoranta, Juha & Lehtimäki Hanna 2004: *Children In the Information Society. The Case of Finland*. Peter Lang Publishing Inc., New York.

Tapscott, Don 2010: *Syntynyt digiaikaan. Sosiaalisen median kasvatit*. WSOYpro Oy, Jyväskylä.

Thompson, Kenneth 1992: "Social Pluralism and Post-Modernity". Teoksessa Hall, Stuart & Held, David & McGrew, Tony (eds.) *Modernity and Its Futures*. Polity Press, Cambridge. s. 221–272.

Tilastokeskus 2007: *Kulttuuria alueittain. Tilastollinen katsaus*. Tilastokeskus, Helsinki.

Touraine, Alan [1976] 1969: "La Societe post-industrielle". Käännettynä teoksessa Mayhew, Leonrad *The Post-Industrial Society*. Wildwood House Ltd, London.

Touraine, Alan 1977: *The Self-Production of Society*. The University Of Chicago Press, Chicago.

Touraine, Alan 1995: *Critique of Modernity*. Blackwell Publishers Inc, Cambridge.

Touraine, Alan 2000 [1997]: *Can we live together? Equality and Difference*. Polity Press, Cambridge.

Touraine, Alan 2007 [2005]: *A New Paradigm for Understanding today's world*. Polity Press, Cambridge.

Turunen, Kari 1993: *Arvojen todellisuus. Johdatus arvokasvatukseen*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Valkonen, Satu 2012: *Television merkitys lasten arjessa*. Tampereen yliopisto, Tampere.

Valtioneuvoston kanslia 1993: Suomi 2020. Visioita kansakunnan tulevaisuudesta. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle pitkän aikavälin tulevaisuudesta.

Van Deth, Jan & Scarbrough, Elinor (Edited by) 1995: *The Impact of Values*. Oxford University Press, New York.

Virkkunen, Janne 1998: "Media ja tieto yhteiskunnassa". Teoksessa Kajaste, Kimmo *Arvomme yhteiskunnassa*. Oy Edita Ab, Helsinki. s. 65–76.

Vähätalo, Kari 1998: "Työn arvo ja syrjäytyminen". Teoksessa Kajaste, Kimmo *Arvomme yhteiskunnassa*. Oy Edita Ab, Helsinki. s.125–152.

Värri, Veli-Matti 2011: "Kasvatuksen ihanteista ja päämääristä tässä ajassa". Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.) *Arvot kasvatuksessa*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Weber, Max 1971 [1930]: *The Protestant Ethic and The Spirit Of Capitalism*. Unwin University Books, London.

Weber, Max (ed. Parsons, Talcott) 1964: *The Theory Of Social and Economic Organization*. A First Free Press Edition. Collier-Macmillan Canada Ltd. Alkuperäinen 1947. Oxford University Press, New York.

Wiio, Juhani & Uronen, Ilkka 2012 [2003]: "Televisio". Teoksessa Nordenstreng, Kaarle ja Wiio, Osmo *Suomen mediamaisema*. Vastapaino, Tampere. s. 153–172

Wiio, Osmo 1998 [1973]: *Johdatus viestintään*. WSOY, Porvoo.

Zartler, Ulrike 2011: "Reassembling Families after Divorce". Teoksessa Jallinoja, Riitta (eds.) & Widmer, Eric *Palgrave Macmillan Studies in Family and Intimate Life. Families and Kinship in Contemporary Europe. Rules and Practices of Relatedness*. St Martin's Press LLC, New York. s.178–191.

Zill, Nicholas 1988: "Behavior, Achievement, and Health Problems Among Children in Step-families: Findings From a National Survey of Child Health". Teoksessa Hetherington, Mavis & Arasteh, Josephine (eds.) *Impact of Divorce, Single Parenting, and Stepparenting on Children*. Lawrence Erlbaum Associates Inc, New Jersey. s.325–368.

Zukin, Sharon 1992: "Postmodern urban landscapes: mapping culture and power". Teoksessa Lash, Scott & Jonathan Friedman (eds.) *Modernity & Identity*. Blackwell Publishers, Oxford. s. 221–247.

DIGITAALISET LÄHTEET:

Asevelvollisuuslaki (1438/2007). Viitattu 24.8.2014.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071438>

Digibarometri 2014. Viitattu 10.2.2014

<http://digibarometri.fi/files/2014/02/Digibarometri-2014.pdf>

Eroa kirkosta 2010: Päivi Räsänen – kohu aiheutti 3500 kirkosta eronnutta kahdessa päivässä. Viitattu 24.8.2014.

http://eroakirkosta.fi/media/none/tiedote_07_2013.html?year=2013

Finnpanell 2014: TV-mittaritutkimuksen tuloksia. Viitattu 24.8.2014.

<http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv.php>

Helsingin yliopisto 2014: Opiskelijavalinnat. Raportti 2014. Viitattu 24.2.2015.

<http://www.helsinki.fi/valtiotieteellinen/opiskelu/opiskelijalle/tilastot/Valintatilastot2014.pdf>

Jaworska, Natalia & Chupetlovska-Anastova 2009: A Review of Multidimensional Scaling (MDS) and its Utility in Various Psychological Domains. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*. University of Ottawa. Viitattu 3.2.2015.

<http://www.tqmp.org/Content/vol05-1/p001/p001.pdf>

Joukkoviestinnän markkinatrendit ennallaan vuonna 2012 (2013). Viitattu 24.8.2014

http://www.stat.fi/til/jvie/2012/jvie_2012_2013-11-27_tie_001_fi.html

Kemppi, Emilia (2010): Ajankohtaisen kakkosen homoillat. Viitattu 24.8.2014.

http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/ajankohtaisen_kakkosen_homoillat_42605.html#media=42610

Kirkkolaki 1054/1993. Viitattu 24.8.2014.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>

Kotek 2014: Kodintekniikkaindeksi 2013. Viitattu 24.8.2014.

www.kotek.fi

Kohvakka, Rauli 2013: Yhteisöpalvelut istuvat suomalaiseen sosiaalisuuteen. Viitattu 24.8.2014.

http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-06-03_001.html

Laki puolustusvoimista 551/2007. Viitattu 3.2.2015.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070551>

Marx, Karl 1848: Manifesto of the Communist Party. Viitattu 24.8.2014.

<https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Manifesto.pdf>

Nuoristotutkimusseura & Suoninen, Annika 2012: Lasten mediabarometri 2012. Viitattu 24.8.2014.

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastenmediabarometri2012.pdf>

Opetushallitus 2004: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf luettu 10.02.2014)

Opetushallitus 2014: Koulutus ja tutkinnot. Viitattu 24.8.2014.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot

Opetus ja kulttuuriministeriö 2006: Uskon asia. Nuorisobarometri 2006. Toimittanut Wilska, Terhi-Anna. Viitattu 24.8.2014.

http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2006.pdf

Perusopetuslaki 628/1998. Viitattu 17.2.2015.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Poutiainen, Olli 2007: Nuorten arvot ja tietoyhteiskunta-asenteet. Väitöskirja. Helsingin Yliopiston teologinen tiedekunta.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21609/nuortena.pdf?sequence=1>

Programme for International Student Assessment (PISA) 2012: Vuosien 2000–2012 tulokset. Viitattu 24.8.2014.

<https://ktl.jyu.fi/pisa/tulokset>

Puolustusvoimat 2014: Joukkoyksiköiden uutiset ja tiedotteet. Viitattu 24.8.2014

www.puolustusvoimat.fi

Pääesikunnan henkilöstöosasto 2015: Siviilihenkilöstö – tietoa ja osaamista siviilipuvussa. Viitattu 16.2.2015

www.puolustusvoimat.fi (Työnhakijoille-Tehtävät puolustusvoimissa-Siviilihenkilöstö)

Tilastokeskus 2010: Facebook - maailman kolmanneksi suurin valtio kasvaa kohisten. Viitattu 3.2.2015.

https://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-09-07_006.html

Tilastokeskus 2012: Solmittujen avioliittojen määrä väheni. Viitattu 24.8.2014.

http://tilastokeskus.fi/til/ssaaty/2011/ssaaty_2011_2012-04-20_tie_001_fi.html

Tilastokeskus 2014: Joukkoviestintämarkkinoiden arvon lasku jatkui. Viitattu 12.2.2015.

http://www.stat.fi/til/jvie/2013/jvie_2013_2014-11-25_tie_001_fi.html

Tns-Gallup 2013 - Suomalainen mediapäivä 2012. Viitattu 24.8.2014.

<http://www.tns-gallup.fi/uutiskirje2013/04/otsikko2>

Universumglobal - Finlands Top 100 Ideal Employers (2014). Viitattu 24.8.2014.

<http://universumglobal.com/2014/05/opiskelijat-ovat-valmiina-vastaamaan-tulevaisuuden-haasteeseen/>

World Values Survey 2005: Suomen aineisto. Viitattu 24.8.2014.
<https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD2118/PIP/cbF2118.pdf>

MUUT LÄHTEET:

Kyselytutkimukset 2014: Aineisto tutkijan hallussa.

Puolustusvoimien tutkimuslaitos 2015: Valtakunnalliset alku- ja loppukyselyt vuosilta 2013–2014. Materiaali tutkijan hallussa.

Suomen opinto-ohjaajien Ry 2015. Jäsenrekisteri 2015. Yhteyshenkilönä jäsen sihteeri Mänt-
sälä, Tuija. Tieto saatu sähköpostitse 17.2.2015.

Arvoisa vastaaja,

Kyselylomakkeen täyttämiseen menee noin 20–40 minuuttia. Tutkimuksessa ei kysytä henkilötietoja, eikä tuloksia analysoida siten, että vastaajan henkilöllisyys voitaisiin myöhemmin selvittää. Oikeaa tai väärää vastausta ei ole, vaan pyydän teitä vastaamaan mahdollisimman rehellisesti.

Älkää tehkö merkintöjä tähän kysymyslomakkeeseen, vaan merkitkää vastauksenne teille jaettuun monivalintalomakkeeseen. Ennen väittämiin vastaamista lukekaa käytettävä asteikko huolellisesti. Kysymykset ja väittämät on numeroitu numeroilla 1-96.

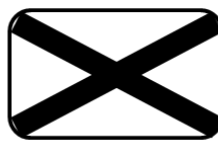
Vastatkaa kuhunkin kysymykseen ja väittämään mustaamalla monivalintalomakkeesta niiden numeron kohdalta mielipidettänne parhaiten kuvaava vastausvaihtoehto. Kunkin kysymyksen kohdalla voi mustata vain yhden ruudun. Käyttäkää vastaamiseen lyijykynää alla esitetyllä tavalla.

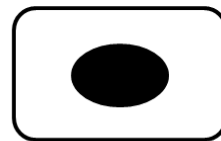
NÄIN!

EI NÄIN!

EI NÄIN!

EI NÄIN!

Kyselyyn ei ole pakko vastata. Tällöin pyydän, että ette tee mitään merkintöjä kumpaankaan lomakkeeseen. Tilaisuudesta ei saa kuitenkaan poistua, ennen kuin kaikki kyselyyn vastaavat ovat valmiita. Kun olette vastanneet kyselyyn, pyydän teitä laskeamaan kynän pöydälle valmiuden merkiksi. Vältäkö keskustelua, jotta kaikki saavat keskittyä vastaamiseen.

Kiitos vastauksistanne,

Yliluutnantti Juho Lemström

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoleni:
 - a) Mies
 - b) Nainen

2. Ikäni:
 - a) 18 - 19
 - b) 20 - 21
 - c) 22 - 23
 - d) 24 - 25
 - e) 26 tai vanhempi

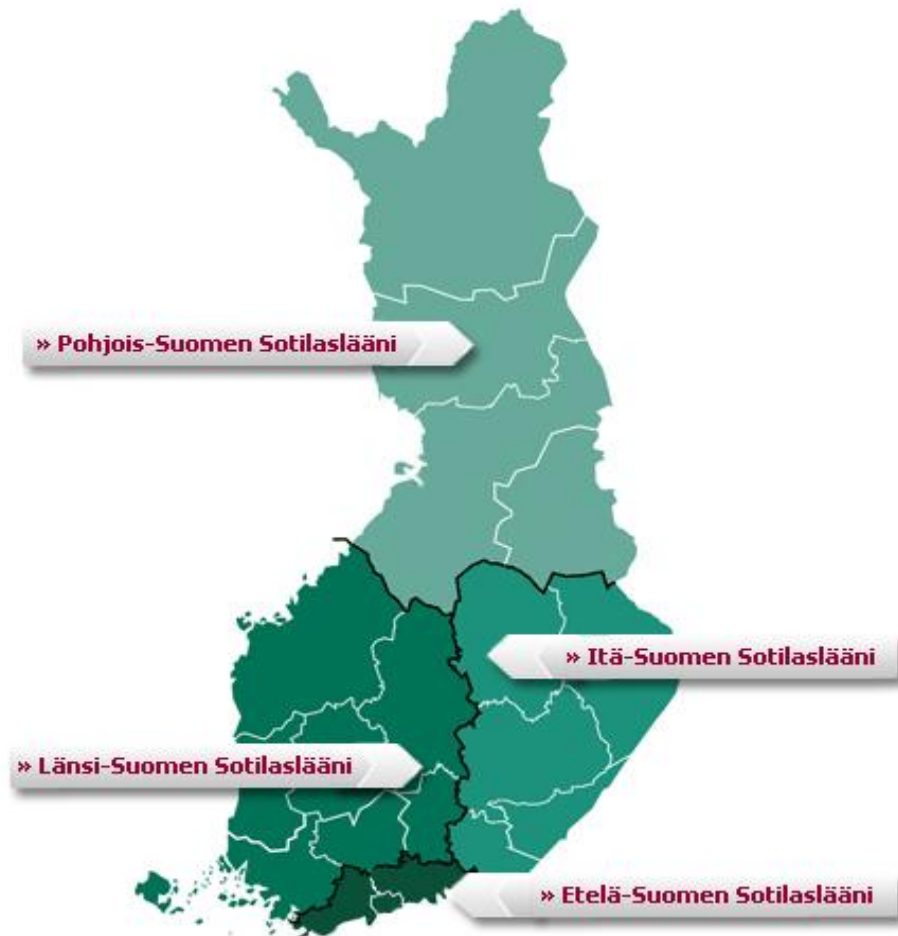
3. Siviilisäätyni:
 - a) Naimaton
 - b) Avo- tai avioliitossa
 - c) Eronnut (avo- tai avioliitosta)

4. Asumismuotoni:
 - a) Asun yksin
 - b) Asun puolisoni ja/tai lasteni kanssa
 - c) Asun vanhempieni tai vanhempani kanssa
 - d) Asun toisen vanhempani ja hänen uuden puolisonsa kanssa (eli uusperheessä, johon saattaa kuulua myös muita lapsia/nuoria)
 - e) Muu (sisarusteni kanssa, kaverin kanssa yms.)

5. Asun tällä hetkellä (valitse mielestäsi kotipaikkaasi kuvaavin vaihtoehto):
 - a) Kaupungissa
 - b) Taajamassa
 - c) Maaseudulla

(Taajama on vähintään 200 asukkaan asutuskeskittymä, jossa asuinrakennusten välinen etäisyys on enintään 200 metriä.)

6. Kotipaikkakuntani sijainti: (arvioi oman kotipaikkakuntasi sijainti jonkin kartan esittämän sotilasläänin sisälle)
- a) Pohjois-Suomen sotilaslääni
 - b) Itä-Suomen sotilaslääni
 - c) Länsi-Suomen sotilaslääni
 - d) Etelä-Suomen sotilaslääni

7. Koulutustaustani (viimeisin loppuun asti suoritettu tutkinto/koulutus):
- a) Ei loppuun suoritettua tutkintoa
 - b) Peruskoulu
 - c) Lukio
 - d) Ammattilukio
 - e) Ammattikoulu
 - f) Ammattikorkeakoulu
 - g) Yliopisto
 - h) Muu peruskoulun jälkeinen tutkinto
8. Joukko-osastoni on (kysykää jos ette ole varmoja):
- a) Kainuun prikaati
 - b) Porin prikaati
 - c) Karjalan prikaati
9. Perusyksikköni edustaa (kysykää jos ette ole varmoja):
- a) Viestiaselajia
 - b) Jääkäriaselajia
 - c) Pioneeriaselajia

ASENTEET JA MIELIPITEET

Tässä osiossa selvitetään vastaajan asenteita ja mielipiteitä useisiin eri väittämiin. Vastatkaa väittämiin mahdollisimman rehellisesti.

Vastausvaihtoehdot:

- a) Täysin eri mieltä**
- b) Jokseenkin eri mieltä**
- c) Ei samaa eikä eri mieltä**
- d) Jokseenkin samaa mieltä**
- e) Täysin samaa mieltä**

10. Suomalainen kulttuuri on minulle tärkeä ja läheinen
11. Olen ylpeä siitä, että olen suomalainen
12. Suomi on puolustamisen arvoinen maa
13. Jokaisen suomalaisen velvollisuus on kunnioittaa Suomen historiaa ja kulttuuriperintöä
14. Puolustusvoimien olemassaolo on mielestäni tärkeää
15. Tunnen yhteenkuuluvuutta muiden suomalaisten kanssa
16. Asepalveluksen suorittaminen on kunnia-asia
17. Yleinen asevelvollisuus on mielestäni hyvä ratkaisu Suomen puolustuksen järjestämiseen
18. Jos Suomeen hyökätään, niin Suomen pitäisi puolustautua aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka lopputulos näyttäisi epävarmalta
19. Puolustusvoimien tärkein tehtävä (Suomen sotilaallinen puolustaminen) on järkevä
20. Puolustusvoimien toinen tehtävä (muiden viranomaisten tukeminen) on järkevä
21. Puolustusvoimien kolmas tehtävä (osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan) on järkevä
22. Olen isänmaallinen
23. Puolustusvoimat pystyy tarvittaessa puolustamaan Suomea tehokkaasti
24. Sotilaan ammatti on mielenkiintoinen
25. Puolustusvoimat on mielestäni hyvä työnantaja (puolustusvoimat työllistää sotilaiden lisäksi myös siviilejä)
26. Voisin kuvitella työskenteleväni puolustusvoimille ammattisotilaana
27. Yhteiskunnalla tulee olla keino rangaista niitä, jotka kieltäytyvät asepalveluksesta ja siviilipalveluksesta

28. Suorittaisin asevelvollisuuden vaikka se olisi vapaaehtoinen
29. Voisin kuvitella työskenteleväni puolustusvoimille siviilitehtävissä
30. Kaikkien suomalaisten tulisi tarvittaessa osallistua tavalla tai toisella Suomen puolustamiseen
31. Olen saanut tietoa sotilaan ammatista uravaihtoehtona ennen varusmiespalvelusta
32. Haluaisin saada lisää tietoa sotilaan ammatista uravaihtoehtona
33. Olen saanut tietoa puolustusvoimista työnantajana ennen varusmiespalvelusta
34. Haluaisin saada lisää tietoa puolustusvoimista työnantajana

ASENTEIDEN JA MIELIPITEIDEN MUODOSTUMINEN

Tässä osiossa pyydän teitä arvioimaan sitä, kuinka paljon alla olevat asiat vaikuttavat ajatteluunne ja päätöksentekoonne. Lukekaa kaikki vaihtoehdot läpi, ennen kuin aloitate vastaamisen.

Vastausvaihtoehdot:

- a) Ei lainkaan**
- b) Vain vähän**
- c) Jonkin verran**
- d) Melko paljon**
- e) Erittäin paljon**

35. Sosiaalinen media (keskustelupalstat, facebook, twitter yms.)
36. Media (televisio, elokuvat, radio, lehdet, kirjat yms.)
37. Uskonto tai elämäkatsomus (lestadiolaisuus, luterilaisuus, ortodoksisuus, ateistisuus yms.)

38. Koulutus (peruskoulu, lukio, ammattikoulu, kurssit, opettajat yms.)

39. Muut ihmiset (perhe, läheiset, työkaverit, opiskelijakaverit yms.)

40. Kotipaikkakunta (murre, tavat, perinteet, sijainti yms.)

ARVOT

Lue oheisen listan arvot läpi ennen vastaamista. Merkitse listan luettuasi kunkin arvon kohdalle vastausvaihtoehto, joka kuvaa parhaiten suhtautumistasi siihen. Käytä vastausvaihtoehtoja a ja f ainakin kerran.

Vastausvaihtoehdot:

a) Vastustan tätä arvoa

b) Tällä arvolla ei ole itselleni mitään merkitystä

c) Tällä arvolla on pieni merkitys itselleni

d) Tällä arvolla on kohtalainen merkitys itselleni

e) Tällä arvolla on suuri merkitys itselleni

f) Tämä arvo on omassa elämässäni tärkein tai sillä on itselleni erittäin suuri merkitys

41. Tasa-arvo (samat mahdollisuudet ja oikeudet kaikilla)

42. Sisäinen rauha (eläminen sovussa itsensä kanssa)

43. Sosiaalinen valta (toisten kontrollointi, valta-asema)

44. Mielihyvä (halujen ja mielitekojen täyttäminen)

45. Vapaus (toiminnan ja ajattelun vapaus)

46. Hengellinen elämä (hengellisten asioiden painottaminen materiaalin sijaan)

47. Yhteenkuuluvuuden tunne (tunne siitä, että muut välittävät)

48. Yhteiskunnan järjestys (yhteiskuntajärjestelmän tasapaino)

49. Elämän jännittävyys (täynnä stimuloivia kokemuksia)
50. Merkitys elämässä (elämän tarkoitus)
51. Hyvä käytös (kohteliaisuus, hyvät tavat)
52. Varallisuus (materia ja raha)
53. Kansallinen turvallisuus (oman maan turvaaminen vihollisilta)
54. Itsekunnioitus (usko omaan arvoon)
55. Palvelusten vastavuoroisuus (kiitollisuudenvelassa olemisen välttäminen)
56. Luovuus (omaleimaisuus, mielikuvitus)
57. Maailmanrauha (vapaa sodista ja konflikteista)
58. Perinteiden kunnioitus (perinteiden ja tapojen säilyttäminen)
59. Kypsä rakkaus (syvä emotionaalinen ja henkinen läheisyys/intiimiys)
60. Itsekuri (itsehillintä, houkutusten ja halujen vastustaminen)
61. Irrallisuus (välinpitämättömyys maailman asioista)
62. Perheen turvallisuus (läheisten ja rakkaiden turvallisuus)
63. Sosiaalinen tunnustus (muiden osoittama kunnioitus ja hyväksyntä)
64. Luonnonläheisyys (sopivuus luontoon)
65. Elämän vaihtelevuus (täynnä haasteita, uusia asioita ja muutoksia)
66. Viisaus (aikuinen ja kypsä ymmärrys elämästä)
67. Käskyvalta (oikeus johtaa tai käskeä)
68. Aito ystävyys (läheiset ja tukea antavat ystävät)
69. Maailman kauneus (luonnon ja taiteen kauneus)
70. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus (vääryyksien korjaaminen, huolenpito heikomista)

71. Itsenäisyys (riippumattomuus muista)
72. Kohtuullisuus (toimintojen ja tunteiden ääripäiden välttäminen)
73. Kunnianhimoisuus (ahkeruus, suuret pyrkimykset)
74. Lojaalius (luotettavuus ystävien ja läheisten keskuudessa)
75. Avarakatseisuus (erilaisten ideoiden ja uskomusten hyväksyminen/suvaitseminen)
76. Nöyryys (vaatimattomuus)
77. Uskaliaisuus (seikkailujen etsiminen, riskinotto)
78. Ympäristön suojeleminen (luonnon suojeleminen ja varjeleminen)
79. Vaikutusvalta (mahdollisuus vaikuttaa tapahtumiin ja ihmisiin)
80. Vanhempien kunnioitus (arvostuksen osoittaminen)
81. Omien tavoitteiden valitseminen (omien tarkoitusperien valitseminen, itsemääräytyvyys)
82. Terveys (fyysisten tai psyykkisten sairauksien välttäminen)
83. Kyvykkyys (pätevyys, tehokkuus)
84. Oman elämän hyväksyminen (mukautuminen elämän olosuhteisiin)
85. Rehellisyys (aitous, vilpittömyys)
86. Julkisuuskuvan säilyttäminen ("kasvojen menettämisen" välttäminen)
87. Kuuliaisuus (velvollisuudentuntoisuus, sitoumusten täyttäminen)
88. Älykkyys (loogisuus, asioiden pohtiminen)
89. Avuliaisuus (työskenteleminen muiden hyvinvoinnin eteen)
90. Elämästä nauttiminen (vapaa-ajasta, ruoasta, seksistä jne.)
91. Hurskaus (uskonnollisuudessa ja uskossa pitäytyminen)

92. Vastuuntunto (luotettavuus)

93. Uteliaisuus (kiinnostuminen kaikesta)

94. Anteeksiantavuus (halukkuus ja valmius antaa anteeksi muille)

95. Menestyminen (tavoitteiden saavuttaminen)

96. Siisteys (puhtaus)

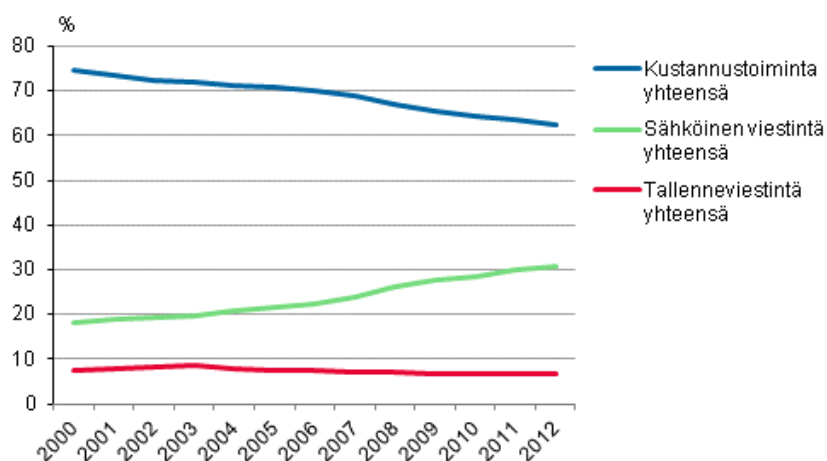
KIITOS VASTAUKSISTANNE!

Schwartzin nimeämät arvotyypit

(Schwartz 1992, 5–12 ja Mikkola 2003, 44. Huom. Käännöksiä osittain muutettu tutkijan toimesta)

<p>1. Valta (Power): Vallan alueella tavoitellaan korkeaa yhteiskunnallista asemaa ja arvostusta, ihmisten ja varojen kontrolloimista sekä hallitsemista. Alueen arvot ovat sosiaalinen valta, vaikutusvaltaisuus, varallisuus, julkisuuskuva säilyttäminen ja sosiaalinen tunnustus.</p>
<p>2. Saavutukset (Achievement): Henkilökohtainen menestyminen osoittamalla pätevyyttä yhteisön asettamien mittapuiden mukaan on päämääränä tällä osa-alueella. Alueen arvot ovat: menestyminen, kyvykkyys, kunnianhimoisuus, vaikutusvalta ja älykkyys.</p>
<p>3. Hedonismi (Hedonism): Päämääränä on mielihyvä ja aistinautinnot. Alueen arvot ovat mielihyvä ja elämästä nauttiminen.</p>
<p>4. Vaihtelunhalu (Stimulation): Tämän alueen päämääriä ovat jännitys, uutuus ja haasteet elämässä. Sen arvoja ovat uskaliaisuus, elämän vaihtelevuus ja elämän jännittävyys.</p>
<p>5. Itseohjautuvuus (Self-Direction): Itseohjautuvuuden päämäärinä ovat itsenäinen ajattelu ja toiminta, luominen ja tutkiminen. Tämän alueen arvot ovat uteliaisuus, luovuus, vapaus, omien tavoitteiden valitseminen, itsenäisyys ja itsekunnioitus.</p>
<p>6. Universalismi (Universalism): Universalismissa päämääriä ovat ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin ymmärtäminen, arvostaminen, sietäminen ja suojeleminen. Universalismi on hyväntahtoisuutta laajempi ottaessaan huomioon muidenkin (sisältäen luonnon) kuin lähiryhmään kuuluvien ihmisten tarpeet. Arvot ovat ympäristön suojeleminen, luonnonläheisyys, maailman kauneus, avarakatseisuus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, viisautta, tasa-arvo ja maailmanrauha.</p>
<p>7. Hyväntahtoisuus (Benelovence): Hyväntahtoisuuden päämääränä on säilyttää ja varmistaa läheisten hyvinvointi. Arvot ovat avuliaisuus, rehellisyys, anteeksiantavuus, hengellinen elämä, vastuuntunto, aito ystävyys ja kypsä rakkaus.</p>
<p>8. Perinteet (Tradition): Perinteet symboloivat ryhmän solidaarisuutta, ainutlaatuisuutta ja jatkuvuuden takeita. Päämääränä on kulttuurin ja uskonnon välittämisen tapojen ja aatteiden kunnioitus, niihin sitoutuminen ja hyväksyntä. Arvot ovat oman elämän hyväksyminen, hurskaus, nöyryys, perinteiden kunnioitus ja kohtuullisuus.</p>
<p>9. Yhdenmukaisuus (Conformity): Yhdenmukaisuuden päämääränä on välttää toimintaa, haluja ja hetkellisiä mielijohteita, jotka voisivat järkyttää tai aiheuttaa harmia muille tai loukkaisivat sosiaalisia odotuksia ja normeja. Arvot ovat kuuliaisuus, vanhempien kunnioitus, hyvä käytös, itsekuri.</p>
<p>10. Turvallisuus (Security): Tässä päämääriä ovat yhteiskunnan, ihmissuhteiden ja yksilön turvallisuus, harmonia ja pysyvyys. Turvallisuusarvot voivat palvelulla sekä yksilön (terveys) että myös yhteisön (kansallinen turvallisuus) intressejä. Arvot ovat kansallinen turvallisuus, palvelusten vastavuoroisuus, siisteys, yhteiskunnan järjestys, perheen turvallisuus, yhteenkuuluvuuden tunne ja terveys.</p>

Sektorien osuudet joukkoviestintämarkkinoista Suomessa (Tilastokeskus 2014)

Sektorien osuudet joukkoviestintämarkkinoista Suomessa (Tilastokeskus 2014)

Joukkoviestintämarkkinat Suomessa 2011 - 2012, miljoonaa euroa

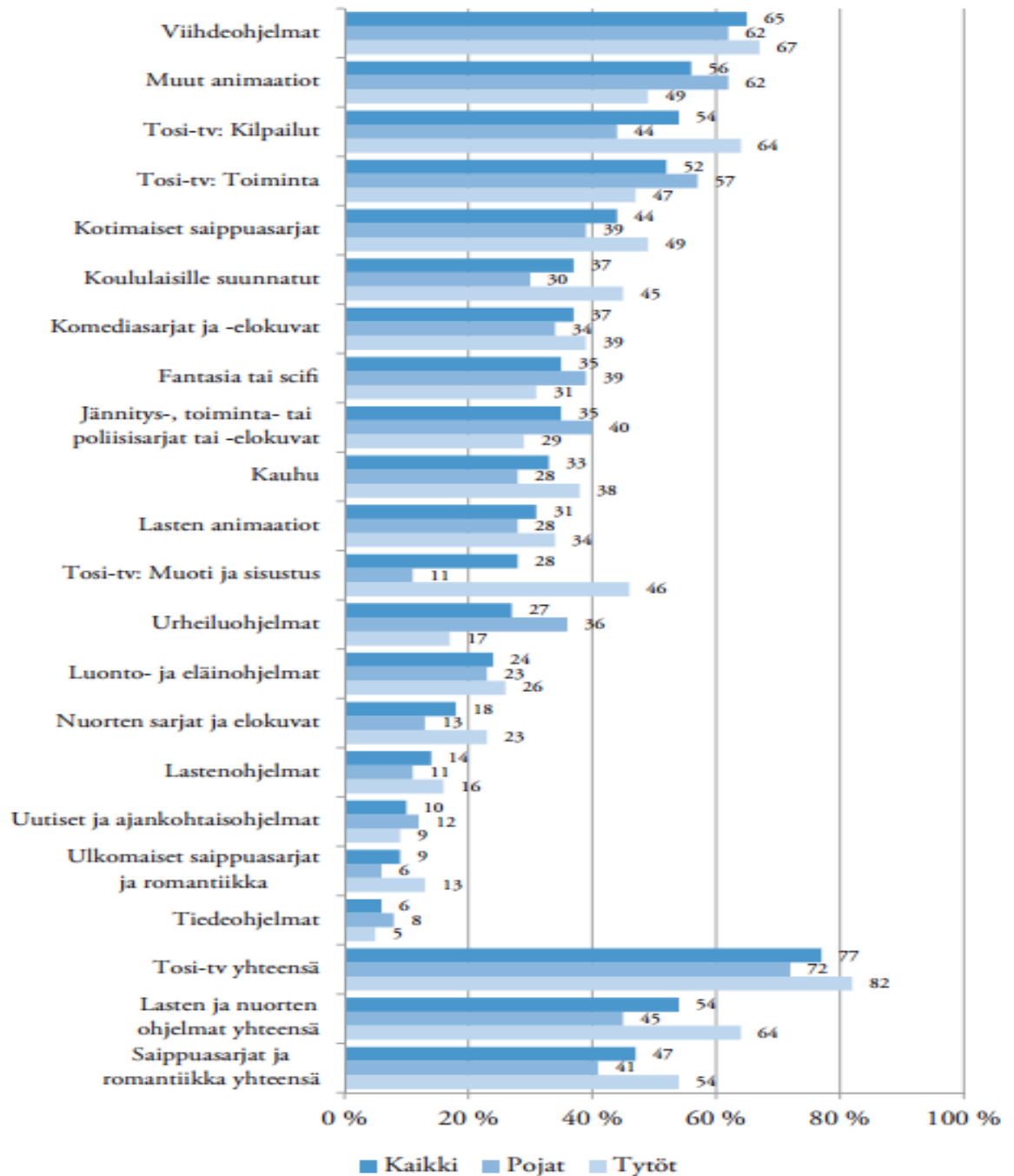
	2011 Milj. €	2012 Milj. €	2012 %	Muutos % 2011 - 12 %
Päivälehdet (7- 4 -päiväiset) 1)	1 001	996	23	-0,51
Muut sanomalehdet 1)	127	136	3	7,4
Ilmaislehdet 1)	83	76	2	-8,2
Aikakauslehdet	680	650	15	-4,4
Kirjat 1)	570	562	13	-1,4
Painetut hakemistot & suoramainonta	291	282	7	-3,1
Kustannustoiminta yhteensä	2 752	2 703	62	-1,8
Televisio 2)	1 028	1 039	24	1,1
Radio	60	58	1	-3,2
Internetmainonta	219	240	6	10,0
Sähköinen viestintä yhteensä	1 307	1 338	31	2,4
Äänitteet 1)	77	77	2	1,0
Video	144	128	3	-10,8
Elokuvateatterit	68	81	2	19,7
Tallenneviestintä yhteensä	288	287	7	-0,5
Koko joukkoviestintä	4 347	4 327	100	-0,5

1) Sisältää myös digitaalisen myynnin.

2) Sisältää myös Yleisradion julkisen palvelun radiotoiminnan.

Suomalaisten 10–24-vuotiaiden seuraamat ohjelmat
(Nuorisotutkimusseura & Suoninen 2012, 24)

KUVIO 4. Varhaisnuorten usein seuraamat kuvaohjelmien lajityypit.

Alokkaiden arvot ja niiden yhteys päätutkimusongelman suhtautumisiin

<i>Arvotyyppi</i>	<i>Arvo</i>	<i>Ka</i>	<i>Kh</i>	<i>r (1)</i>	<i>B(1)</i>	<i>r(2)</i>	<i>B(2)</i>
TURVALLISUUS	PERHEEN TURVALLISUUS	5.38	.80	.1*	.03	.05	-.01
HEDONISMI	ELÄMÄSTÄ NAUTTIMINEN	5.37	.83	.07	0	.07	.03
HYVÄNTAHTOISUUS	AITO YSTÄVYYS	5.26	.88	.09*	.03	.09*	-.03
ITSEOHJAUTUVUUS	VAPAUS	5.19	.89	.02	-.01	-.01	-.05
HYVÄNTAHTOISUUS	LOJAALIUS	5.16	.84	.11*	.03	.09*	.02
TURVALLISUUS	TERVEYS	5.00	.93	.07	-.11	.11**	-.01
HYVÄNTAHTOISUUS	REHELLISYYS	4.99	.84	.16**	.15*	.18**	.12
HYVÄNTAHTOISUUS	VASTUUNTUNTO	4.80	.88	.14**	-.02	.14**	-.05
UNIVERSALISMI	TASA-ARVO	4.78	.95	.13**	.12	.15**	.07
UNIVERSALISMI	SISÄINEN RAUHA	4.71	1.06	.1*	.05	.12**	.03
HYVÄNTAHTOISUUS	KYPSÄ RAKKAUS	4.68	1.08	-.02	-.07	0	-.07
YHDENMUKAISUUS	VANHEMPIEN KUNNIOITUS	4.65	1.02	.17**	-.02	.18**	.01
ITSEOHJAUTUVUUS	OMIEN TAVOITTEIDEN VALITSEMINEN	4.64	.97	.09*	-.01	.12**	.03
ITSEOHJAUTUVUUS	ITSEKUNNIOITUS	4.63	.96	.12**	-.06	.12**	-.07
HEDONISMI	MIELIHYVÄ	4.57	.99	0	0	-.01	0
TURVALLISUUS	YHTEENKUULUVUUDEN TUNNE	4.57	.99	.06	.01	.12**	.06
SAAVUTUKSET	MENESTYMINEN	4.54	1.00	.17**	.12	.14**	.04
PERINTEET	OMAN ELÄMÄN HYVÄKSYMINEN	4.48	.99	.15**	.02	.14**	-.01
YHDENMUKAISUUS	HYVÄ KÄYTÖS	4.47	.90	.12**	-.04	.15**	0
SAAVUTUKSET	KYVYKKYYS	4.43	.93	.19**	-.02	.16**	-.06
UNIVERSALISMI	VIISAUS	4.42	.99	.11*	.05	.13**	.02
SAAVUTUKSET	ÄLYKKYYS	4.42	1.07	.02	-.16*	.05	-.10*
HYVÄNTAHTOISUUS	ANTEEKSIANTAVUUS	4.35	.94	.02	-.09	.10*	0
HYVÄNTAHTOISUUS	AVULIAISUUS	4.33	.93	.20**	.18*	.22**	.08
UNIVERSALISMI	SOSIAALINEN OIKEUDENMUKAISUUS	4.33	1.02	.04	-.03	.10*	0
UNIVERSALISMI	AVARAKATSEISUUS	4.26	1.16	.03	-.03	.11*	.01
VAIHTELUNHALU	ELÄMÄN JÄNNITTÄVYYS	4.24	1.08	.17**	.13*	.1*	.08
TURVALLISUUS	SIISTEYS	4.23	1.03	.10*	0	.125**	.04
TURVALLISUUS	KANSALLINEN TURVALLISUUS	4.23	1.04	.29**	.17**	.31**	.16**
UNIVERSALISMI	MAAILMANRAUHA	4.23	1.20	-.06	-.13*	-.01	-.13*
ITSEOHJAUTUVUUS	ITSENÄISYYS	4.21	1.10	.11*	.03	.08	.02
YHDENMUKAISUUS	KUULIAISUUS	4.20	.95	.25**	.14*	.26**	.12*
TURVALLISUUS	YHTEISKUNNAN JÄRJESTYS	4.13	1.00	.06	-.12*	.11**	-.10*
ITSEOHJAUTUVUUS	UTELIAISUUS	4.06	1.03	.07	0	.08	0
HYVÄNTAHTOISUUS	MERKITYS ELÄMÄSSÄ	4.06	1.23	.01	-.05	0	-.06
ITSEOHJAUTUVUUS	LUOVUUS	4.05	1.13	-.01	-.09	.06	-.01
VALTA	SOSIAALINEN TUNNUSTUS	4.05	1.04	.05	-.11	.12**	-.03
TURVALLISUUS	PALVELUSTEN VASTAVUOROISUUS	4.03	1.11	.1*	0	.13**	.04
SAAVUTUKSET	KUNNIAHIMOISUUS	4.01	1.20	.19**	.06	.15**	.03
VAIHTELUNHALU	USKALIAISUUS	3.96	1.08	.18**	0	.12**	-.06
YHDENMUKAISUUS	ITSEKURI	3.94	1.07	.20**	.11*	.19**	.08
VAIHTELUNHALU	ELÄMÄN VAIHTELEVUUS	3.93	1.12	.21**	.05	.2**	.05
VALTA	VARALLISUUS	3.89	1.15	.02	-.07	-.05	-.09*
PERINTEET	NÖYRYYS	3.88	1.08	.14**	0	.15**	-.01
PERINTEET	PERINTEIDEN KUNNIOITUS	3.68	1.16	.15**	0	.19**	.03
PERINTEET	KOHTUULLISUUS	3.68	1.12	.09*	.01	.12**	-.01
UNIVERSALISMI	MAAILMAN KAUNEUS	3.59	1.26	.02	-.05	.08	-.05
VALTA	JULKISUUSKUVAN SÄILYTTÄMINEN	3.58	1.21	.10*	-.03	.12**	.02
UNIVERSALISMI	YMPÄRISTÖN SUOJELU	3.57	1.19	.10*	.09	.20**	.15*
UNIVERSALISMI	YHTEYS LUONNON KANSSA	3.40	1.22	.11**	.05	.17**	.04
SAAVUTUKSET	VAIKUTUSVALTA	3.40	1.08	.18**	.03	.18**	.02
VALTA	KÄSKYVALTA	2.82	1.18	.29**	.19**	.27**	.15**
VALTA	SOSIAALINEN VALTA	2.56	1.13	.21**	.09	.16**	.04
PERINTEET	IRRALISUUS	2.37	1.31	-.12**	-.09*	-.18**	-.10*
HYVÄNTAHTOISUUS	HENGELLINEN ELÄMÄ	2.37	1.22	-.08	-.07	0	-.03
PERINTEET	HURSKAUS	2.07	1.28	0	.03	.04	.01

** p<.001 ja * p<.05